

PTUJSKA ČASOPISNA DEDIŠČINA

OB 135-LETNICI NATISA
PRVEGA PTUJSKEGA ČASOPISA
IN UMESTITVI
ZBIRKE OSREDNJIH PTUJSKIH ČASOPISOV
V DIGITALNO KNJIŽNICO SLOVENIJE

Eisenbahn-Fahrordnung,

giltig vom 1. October 1894.

Abfahrt von Pettau nach Pragerhof.

Perf.-Zug 5 Uhr 43 Min. nachm.; Gem. Zug 1 Uhr 20 Min. nachm.; Schnellzug 2 Uhr 6 Min. nachts; Perf.-Zug 7 Uhr 27 Min. früh.

Nach Csakathurn.

Schnellzug 3 Uhr 50 Min. früh; Perf.-Zug 10 Uhr 18 Min. vorm.; Gem. Zug 4 Uhr 23 Min. nachm.; Perf.-Zug 8 Uhr 48 Min. abds.

Ankunft in Pettau von Pragerhof.

Schnellzug 3 Uhr 50 Min. früh; Perf.-Zug 10 Uhr 18 Min. vorm.; Gem. Zug 4 Uhr 23 Min. nachm.; Perf.-Zug 8 Uhr 48 Min. abends.

Von Csakathurn.

Perf.-Zug 5 Uhr 43 Min. nachm. Gem. Zug 1 Uhr 20 Min. nachm.; Schnellzug 2 Uhr 6 Min. nachts; Perf.-Zug 7 Uhr 27 Min. früh.

Anmerkung: Die Aufenthaltzeit der anlangenden Postzüge beträgt 10 Minuten. — Bei den gemischten Zügen sind für die III. Cl. ermäßigte Preise.

Abfahrt von Pragerhof nach Graz.

Schnellzug 2 Uhr 41 Min. nachm.; Postzug 6 Uhr 57 Min. abds.; Postzug 4 Uhr 46 Min. früh; Schnellzug 2 Uhr 42 Min. nachts; Personenzug 8 Uhr 19 Min. früh; gem. Zug 11 Uhr 12 Min. vorm.

Ankunft in Graz.

Bersteht sich in obiger Reihenfolge.

Nach 4 Uhr 22 Min. nachm.; 9 Uhr 37 Min. abds.; 7 Uhr 31 Min. früh; 4 Uhr 25 Min. früh; 11 Uhr 7 Min. vorm.; 3 Uhr 40 Min. nachm.

Ankunft von Graz in Pragerhof.

Gem. Zug 3 Uhr 6 Min. nachm.; Schnellzug 2 Uhr 10 Min. nachm.; Perf.-Zug 7 Uhr 44 abds.; Postzug 32 Uhr 4 Min. nachts; Schnellzug 3 Uhr 12 Min. morgens; Postzug 8 Uhr 27 Min. abds.

Jos. Kollenz Glas-, Porzellan-, Steingut-, Spiegel- u. Lampenlager Pettau.

Empfehlung

adni čevlje, galoše, platno,
podpetni cveki, dretna, platno.

Janez Preac

trgovca, SV BARBARA v Halozah pri Ptuj

priporoča svojo novo otvorjeno trgovino z mešanim blagom. — Cene najnižje, postrežba točna.

Oglasi.

Mestna kopelj v Ptuj ima dva oddelka, parno in vodno kopelj. Od danes naprej se ti dve delita tako, da ostane vodna kopelj v rabi, kakor dozdaj, parna kopelj pa stoji ob delavnikih dopoldne na razpolago samo moškim, popoldne pa ženskim. Ob nedeljah se morejo kopati od 8—10 ure moški, od 10—11 ure pa ženske.

Oddaja prodaj za okrajne ceste. Okrajni zastop v Ptuj

POZOR
Ptujčani
in
tujci!

Snežne čevlje in galoše popravljam Vam poceni, gojzerce po meri v bogati jaz imam zalogi, takisto škornje, da se vsak o njih pomeni, tako bogati kakor ubogi!
Iz usnja finega in ruske juhte, podplate pa trpežne, čevlje trdne Vam nudim, vsi samo poslušajte!
Ob mojem delu nikdo se Vam ne namrdne!

IVAN RATISNOJNIK
Krekova ul. 1.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

070(497.4Ptuj)(091)

DOBERŠEK, Milena

Ptujska časopisna dediščina :
ob 135-letnici natisa prvega ptujskega časopisa in
umestitvi zbirke osrednjih ptujskih časopisov
v Digitalno knjižnico Slovenije /
[besedilo Milena Doberšek, Melita Zmazek ;
prevod povzetka Bok & Mal ;
prevod odlomkov besedil iz nemških časopisov
Melita Zmazek, Robert Filipič].
- Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2013

ISBN 978-961-91871-7-3

1. Gl. stv. nasl. 2. Zmazek, Melita

269552384

PTUJSKA ČASOPISNA DEDIŠČINA

Ob 135-letnici natisa prvega ptujskega časopisa in
umestitvi zbirke osrednjih ptujskih časopisov
v Digitalno knjižnico Slovenije

Izdala in založila
Knjižnica Ivana Potrča Ptuj,

zanjo
mag. Matjaž Neudauer

Uredili
mag. Matjaž Neudauer, Milena Doberšek, Melita Zmazek

Besedilo
Milena Doberšek, Melita Zmazek

Jezikovni pregled besedil
Darja Plajnšek

Prevod povzetka
Bok & Mal

Prevod odlomkov besedil iz nemških časopisov
Melita Zmazek, Robert Filipič

Oblikovanje
s.kolibri

Tisk
Bograf

Naklada
300 izvodov

Ptuj, november 2013

Osrednji ptujski časopisi so bili digitalizirani v okviru izvajanja nalog osrednje območne knjižnice, ki jih financira Ministrstvo za kulturo, ter v sklopu projekta Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si, katerega nosilka je bila Narodna in univerzitetna knjižnica, financiran pa je bil iz Norveškega finančnega mehanizma.

Osrednje območne knjižnice

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Digitalna zbirka Ptujsko časopisje, 1878–2012, vključuje gradivo iz fondov, ki jih hranijo: Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, Narodna in univerzitetna knjižnica, družba Radio-Tednik Ptuj, d. o. o., Österreichische Nationalbibliothek, Univerzitetna knjižnica Maribor, Osrednja knjižnica Celje in Steiermärkische Landesbibliothek.

NARODNA
IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

RADIOIITEDNIK

Österreichische
Nationalbibliothek

Univerza v Mariboru
Univerzitetna knjižnica Maribor

OSREDNJA KNJIŽNICA
Celje

Das Land
Steiermark
Landesbibliothek

Natis monografije je v okviru izvajanja nalog osrednje območne knjižnice sofinanciran s sredstvi Ministrstva za kulturo.

VSEBINA

- 6 UVODNE BESEDE, mag. Matjaž Neudauer
- 10 Milena Doberšek
ZBIRKA OSREDNJIH PTUJSKIH ČASOPISOV
V DIGITALNI KNJIŽNICI SLOVENIJE
- 14 Melita Zmazek
ČASOPISI – PRIČEVALCI NEKEGA ČASA
- 25 Milena Doberšek
PRVI PTUJSKI ČASOPIS
PETTAUER WOCHENBLATT
- 31 Melita Zmazek
NEMŠKONACIONALNO USMERJENO ČASOPISJE NA PTUJSKEM
PETTAUER ZEITUNG IN PETTAUER ANZEIGER
ŠTAJERC
- 54 Melita Zmazek
PTUJSKI ČASOPISI MED OBEMA VOJNAMA
PTUJSKI LIST
NARODNA SLOGA
- 73 Milena Doberšek
PTUJSKO OSREDNJE-INFORMATIVNO ČASOPISJE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI
NAŠE DELO
PTUJSKI TEDNIK
TEDNIK
ŠTAJERSKI TEDNIK
- 113 POVZETEK / ZUSAMMENFASSUNG / SUMMARY
- 128 SEZNAM DIGITALIZIRANIH PTUJSKIH ČASOPISOV

MONOGRAFIJI PTUJSKA ČASOPISNA DEDIŠČINA NA POT

Leta 1993 je bil sprejet Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah in Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je tako postala ena od desetih osrednjih območnih knjižnic v Republiki Sloveniji. Kot osrednja območna knjižnica izvaja štiri temeljne naloge, in sicer zagotavlja povečan in zahtevnejši izbor knjižničnega gradiva in informacij, nudi strokovno pomoč knjižnicam območja, koordinira zbiranje, obdelavo in hranjenje domoznanskega gradiva ter usmerja izločanje gradiva iz območja.

Praznovanje 10. obletnice izvajanja nalog osrednje območne knjižnice združujemo s predstavitvijo projekta Osrednji ptujski časopisi na spletnem portalu Digitalne knjižnice Slovenije, projekta, ki smo ga pričeli leta 2006 z digitalizacijo časopisa Štajerc. Projekt smo vsa leta izvajali ob strokovnem sodelovanju z Narodno in univerzitetno knjižnico iz Ljubljane, v zadnjih dveh letih pa tudi z avstrijsko nacionalno knjižnico z Dunaja.

Že v začetku smo predvideli morebitne ovire in težave, ki jih vsak projekt, ki traja daljše časovno obdobje, prinaša. Toda bili smo vztrajni in drobci za drobcem zbirki digitaliziranega gradiva dodajali nove naslove in vsebine ptujskih časopisov. Pot, na katero smo stopili leta 2006, je bila načrtovana, z veliko dela in truda smo ji morali slediti. Vendar smo prišli le do trenutnega konca, saj bomo z digitalizacijo nadaljevali s časnikom, ki je med bralci danes in bo tudi v prihodnje.

V projekt je bilo vložena veliko strokovnega znanja in dela. Financiran je bil s sredstvi Ministrstva za kulturo, velik premik pri izvedbi pa je predstavljalo partnerstvo v projektu Digitalna knjižnica Slovenije, ki je bil financiran iz sredstev norveškega finančnega mehanizma. Del sredstev je primaknila še knjižnica.

Pri izboru naslovov za digitalizacijo smo sledili cilju projekta, da predstavimo tiste osrednje časopise, ki so tako po obsegu kot tudi vsebini zaznamovali čas, v katerem so izhajali. V osmih letih nam je uspelo digitalizirati vse osrednje ptujske časopise, in sicer Pettauer Wochenblatt (1878), Pettauer Localanzeiger (1889–1890), Pettauer Zeitung (1890–1904), Pettauer Anzeiger (1905–1913), Štajerc (1900–1918), Ptujski list (1919–1922), Narodna sloga (1931–1932), Naše delo (1948–1950), Ptujski tednik (1951–1961), Tednik (1961–2003) in Štajerski tednik (2003–2012).

V Digitalno knjižnico Slovenije smo vključili preko 87.000 strani, kar nas po obsegu gradiva uvršča med vodilne slovenske splošne knjižnice.

Temeljni razlogi, zaradi katerih smo se odločili za projekt digitalizacije ptujskih časopisov, so bili, da so ohranjeni izvodi v izjemno slabem stanju, nekateri delno nepopolni in veliko povpraševanje po tem gradivu. Naslednji, nič manj pomemben, razlog je bil, da Knjižnica Ivana Potrča Ptuj ni imela vseh originalov, potrebnih za oblikovanje popolne zbirke v digitalnem okolju. In končno, sledili smo potrebam uporabnikov, saj starejših časnikov praviloma ne beremo v celoti, ampak nas zanimajo zgolj določeni dogodki, teme, osebe ali področja.

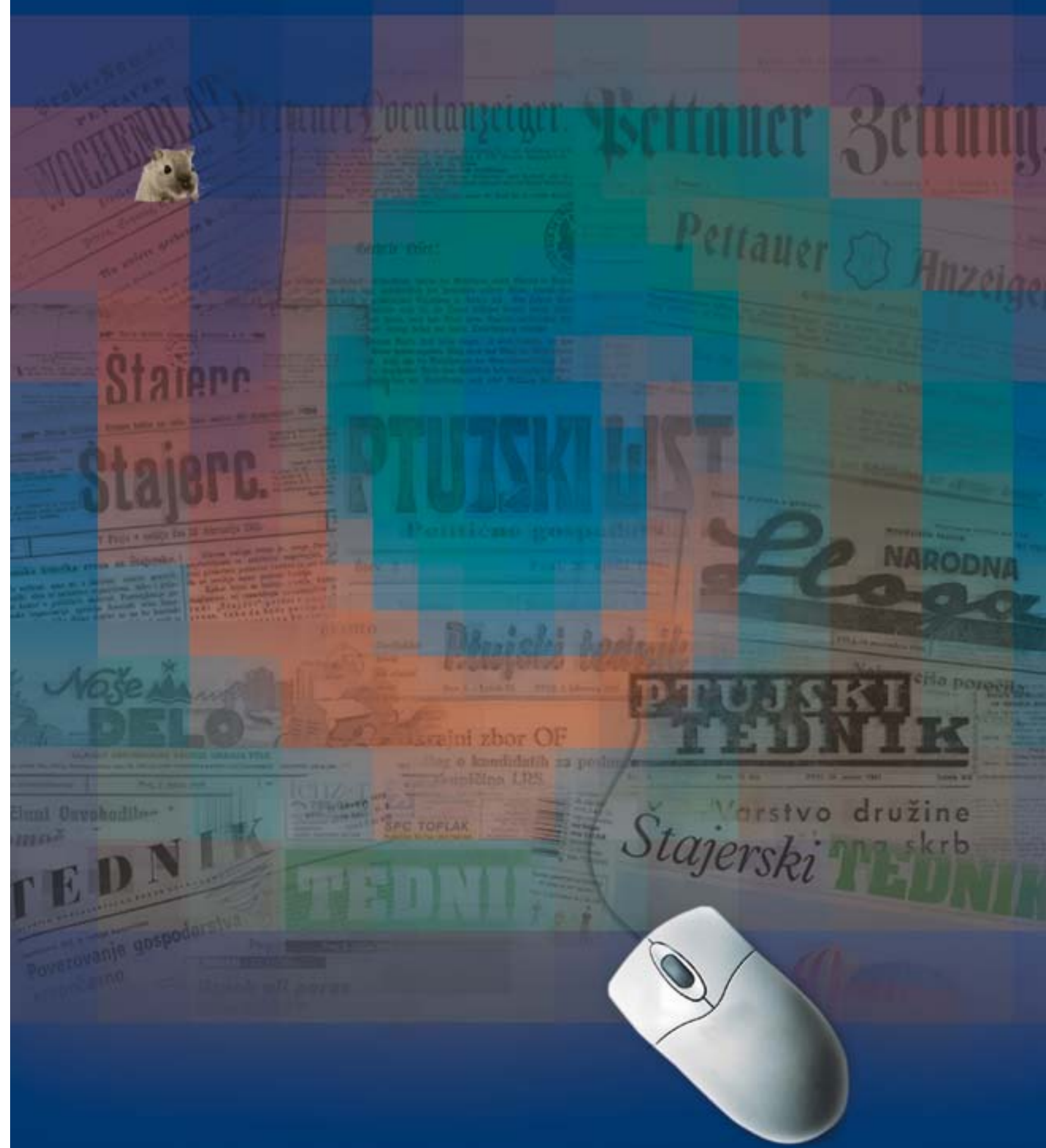
Danes lahko trdimo, da nam je uspelo v veliki meri kompletirati posamezne naslove časopisov, in to prav v letu, ko mineva tudi 135 let, odkar je izšel Pettaufer Wochenblatt – prvi ptujski časopis.

Časopis ima med pisani viri prav posebno in zanimivo vlogo pri raziskovanju novejšje regionalne zgodovine. Zaradi periodične pojavnosti v svojem življenjskem ciklusu in skladno s svojo vsebinsko usmeritvijo nepretrgano opisuje družbenopolitična dogajanja na lokalnem območju, ob tem pa prinaša še številne druge, na videz sicer nepomembne podatke, ki jih najdemo v črnih kronikah, oglasih, reklamah, osmrtnicah in podobno. V ilustriranih časopisih imajo posebno zgodovinsko vrednost tudi fotografije, ki prinašajo neizbrisni in slikovit spomin na okolico, dogodke in ljudi, kot ga ne moremo predstaviti s še tako bogatim besednim opisom.

Ocenjujemo, da smo s projektom zagotovili trajnost informacijam o dogodkih, ki so zaznamovali najstarejše slovensko mesto in njegovo okolico vse od leta 1878 naprej. Ob tej priložnosti smo se odločili za izdajo pričujoče monografije, v kateri so posamezni naslovi časnikov predstavljeni, predstavljena je tudi njihova vsebina, najdemo pa še praktične napotke pri iskanju vsebin na portalu Digitalna knjižnica Slovenije (www.dlib.si).

Monografija je pisni trajni dokument ne zgolj o ptujski časopisni dediščini, temveč tudi o prizadevanjih Knjižnice Ivana Potrča Ptuj za njeno hranjenje in negovanje.

Mag. Matjaž Neudauer

ZBIRKA OSREDNJIH PTUJSKIH ČASOPISOV V DIGITALNI KNJIŽNICI SLOVENIJE

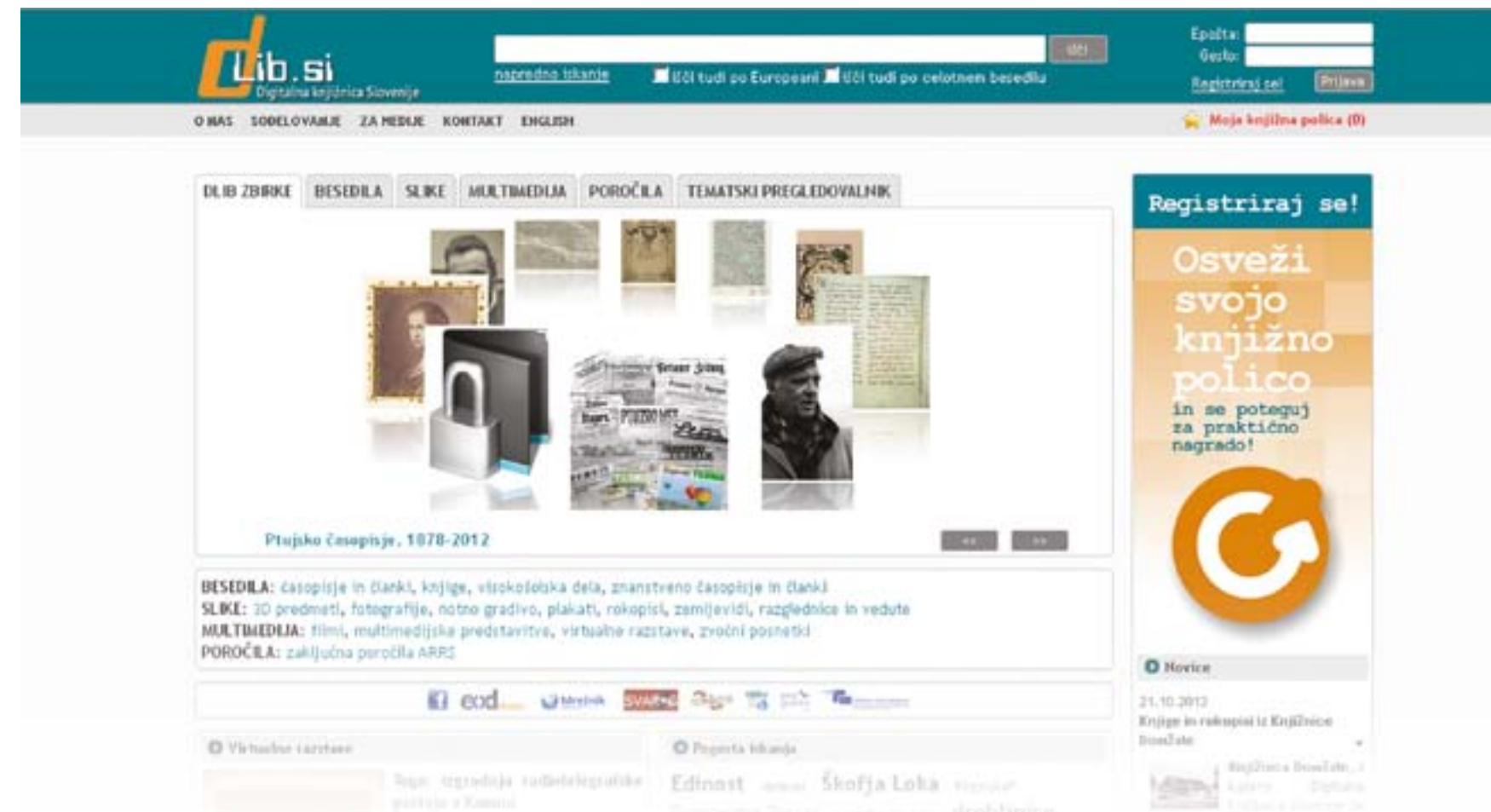
Digitalizacija knjižničnega gradiva je postala ena najaktualnejših tem v knjižničarskih krogih kmalu po prehodu v novo tisočletje. Prenos knjižničnih dragocenosti v digitalno obliko z možnostjo zaščite originalov in hkratnim zagotavljanjem prostega in neomejenega dostopa do gradiva je postala nova dimenzija, ki smo jo pričele izvajati knjižnice kot dodatek ali nadgradnjo k tradicionalni dejavnosti.

V Knjižnici Ivana Potrča Ptuj smo leta 2006 kot prvi tovrstni projekt digitalizirali časopis Štajerc. Praviloma so začetki najtežji in najdražji in tudi tukaj se je izkazalo tako. Med prvimi splošnimi knjižnicami v Sloveniji smo na področju digitalizacije prebijali led, se učili in z leti pridobivali nova znanja in izkušnje. Pri tem nam je bilo v veliko oporo strokovno sodelovanje z Narodno in univerzitetno knjižnico iz Ljubljane, s katero smo kot partnerji sodelovali tudi v projektu Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si, ki je bil financiran iz sredstev norveškega finančnega mehanizma.

Iz leta v leto smo iz različnih virov pridobivali finančna sredstva za digitalizacijo ter zbirko digitaliziranega gradiva postopno dopolnjevali. Večletno sledenje istemu cilju, sodelovanje v različnih projektih in povezovanje različnih vsebinskih in finančnih možnosti nam je prineslo rezultat, ki je izjemnega pomena ne samo za ptujsko in ormoško območje, temveč tudi v širšem smislu, saj omogoča dostop do bogatega digitalnega arhiva, ki obsega osrednje ptujske časopise vse od prvega ptujskega časopisa, ki je izhajal pred 135 leti, do današnjega Štajerskega tednika.

Časopisi so prosto dostopni na portalu Digitalne knjižnice Slovenije (www.dlib.si), kjer je oblikovana tudi samostojna zbirka Ptujsko časopisje, 1878–2012, v katero so umeščeni:

Pettauer Wochenblatt (1878),
Pettauer Localanzeiger (1889–1890),
Pettauer Zeitung (1890–1904),
Pettauer Anzeiger (1905–1913),
Štajerc (1900–1918),
Ptujski list (1919–1922),
Narodna sloga (1931–1932),
Naše delo (1948–1950),
Ptujski tednik (1951–1961),
Tednik (1961–2003),
Štajerski tednik (2003–).¹

Na portalu Digitalne knjižnice Slovenije lahko do gradiva dostopamo na več načinov. Najbolj preprost je dostop z neposredno izbiro zbirke Ptujsko časopisje, 1878–2012, na prvi strani portala.

¹ Štajerski tednik je vključen v Digitalno knjižnico Slovenije do vključno leta 2012. Obseg in dinamika dodajanja novejših letnikov bosta odvisna od poslovne odločitve založniške hiše Radio-Tednik Ptuj, d. o. o.

Najbolj optimalna pot za iskanje ciljnih podatkov je uporaba naprednega iskanja, saj lahko v tem Digitalna zbirka osrednjih ptujskih časopisov obsega 5.771 časopisnih številčk oziroma približno 87.000 strani. Da je zbirka tako obsežna, je s svojim sodelovanjem veliko pripomogla tudi družba Radio-Tednik Ptuj, d. o. o., ki nam je podala dovoljenje za digitalizacijo svojih časopisov ter nam odstopila digitalne kopije novjših letnikov Tednika in Štajerskega tednika.

In kaj je botrovalo temu, da so primat pri digitalizaciji knjižničnega gradiva prevzeli časopisi in ne knjige, kot bi glede na razmerje zastopanosti na knjižnih policah marsikdo pričakoval? V prvi vrsti smo se za digitalizacijo časopisov odločili zato, da bi zaščitili originale, saj časopisni papir zaradi slabe kvalitete z leti postane zelo krhek in hitro lomljiv. Kljub temu da hranimo večino časopisov v vezani obliki, ki je velikega formata, prihaja zaradi pogoste uporabe do obrabe in poškodb. Drugi razlog je v tem, da naša knjižnica žal nima vseh originalov in smo v digitalnem okolju želeli oblikovati kar se da popolno zbirko.

Tretji razlog za digitalizacijo časopisov se skriva v načinu uporabe časopisnih virov in dodano vrednostjo, ki jo prinaša digitalizacija. Starejših časopisov ne beremo od prve do zadnje strani, temveč v njih običajno iščemo krajšo novico, objavo, podatek. Takšno iskanje je lahko zelo zamudno, še zlasti, če ne vemo natančnega ali vsaj približnega datuma objave. V tem primeru je iskanje po digitalnih kopijah lažje in hitrejše, saj lahko zaradi optične prepoznave besedila (OCR), ki jo naredimo po pretvorbi v digitalno obliko, uporabimo tudi možnost iskanja po celotnem besedilu. Res je sicer, da iskanje po celotnem besedilu zaradi določenih težav pri strojnem prepoznavanju črk ni stoodstotno zanesljivo ter da je njegova učinkovitost pri starejših časopisih znatno nižja, vendar pa kljub temu v večini primerov nudi zadovoljiv rezultat.

In ne nazadnje je razlog za digitalizacijo ptujskih časopisov tudi v tem, da smo v teh letih kot osrednja območna knjižnica pri resornem ministrstvu pridobivali tudi sredstva za digitalizacijo domoznanskega gradiva. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj namreč že deset let opravlja z Zakonom o knjižničarstvu določene posebne naloge tudi za območje občin Ormož, Središče ob Dravi in Sveti Tomaž. Tako smo se v dogovoru s Knjižnico Franca Ksavra Meška iz Ormoža, ki je izkazala interes in zanimanje njihovih članov in prebivalcev ormoškega območja po digitalizaciji časopisnega gradiva, poleg drugih območnih nalog izdatno posvetili digitalizaciji tistih domoznanskih gradiv, ki so po vsebini zanimiva tako za ptujsko kot tudi ormoško območje.

Zbirka ptujskih časopisov, ki jih hranimo v Domoznanskem oddelku Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, ni popolna. Pri oblikovanju digitalne zbirke smo stremeli k cilju, da bi posamezne časopisne naslove kompletirali v celoti. Težave so nastopile predvsem pri časopisih, ki so izhajali pred prvo svetovno vojno, ko je naša dežela spadala pod avstro-ogrsko monarhijo. V številnih slovenskih in avstrijskih arhivih in knjižnicah smo opravili poizvedbe o hrambi ptujskih časopisov. Tako so bili osrednji ptujski časopisi digitalizirani iz fondov, ki jih poleg Knjižnice Ivana Potrča Ptuj hranijo Narodna in univerzitetna knjižnica, družba Radio-Tednik Ptuj, d. o. o., Univerzitetna knjižnica Maribor, Osrednja knjižnica Celje, Steiermärkische Landesbibliothek in Österreichische Nationalbibliothek, s katero smo tudi sklenili dogovor o medsebojni izmenjavi digitalnih kopij na Ptujih izhajajočih časopisov. Kljub našim prizadevanjem in iskanjem manjkajočih številčk pri številnih hraniteljih žal nismo uspeli popolnoma kompletirati vseh časopisnih naslovov iz obdobja pred prvo svetovno vojno. V zbirki namreč manjka še pet številčk časopisa Pettauer Zeitung in štiri številke Štajerca. Morda jih bomo našli kdaj v prihodnje.

Zavedamo se, da je v preteklosti poleg omenjenih časopisov na ptujsko-ormoškem območju izhajala še pisana paleta drugih časopisnih naslovov in da v sodobnem času izhajajo številni periodični tiski, ki bodo imeli poleg sedanje informativne v prihodnje tudi zgodovinsko vrednost. Pri izboru naslovov za digitalizacijo smo na časovno premico nanizali predvsem tiste osrednje časopise, v katerih se tako po obsegu kot tudi vsebini najbolj celovito zrcali odsev dogodkov in časa, v katerem so izhajali. Ostajajo pa seveda odprte vse možnosti glede dopolnjevanja časopisne digitalne zbirke tudi v prihodnje.

Digitalna zbirka osrednjih ptujskih časopisov nam skozi prizmo časopisnih vesti odstira pogled na življenje in dogodke v Ptujih in njegovi širši okolici v obdobju od 1878 do današnjih dni. S spletnim dostopom na široko odpiramo vrata vsem, ki želijo s pomočjo teh virov proučevati različna družbena, politična, kulturna, športna, gospodarska in druga pomembna dogajanja na območju Dravskega in Ptujkega polja, Slovenskih goric, Haloz in Ormoža.

Osrednje ptujske časopise, kot pomemben segment v skupini raznovrstnega domoznanskega gradiva, predstavljamo tudi na spletnem portalu Kamra (www.kamra.si), na katerem je objavljena digitalizirana kulturna dediščina slovenskih pokrajin, ki jo hranijo knjižnice in druge lokalne kulturne ustanove. Če smo z objavo ptujske časopisne dediščine na portalu Digitalne knjižnice Slovenije omogočili prebiranje celotnih besedil ptujskih časopisov kar iz domačega fotelja, na portalu Kamra objavljamo kratko zgodbo o nastanku, ključnih osebnostih in življenju teh, za Ptuj in njegovo okolico, zelo pomembnih tiskanih medijev. Vsebine portala Kamra so vključene tudi v Europeano – Evropsko digitalno knjižnico. Na ta način slovenski kot tudi širši evropski javnosti predstavljamo svoje lokalno okolje in bogastvo pisnih virov, ki jih hranimo.

Pričujoča monografija v uvodu namenja nekaj besed kratkemu pregledu časopisne preteklosti na Slovenskem, v nadaljevanju pa se posveča ptujski časopisni preteklosti, poslanstvu, ki so ga časopisi opravljali, ter osvetljuje pogled na družbenopolitične okoliščine, v katerih so le-ti izhajali. Naj vas ptujski časopisi poslej tudi z dostopom na klik pritegnejo in navdihnejo k odkrivanju novih drobecv iz (morda tudi vaše osebne) preteklosti.

ČASOPISI – PRIČEVALCI NEKEGA ČASA

KAKO SE JE ZAČELO?

Danes ljudje v veliki meri gledamo na svet skozi besedo, zapisano v časopisih.¹ Časopisi so tiskani mediji, ki zbirajo in obravnavajo aktualne snovi iz različnih področij družbene dejavnosti in jih posredujejo širši javnosti. Imajo informativno in kritično funkcijo, nič manj pomembna pa ni njihova propagandna vloga. So dokumenti nekega časa, del nacionalne kulturne dediščine in pomemben zgodovinski vir, saj prinašajo vesti o dogodkih in življenju v določenem času in prostoru, skozi njih se zrcali mentaliteta neke družbe, njene vrednote in prevladujoče prakse.

Časopis, kot ga poznamo danes, je proizvod meščanske družbe. Tehnološke pogoje za njegov nastanek je ustvarila Gutenbergova iznajdba tiska, a so pretekla več kot tri stoletja, preden se je razvil v moderno sredstvo množičnega obveščanja in postal pomemben oblikovalec javnega mnenja.

Daljne predhodnike časopisov najdemo že v antiki. V času Julija Cezarja je o pomembnih javnih zadevah Rimljane obveščala Acta Diurna (dnevni dogodki).² To sta bili mavčni ploščici, na katerih so bila zapisana obvestila o ukrepih vlade, odločitvah sodišč, o političnih odločitvah rimskega senata, vojnah, različnih svečanostih, gladiatorskih bojih ... Acto Diurno so pisali aktuariji, predniki današnjih novinarjev. Raznosili so jo po vsej državi, da so bili uradniki, trgovci in vsi ostali ljudje obveščeni o aktualnih novicah iz glavnega mesta.

V srednjem veku, pred pojavom prvih časopisov, so za pretok informacij skrbeli potujoči zgodbarji. Potovali so po vsej Evropi in ljudem prinašali najrazličnejše novice. V 15. in 16. stoletju so informacije o cenah in dostopnosti različnega blaga in dobrin, občasno pa tudi politične informacije, začeli ročno zapisovati na lističe in jih prodajati. Z iznajdbo tiska so se najprej v Nemčiji, nato pa tudi drugje po

Evropi, pojavile prve tiskane vesti, neke vrste letaki z informacijami o kronanjih, vojnah, odkritjih novih ozemelj, viteških turnirjih, zločinih ipd., ki so jih prodajali po tržnicah in sejnih. V Benetkah, pomembnem trgovskem središču, kamor so se stekale informacije iz vsega sveta, so se tako v 16. stoletju pojavili fogli d'avvisi, sprva z roko pisani, nato pa tiskani listi, ki so prinašali politične in trgovske informacije in so se prodajali proti plačilu posebnega noviča gazzete.³ Stoletje kasneje je ta vrsta tiska dobila enega od najpomembnejših atributov časopisa, tj. redno periodično izhajanje.

Prvi pravi časopisi so se v Evropi pojavili na začetku 17. stoletja: na Nizozemskem Nieuwe Tydingen (1605) in Courante (1618), v Nemčiji Avisa Relation oder Zeitung in Relations (1609), v Švici Ordinari Wochenzeitung (1610), v Avstriji Ordinari Zeitung (1615), v Angliji Weekely News (1621), v Franciji Gazette de France (1631) ...⁴ S prvimi časopisi – večinoma so to bili tedniki manjšega formata, z nizko naklado, katerih distribucija je bila odvisna od počasne poštne dostave – so se pojavila tudi prva pravila, kakšen mora biti časopis: objavljati mora novice, ki zanimajo širšo javnost, tiskati ga je treba vsaj enkrat tedensko, na voljo mora biti vsakomur, ki je zanj pripravljen plačati ...⁵

Dnevni časopisi so se pojavili v drugi polovici 17. stoletja in v začetku 18. stoletja, ko je razvoj transportne tehnologije omogočil dnevno distribucijo časopisja. Prvi dnevnik z imenom Die Einkommende Zeitung se je pojavil leta 1650 v Leipzigu.⁶ Angleži so svoj prvi dnevnik Daily Courant dobili leta 1702, Francozi leta 1777 z Le Journal de Paris, Avstrijci leta 1805, ko je dnevnik postal Wiener Zeitung, ki je sicer začel izhajati že leta 1703.⁷ V njih so prevladovala trgovinska borzna poročila ter nekomentirane zunanjepolitične novice, literarne kritike ter likovne ocene. Notranjepolitičnih vesti skorajda ni bilo, saj je bilo časopisje od vsega začetka podvrženo kontroli in cenzuri cerkvenih in posvetnih oblasti, ki jih je skrbelo, da bi se škodljive ideje s pomočjo tiska utegnile razširiti.

Z nastankom dnevnega tiska se je tako začel tudi boj za zagotovitev svobode tiska in javnega izražanja. Nove ideje in revolucionarne spremembe, ki jih je prinesla francoska revolucija, so še povečale zanimanje javnosti za aktualne politične vesti in povzročile številčen porast časopisja, bojazen oblasti v zvezi z močjo tiska pa se je še okrepila. Omilitev cenzure v večini evropskih držav je prineslo šele revolucionarno vrenje leta 1848, ki je zahtevalo modernizacijo države in družbe. Takrat so v tisk v večji meri prodrle tudi notranjepolitične informacije.

Svoboda tiska, širjenje izobrazbe in pismenosti, nova tiskarska tehnologija, ki je omogočala velike naklade, iznajdba telegrafa in telefona ter razvoj transportne tehnologije so bili dejavniki, ki so novicam dali nova krila in vplivali na hiter razvoj časopisne produkcije v 19. stoletju. Nastali so pomembni časopisi, izmed katerih nekateri izhajajo še danes: Le Figaro (Pariz, 1854), Frankfurter Zeitung (1856), Corriere della Sera (Milano, 1876) ... Novinarji in uredniki časopisov so postali člani nove profesije – novinarstva, časopisi, dostopni širokemu krogu prebivalstva, pa pomembni ustvarjalci javnega mnenja ter nosilci idejnih tokov v določenih zgodovinskih obdobjih.

³ Gazeta naj bi kasneje dala ime številnim časopisom.

⁴ S. Merlak Zdovc, 2007, str. 27–28.

⁵ M. Meršol, 1985, str. 22–23.

⁶ Po drugih podatkih naj bi bil prvi dnevni časopis Frankfurter Oberpostamtzeitung iz leta 1616, ki se je kmalu preimenoval v Postezeitung (M. Meršol, 1985, str. 23).

⁷ Wiener Zeitung izhaja še danes in velja za najstarejši preživeli dnevnik na svetu (S. Merljak Zdovc, 2007, str. 29).

¹ Strokovna literatura ločuje med terminoma časnik in časopis, pri čemer naj bi bili časniki mediji, za katere je značilna dnevna družbenopolitična aktualnost, snovna neomejenost, redno izhajanje in velika naklada, časopisi pa mediji, ki so lahko splošni ali specializirani, izhajajo tedensko ali mesečno in v manjših nakladah kot časniki. Meje med obema so dostikrat zabrisane, zato se v zadnjem času vse bolj uveljavlja izraz časopis, ki pomeni oboje: časnike in časopise (S. Merljak Zdovc, 2007, str. 11).

² Iz latinske besede diurnalis izhaja francoski izraz za časopis – журнал.

KAJ PA NA SLOVENSKEM?

V začetku 18. stoletja, v času razcveta mest, so z izobraženci, trgovci in obrtniki na slovensko ozemlje začeli prihajati tudi časopisi. Ker je bila nemščina osrednji jezik komuniciranja v javnosti, se je na slovenskih tleh najprej pojavilo časopisje v nemškem jeziku. Meščani, uradniki in trgovci so brali zlasti dunajski Wiener Zeitung (1703–). Kmalu se je pojavila tudi potreba po tiskanju časopisja na slovenskih tleh. Tiskalo in širilo se je zlasti v večjih mestih, saj je tu živela večina uradništva in izobraženega meščanstva: v Ljubljani, Celju, Novem mestu, v Mariboru in na Ptuju. Največje število nemških časopisov je izhajalo v Ljubljani, v slovenskem kulturnem, gospodarskem in političnem središču. Najbolj bran med njimi je bil Laibacher Zeitung (1778–1918).

Laibacher Zeitung (1778–1918), najbolj bran nemški časopis na Slovenskem (vir: www.dlib.si).

Prvi na Slovenskem izhajajoči časopis v nemščini je bil tednik Wochentliche Ordinari – Laybacher Zeitungen.⁸ Izhajal je v Ljubljani od 1707 do 1709, izdajal in tiskal ga je Janez Jurij Mayr. Prinašal je novice iz različnih krajev, povzete po tujih časnikih. Drugi nemški časopis na Kranjskem Wochentliches Kundschaftsblatt des Herzogthum Krain (1775–1776) je prišel izpod preše Janeza Friderika Egerja.⁹ Prinašal je kmetijske nasvete, naslove novo izdanih knjig, sporočila o umrlih, podatke o vremenu in politične novice, bil pa je tudi prvi na Slovenskem, ki je začel objavljati različne oglase. Leta 1783 je tiskar Ignac Alojz Kleinmayr začel izdajati časopis Wöchentlicher Auszug von Zeitungen. Ta se je že naslednje leto preimenoval v Laibacher Zeitung (1784–1918) in kmalu postal najpomembnejši časopis v nemškem jeziku na Slovenskem. Leta 1853 se je iz tednika preoblikoval v dnevnik. Bralce je obveščal o dogodkih po svetu, objavljal lokalne in deželne novice o gospodarskem, političnem in kulturnem življenju pa tudi različne uradne odloke, uredbe, cene žita, oglase idr. Časopis je imel številne priloge, za slovensko kulturo najpomembnejša je bil Illyrisches Blatt, v katerem je sodeloval tudi Prešeren. Sredi 19. stoletja, ko se je na Slovenskem začel krepiti nemški nacionalizem, je Laibacher Zeitung postal osrednje glasilo Nemcev na Kranjskem. Zastopal je predvsem nemške interese in je to vlogo opravljal vse do razpada avstro-ogrske monarhije.¹⁰

V 19. stoletju se nemško časopisje pojavi tudi v drugih slovenskih mestih: v revolucionarnem letu 1848 je Janez Krstnik Jeretin v Celju začel tiskati Cillier Wochenblatt,¹¹ Marija Tandler v Novem mestu pa časopis Slovenia.¹² V Mariboru je bil začetek tiskanja časopisov povezan s tiskarjem Eduardom

⁸ T. Žigon, 2001, str. 13.

⁹ T. Žigon, 2001, str. 16.

¹⁰ S. Amon, K Erjavec, 2011, str. 26.

¹¹ Ta se je še isto leto preimenoval v Cillier Zeitung. Časopis, ki je izhajal le v letu 1848, se je zavzemal za slovenske koristi ter sožitje in strpnost med Nemci in Slovenci. V sedemdesetih in osemdesetih letih 19. stoletja, ko se je nacionalno sožitje v mestu skrhalo, je ponovno obujen Cillier Zeitung (1876–1883), ki se je leta 1883 preimenoval v Deutsche Wacht (1883–1919), zagovarjal predvsem nemške interese.

¹² List, ki je izhajal od julija do decembra 1848, se je kmalu po ustanovitvi preimenoval v Slovenisches Blatt. Prinašal je novice o lokalnih dogodkih, posvečal pa se je tudi gospodarskim in socialnim vprašanjem ter vprašanju preureditve avstro-ogrske monarhije.

Janschitzem, ki je leta 1862 ustanovil časopis Correspondent für Untersteiermark,¹³ na Ptuju pa z Jakobom Schönorn, ki je leta 1878 začel izdajati Pettaufer Wochenblatt.

Ob koncu 18. in v 19. stoletju se je na Slovenskem pojavilo tudi nemško časopisje, usmerjeno na različna strokovna področja: kulturo, literaturo, zgodovino in etnologijo (Carniolia, Laibacher Theater Zeitung, Mitteilungen des Musealverein für Krain, Mitteilungen des historischen Verein für Krain, Argo – Zeitschrift für krainische Landeskunde ...).

Konec 18. stoletja je tudi Slovincem uspel velik nacionalni podvig – izdaja Lublanskih novic (1797–1800), prvega v slovenskem jeziku napisanega časopisa. Pobuda zanj je vzniknila v Zoisovem razsvetljskem krogu, ki je želel slovenski jezik vpeljati v širšo vsakdanjo in šolsko rabo. Lublanske novice je tiskal Janez Friderik Eger, urejal in pisal pa Valentin Vodnik (1758–1819), ki mu je tako pripadel naziv prvega slovenskega časnikarja in urednika. Vse letnike časopisa je povezoval razsvetljski uredniški program, katerega namen je bil koristiti predvsem nižjim slojem tedanjega kranjskega prebivalstva, jih informirati, zabavati in poučevati o zemljepisnih, zgodovinskih in drugih stvareh tedanjega, še

Lublanske novice, prvi slovenski časopis (vir: www.dlib.si)

Valentin Vodnik, prvi slovenski časnikar in urednik (vir: www.dlib.si)

¹³ V času svojega izhajanja je večkrat spremenil naslov. V letih 1866–1928 se je imenoval Marburger Zeitung, od 1929 do 1941 pa Mariborer Zeitung. Tako kot Cillier Zeitung je bila tudi »Marburgerica« časopis z nemško nacionalno usmeritvijo in naperjena proti slovenskim narodnim interesom.

posebej domačega sveta. S pisanjem in urejanjem Lublanskih novic je Vodnik izkazal uporabnost slovenskega jezika v časopisju oz. enakovrednost slovenskega jezika z nemškim. Lublanske novice so odigrale pomembno narodnozdrževalno vlogo, saj so si pri bralcih prizadevale vzbuditi zavest o pripadnosti slovenskemu narodu.¹⁴

Po zatonu Lublanskih novic Slovenci kar 43 let nismo imeli svojega časnika. Drugi slovenski časopis, Kmetijske in rokodelske novice (1843–1902), smo Slovenci dobili šele v zadnjih letih predmarčne dobe. Avstrijske oblasti, ki so vztrajno zavračale prošnje za ustanovitev slovenskega časopisa, so leta 1843 Kranjski kmetijski družbi le dovolile izdajo časopisa, ki naj bi služil zgolj gospodarskemu poduku kmetov in obrtnikov. Urednik in osrednja osebnost časopisa je do leta 1867 bil Janez Bleiweis (1808–1881), ki je želel dvigniti izobrazbeno in kulturno raven slovenskega naroda. Novice, prvi slovenski množični časopis, so poleg strokovnih prispevkov objavljale tudi prispevke o domovinskih zadevah, o slovstvenih, jezikovnih, zemljepisnih in narodopisnih vprašanjih in tako prispevale k zorenju slovenske narodne zavesti in identitete. Prispevale so k oblikovanju enotnega slovenskega knjižnega jezika, z uvedbo gajice pa presekale spore okrog slovenskega črkopisa. V revolucionarnem letu 1848 so svoj program razširile tudi na politično in narodnoobrambno področje. Bleiweis je podprl slovenske zahteve po narodnih pravicah, a zavzel stališče, da je program Zedinjene Slovenije preveč radikalen in se omejil zgolj na zahtevo po jezikovni enakopravnosti. Novice, ki so zagovarjale avstrijski legitimizem in poudarjale navezanost Slovencev na krščansko kulturo in habsburško monarhijo, so tako s svojim programom vplivale na idejno in mnenjsko polarizacijo slovenske javnosti.¹⁵

Dr. Janez Bleiweis
(vir: www.dlib.si –
zbirka upodobitev znanih
Slovencev NUK)

Naslovna stran prve številke Kmetijskih in rokodelskih novic (vir: www.dlib.si)

S Kmetijskimi in rokodelskimi novicami smo Slovenci dobili prvi trajni časopis, njihovo urednikovanje pa je Bleiweisa izstrelilo med vodilne politike takratne dobe.

V letu 1848 so poleg dotlej edinih, konservativno usmerjenih Bleiweisovih Novic, začeli izhajati novi, bolj liberalno usmerjeni časopisi, ki so velik del svojega prostora namenjali pisanju o javnih zadevah oz. vprašanju narodnosti in z njo povezanega jezika. V Ljubljani se je pojavil prvi slovenski politični list Slovenija (1848–1850), v Celju začne izhajati liberalno usmerjen tednik Celske slovenske novine (1848–1849), v Trstu Slavjanski rodoljub (1849). Leta 1848 je luč sveta zagledal tudi Vedež (1848–1850), prvi slovenski časopis za mladino, leta 1849 prvi slovenski družinski časopis Pravi Slovenec (1849) in leta 1850 prvi slovenski uradni list Ljubljanski časnik (1850–1851). Potrebo po časopisu so začutili tudi v klerikalnih krogih. Leta 1848 je v Ljubljani izšel Slovenski cerkveni časopis, prvi slovenski verski list, ki se je 1849 preimenoval v Zgodnjo Danico (1849–1902) in pozneje v Danico (1903–1905). Zgodnja Danica se je zavzemala za vodilno vlogo cerkve v slovenski družbi, kulturi in politiki in pod uredništvom Luke Jerana prevzela vodilno vlogo v katoliški publicistiki. Z njo se je v slovenski javnosti začel veliki razkol slovenske javnosti na katoliški in posvetni tabor.¹⁶

V času Bachovega absolutizma (1849–1859) so razen Kmetijskih in rokodelskih novic in Zgodnje Danice morali prenehati izhajati vsi slovenski časopisi. Ponovni razmah je slovensko časopisje doživelo po obuditvi ustavnega in političnega življenja.

Osrednji politični problem Slovencev v drugi polovici 19. stoletja je bila utrditev slovenstva in vprašanje politične taktike za doseg tega cilja. Ljudi, ki so takrat usmerjali slovensko narodno, kulturno in politično življenje, so združevale in ločevale različne ideje, svetovnonazorski pogledi in politična prepričanja, vse to pa se je izražalo tudi na področju časopisja. Novice so postale pretesne za vse bolj živahno slovensko politično in kulturno dejavnost. Mladostenci s Franom Levstikom (1831–1887) na čelu, zagovorniki liberalizma in privrženec ideje Zedinjene Slovenije iz leta 1848 so začeli kritično presojeti kulturno in politično delovanje s katoliško cerkvijo tesno povezanih ter na kompromise in popuščanje oblastem pripravljenih staroslovencev, zbranih okrog Bleiweisa in Novic. Svoj program so začeli oznanjati v časopisih Naprej (1863), Slovenec (1865–1867) in Pavliha (1870), zlasti pa v osrednjem glasilu slovenskega liberalnega meščanstva – Slovenskem narodu (1868–1943).

Iz razcepljenosti slovenske javnosti na mlado- in staroslovence sta se proti koncu 19. stoletja, ko je prišlo do ustanovitve modernih političnih strank, na Slovenskem dokončno izoblikovala dva politična tabora, liberalni in katoliški, ki sta vsak s svojim časopisjem vplivala na idejno in politično razdeljenost slovenske javnosti. Osrednja dnevnikarja teh dveh taborov, liberalni Slovenski narod (1868–1943) in katoliški Slovenec (1873–1945), sta pridobila veliko družbeno in politično moč. Okrog sebe sta zgradila mrežo raznovrstnega časopisja, ki je pokrivalo različna interesna področja (vzgojo, družino, ženske, kulturo, šolstvo, gospodarstvo ...), poglobitveno politično in svetovnonazorsko usmerjenost tem, na videz nepolitičnim, časopisom pa sta dajala osrednja slovenska politična časnika.¹⁷

Slovenski narod (1868–1943) je bil ustanovljen v Mariboru leta 1868. Časopis je najprej izhajal trikrat tedensko, po preselitvi v Ljubljano leta 1872 pa se je preoblikoval v prvi slovenski dnevnik. Vse do prve svetovne vojne je bil osrednje glasilo slovenskega liberalnega tabora in leta 1894 ustanovljene Narodno napredne stranke (NNS). V slovensko javnost je prinesel moderne ideje evropskega liberalizma, duh panslavizma in jugoslovanstva. Podpirali so ga predvsem mestni izobraženci, bogatejši kmetje in učiteljstvo. Njegov prvi urednik je bil Anton Tomšič, od leta 1871 do 1881 je časopis vodil Josip Jurčič, od 1887 do 1923 pa je bil vodilna osebnost časopisa Ivan Tavčar. Po Tavčarjevi smrti je

14 S. Amon, 2008, str. 10.

15 S. Amon, K. Erjavec, 2001, str. 10.

16 S. Amon, K. Erjavec, 2011, str. 95.

17 S. Amon, 2008, str. 15.

politično pobudo v slovenskem liberalnem taboru prevzel ljubljanski dnevnik Jutro (1920–1945), ki je leta 1924 postal osrednje glasilo Samostojne demokratske stranke na Slovenskem (SDS).

Do konca prve svetovne vojne se je število liberalno usmerjenega časopisja zelo povečalo. Med pomembnejšim so bili Edinost (1875–1928) iz Trsta, Soča (1871–1915) in Gospodarski list (1881–1901) iz Gorice, Domovina (1891–1908) in Narodni list (1906–1914) iz Celja, Rodoljub (1891–1904) iz Ljubljane, Tavčarjev Slovan (1884–1887) in Šukljjetov Ljubljanski list (1884–1885), literarni časopis Ljubljanski zvon (1881–1941), Veda – dvomesečnik za znanost in kulturo iz Gorice, tednik Slovenka (1897–1902) – prvi slovenski ženski časopis ...

Kot protiutež Slovenskemu narodu so v katoliškem taboru leta 1873 ustanovili osrednji katoliški časnik Slovenec (1873–1945). Najprej je izhajal trikrat tedensko, 1883. leta pa je postal dnevnik in veliko prispeval k rasti in vplivu političnega katolicizma na Slovenskem. Leta 1907 je postal glasilo Slovenske ljudske stranke (SLS). Zagovarjal je avtoriteto cerkve v družbi in politiki in si prizadeval za družbeno, politično in kulturno premoč nad liberalizmom. Veliko privrženecv je imel zlasti med kmečkim prebivalstvom. Urejale so ga številne pomembne osebnosti slovenskega kulturnega in političnega življenja (Ignac Žitnik, Andrej Kalan, J. E. Krek, Evgen Lampe, Izidor Cankar ...). V dvajsetih letih 20. stoletja je dosegel zavidljivo časnikarsko raven in postal eden vodilnih časnikov v predvojni Jugoslaviji.

Katoliški tabor si je z dobro organizacijo različnih društev ter z raznovrstnim časopisjem v slovenski javnosti pridobil veliko premoč. Med pomembnejšimi kataloškimi časopisi so bili še Domoljub (1888–1944) in Bogoljub (1903–1944), Rimski katolik (1888–1896) in ljubljanski Katoliški obzornik (1897–1906), literarna in umetniška revija Dom in svet (1888–1944), znanstvena revija Čas (1907–1942), v Mariboru je izhajal Slovenski gospodar (1867–1941), v Novem mestu Dolenjske novice (1885–1919), v Celovcu Mir (1882–1920) ...

Slovenski narod (1868–1943), osrednje glasilo liberalnega meščanstva velja za prvi slovenski dnevnik (vir: www.dlib.si).

Slovenec, osrednji časnik katoliškega političnega tabora (vir: www.dlib.si)

Konec 19. stoletja se je na Slovenskem pojavila še tretja politično organizirana sila. To je bil socialnodemokratski tabor, ki je prav tako kot liberalni in katoliški svoj vpliv širil s časopisi. V njegovih glasilih Rdeči prapor (1898–1911), Naprej (1903–1911) in Zarja (1911–1915) so sodelovali številni ugledni pisci, med njimi tudi Ivan Cankar. Prvi socialdemokratski dnevnik na Slovenskem je bila Zarja, vodilno glasilo leta 1896 v Ljubljani ustanovljene Jugoslovanske socialno demokratske stranke (JSDS). Glasilo se je ukvarjalo predvsem s problematiko slovenskega delavstva, z njegovim ekonomskim položajem, socialnimi pravicami in politično organiziranostjo ter bilo kritično do slovenskih meščanskih političnih strank. Vodilne osebnosti časopisa so bili Etbin Kristan, Fran Bartl, Ivan Tokan in Ignac Mihevc.

V obdobju med obema vojnama je na Slovenskem začelo izhajati tudi komunistično časopisje, naperjeno zoper kapitalistični družbeni red in meščansko družbo, ki je bilo deležno številnih kritik tako katoliškega kot liberalnega tabora. Takšna časopisa sta bila Delavske novice (1921–1924) in Ljudska pravica (1934–1936, 1941, 1943–1959) – glasilo Komunistične partije Slovenije (KPS).

Med drugo svetovno vojno je bil najbolj razširjen Slovenski poročevalec (1938, 1941–1959) – glasilo Osvobodilne fronte, ki je bil še v prvih povojnih letih osrednji dnevnik na Slovenskem. Izhajati začne tudi partizansko časopisje, namenjeno obveščanju, prepričevanju in zabavi borcev. Prvi partizanski časopis Partizanski dnevnik (1943–1944) je bil ustanovljen leta 1943 in velja za prvi odporiški dnevnik v okupirani Evropi.¹⁸ Pojavijo se tudi časopisi, ki jih beremo še danes: Delavska enotnost (1942–), Naša žena (1943–), Mladina (1943–), Kmečki glas (1943–) ...

Po drugi svetovni vojni je družbo obvladovala komunistična partija. Časopisje je imelo agitacijsko, vzgojno in mobilizacijsko funkcijo. Leta 1959 je z združitvijo Ljudske pravice in Slovenskega poročevalca nastal slovenski nacionalni dnevnik Delo, pojavila pa se je tudi cela vrsta med bralci še danes prisotnih pokrajinskih časopisov: v Mariboru je leta 1945 nastal Vestnik, ki se je 1952 preimenoval v Večer, v Celju Celjski tednik, ki je 1976. leta postal Novi tednik, v Kranju Gorenjski glas (1947–), v Novem mestu Dolenjski list (1950–), na Ptujju je leta 1948 začelo izhajati Naše delo, predhodnik današnjega Štajerskega tednika ... Velik razvoj je doživelo tudi informativno-zabavno časopisje: Tovariš (1945–1973), Pavliha (1944–1991), Stop (1968–), Jana (1971–), Nedeljski dnevnik (1962–) ...

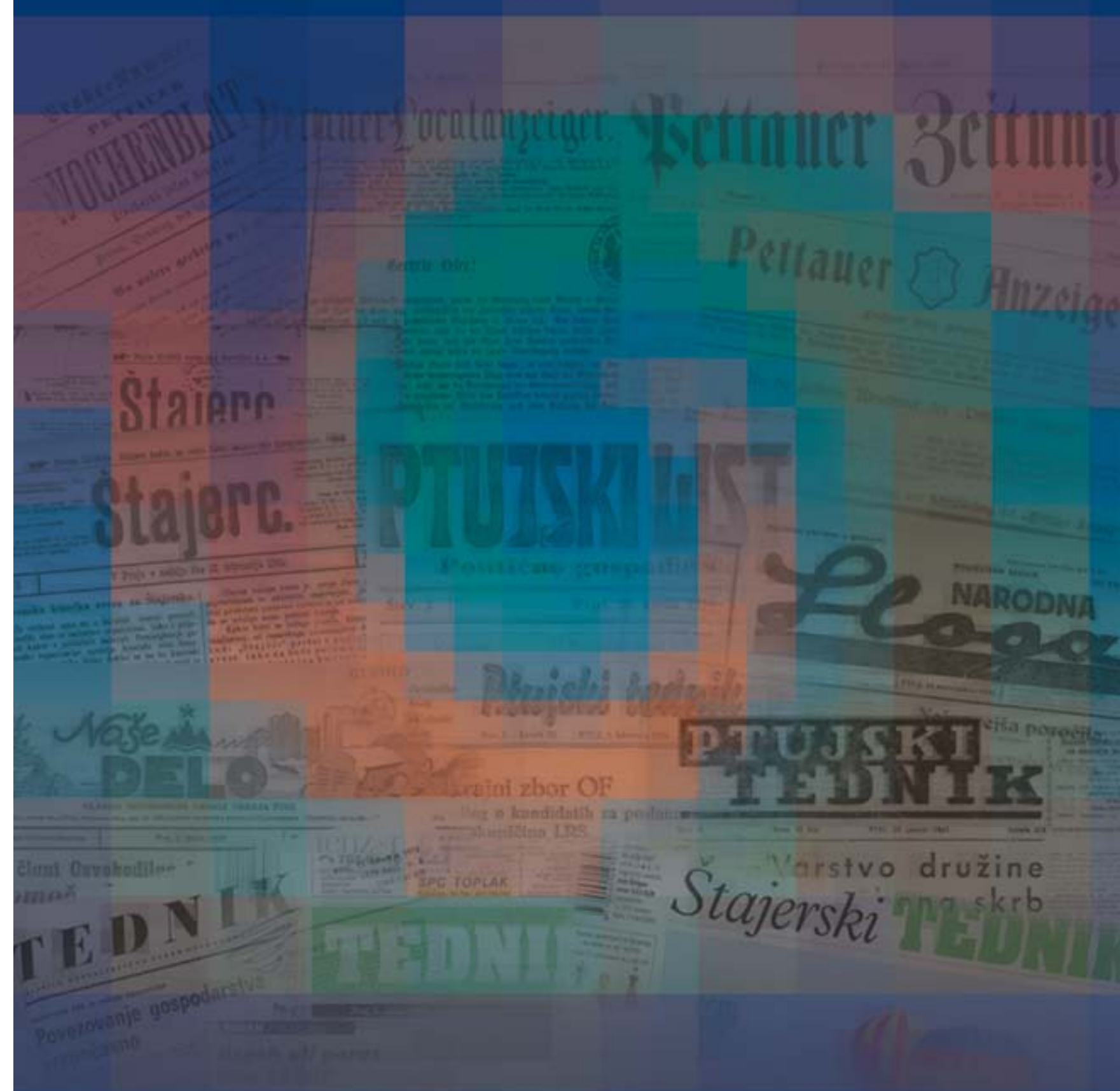
Vse do konca osemdesetih je komunistična oblast medije trdno držala v rokah. Takrat so se v nekaterih revijah (Nova revija, Mladina, Tribuna, Pavliha, Teleks ...) začeli pojavljati tudi prispevki, kritični do oblasti in njenega delovanja. Do medijske demokratizacije je prišlo šele v devetdesetih letih s spremembo političnega sistema. Pojavila se je cela vrsta novih časopisov ...

¹⁸ Leta 1945 se je preimenoval v Primorski dnevnik.

VIRI IN LITERATURA

- Amon, Smilja in Erjavec, Karmen: Slovensko časopisno izročilo 1. Ljubljana, Media, 2011.
- Amon, Smilja: Vloga slovenskega časopisja v združevanju in ločevanju slovenske javnosti od 1797–1945. V: Javnost – The public, vol. 15 (2008), str. 9–24.
- Enciklopedija Slovenije. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1987–2002, zv. 2, 5, 6, 8, 11, 12, 15.
- Enciklopedija Leksikografskog zavoda. Zagreb, JLZ, 1966–1969, zv. 4.
- Kmetijske in rokodelske novice, 1843.
- Lublanske novice, 1797.
- Meršol, Mitja: Sedma sila. Ljubljana, Delavska enotnost, 1985.
- Merlak Zdovc, Sonja: Preteklost je prolog. Ljubljana, FDV, 2007.
- Nežmah, Bernard: Časopisna zgodovina novinarstva. Ljubljana, Študentska založba, 2012.
- Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri (ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob). Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 2004.
- Slovenec, 1873.
- Slovenski narod, 1868.
- Vodopivec, Peter: Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Ljubljana, Modrijan, 2006.
- Zgodovina Slovencev. Ljubljana, CZ, 1979.
- Žigon, Tanja: Nemško časopisje na Slovenskem. Ljubljana, Študentska založba, 2001.

Milena Doberšek

PRVI
PTUJSKI ČASOPIS

PETTAUER WOCHENBLATT

Pettauer Wochenblatt

Čas izhajanja: Jahrgang/letnik 1

Nummer/številka 1 (10. 2. 1878)–Nummer/številka 47 (29. 12. 1878)

Urednik: Josef Jaky (10. 2.–29. 12. 1878)

Založništvo in tisk: Jakob Schön

Naklada: ni podatka

Časopisno-založniška dejavnost je bila v 18. in v začetku 19. stoletja močno odvisna od nastanka in razvoja tiskarske obrti. Po zaslugi Franza Antona Schütza, ki je pred dobrimi 220 leti na Ptujju odprl prvo tiskarno, se Ptuj uvršča med najstarejša tiskarska mesta na Slovenskem. Prav tako se mesto ponaša tudi z bogato časopisno-založniško preteklostjo, saj letos (leta 2013) beležimo 135-letnico natisa prvega ptujskega časopisa, zasluge zanj pa nosi tiskar Jakob Schön.

Že prvi ptujski tiskar Franz Anton Schütz, ki je leta 1792 svojo tiskarsko obrt preselil iz Celja na Ptuj, si je prizadeval, da bi lahko pričel izdajati časopis. Leta 1793 je Schütz zaprosil oblasti za tiskarsko dovoljenje, da bi smel tiskati časopis z naslovom Inn und erbländische Zeitung.¹ Takrat so bili namreč tiskarji pod strogim nadzorom oblasti in cenzure, za tiskanje brez cenzurnega dovoljenja ali drug prekršek pa so bili strogo kaznovani. Kaj je preprečilo Schützove namene, ni znano. Ohranjen ni namreč noben izvod, prav tako tudi noben znani pisni vir do sedaj

ni potrdil, niti zanikal obstoja tega časopisa. Je pa iz njegove tiskarne ohranjen najstarejši ptujski tisk – molitvenik Hitra inu glatka pot, pruti nebessam. Schütz je imel na Ptujju tiskarno le tri leta, nakar jo je preselil v Maribor. Po njegovem odhodu je bil Ptuj več desetletij brez svoje tiskarne.

Leta 1852 se je iz Nemčije na Ptuj priselil Wilhelm Blanke starejši, ki se je sprva bolj ukvarjal s knjigo-trštvo in trgovino s papirjem ter je šele kasneje svojo dejavnost razširil tudi na tiskarstvo. Ustanovil je družinsko tiskarno Blanke, v kateri so bili natisnjeni številni ptujski tiski; s tiskanjem ptujskih časopisov so pričeli šele leta 1889. S knjigotrško in tiskarsko dejavnostjo so se Blankejevi potomci na Ptujju ukvarjali vse do konca druge svetovne vojne, ko je bilo njihovo premoženje zaplenjeno.

Decembra leta 1877 je za kratek čas tiskarno na Ptujju odprl tudi Jakob Schön. Iz njegove tiskarne je 85 let po prvem neuspelem poskusu Franza Antona Schütza v nedeljo, 10. februarja 1878, med prebivalce Ptujja in okolice novice ponesel prvi ptujski časopis Pettauer Wochenblatt. Kot lahko ugotovimo iz oglasov, objavljenih v časopisu, je bila Schönova tiskarna v Kirchgasse² 26 v prostorih takratnega in sedanjega mestnega gledališča. Redakcija prvega ptujskega časopisa je imela sedež v neposredni bližini na Hauptplazu³ 86, njegov urednik je bil Josef Jaky, zastopnik ptujske enote zavarovalniške družbe za premoženjska in življenjska zavarovanja iz Gradca.

Pettauer Wochenblatt je prenehal izhajati že konec decembra istega leta in kot je pojasnilo uredništvo v zadnji številki, so se za to odločili zaradi premajhnega števila naročnikov. Zakaj je bilo zanimanje za Pettauer Wochenblatt tako majhno? To je bil liberalen, nepolitičen tednik, ki ni »dvigoval prahu« in ni bil nikomur nevaren. Slovensko prebivalstvo je imelo odklonilen odnos do njega zaradi uporabe nemškega jezika, številni pa so se obregnili tudi ob židovsko poreklo nedavno pred tem na Ptuj priseljenega tiskarja. K vsem tem razlogom je svoj delež prispevala še precej skromna in nezanimiva vsebina – prvi ptujski časopis je namreč s priložo vred obsegal le tri liste oziroma šest strani.

Časopis je bil tiskan v gotici in ni bil ilustriran. Ob bežnem listanju najprej naletimo na daljše članke, v katerih lahko beremo zapise o splošnih družbenih in gospodarskih temah, kot so na primer življenjsko zavarovanje, požarna varnost, skrb za reveže, želez-

Prebivalci Ptujja in okolice so lahko na časopisni papir natisnjene novice prvič prebrali v nedeljo, 10. februarja 1878, ko je pričel izhajati Pettauer Wochenblatt, prvi ptujski časopis (Pettauer Wocheblatt, 10. 2. 1878, str. 1).

² Sedaj Murkova ulica.

³ Sedaj Slovenski trg.

¹ Prevod: Časopis za državna in dedna območja.

niška povezava Maribor–Pragerski–Ptuj, sejmi in kongresi v tujini in podobno. Nekateri izmed teh splošnih člankov so bili povzeti tudi po tujih časopisih.

V feljtonu Ptujске žanrske slike so bile objavljene kratke zgodbe različnih avtorjev, ki na duhovit način upodabljajo različne vsakdanje prizore iz življenja ljudi. Tem splošnim vsebinam sledijo rubrike Izobraževalno, Kmetijstvo, Občinske zadeve in še nekatere druge.

V drugem delu časopisa zasledimo raznovrstne krajshe, na videz nepomembne, zapise, kot so obvestila o živinskih in drugih sejmih na Ptuj^u in v okolici, informacije o bližnjih licitacijah, loteriji, tedenskih cenah živil in podobno. Občasno zasledimo tudi napovednik prireditvev v mariborskem teatru, male oglase, zahvale ter objave, ki so jih na uredništvo naslovili bralci. V Dnevni kroniki so zbrani zapisi o kulturnem in družabnem dogajanju ter o požarih, ropih, umorih in drugih, po presoji uredništva, omembe vrednih dogodkih na Štajerskem.

Prvi ptujski časopis je spremljala redna literarna priloga Beilage zum Pettauer Wochenblatt (Pettauer Wocheblatt, 10. 2. 1878, str. 4).

V nasprotju z današnjim časom, ko v časopisih spremljamo vremensko napoved za prihodnje dni, je bilo v prvem ptujskem časopisu zabeleženo meteorološko poročilo za pretekle dni s podatki o izmerjeni dnevni temperaturi, zračnem tlaku, zračni vlagi, smeri in jakosti vetra in podobnem.

Razvedrilo bralcev je bila namenjena redna tedenska priloga Beilage zum Pettauer Wochenblatt, v kateri je bil na dveh straneh natisnjen roman v nadaljevanju Was der Neid vermag? oder Die Folgen der Thätigkeit⁴ le z inicialko podpisanega avtorja. Ob prenehanju izhajanja časopisna zgodba še ni bila končana, zato je uredništvo pripisalo, da lahko nadaljevanje sledi ob primernem honorarju.

Prvi ptujski časopis je spremljalo sorazmerno veliko reklamnih oglasov, ki so bili za razliko od ostalega besedila večinoma tiskani v latinici. Oglaševali so predvsem ptujski trgovci in obrtniki, tu in tam zasledimo tudi oglaševalce iz Dunaja, Lipnice in Gradca. Te časopisne reklame so v današnjem času zanimive predvsem zato, ker lahko s pomočjo podatkov, zapisanih v njih, raziskujemo trgovsko in obrtno dejavnost tistega časa. Tako na primer v drugih pisnih virih zelo malo zasledimo o tiskarju in založniku Jakobu Schönu, veliko pa lahko razberemo iz njegovih reklam, ki jih je bilo v tem časopisu seveda v izobilju.

Pettauer Wochenblatt ohranja tudi številne oglase tiskarja in knjigotrčca Jakoba Schöna (Pettauer Wochenblatt, 3. 3. 1878, str. 4; 24. 3. 1878, str. 6; 14. 4. 1878, str. 7; 29. 9. 1878, str. 4).

Schönova tiskarna se je soočala z različnimi težavami. Čeprav ni moč najti podatka o nakladi, lahko domnevamo, da izdajanje časopisa ni bilo finančno donosno. Letna naročnina na Pettauer Wochenblatt je skupaj s stroški dostave na dom znašala 4,70 goldinarja, polletna naročnina 2,40 goldinarja.⁵ Za boljšo predstavo lahko ta znesek primerjamo s cenami živil, ki jih navaja prav ta časopis: hektoliter pšenice je stal 8,80 goldinarja in krompirja 2,20 goldinarja, kilogram pšeničnega zdroba 0,28 goldinarja in fižola 0,12 goldinarja.⁶ Zanimiva je tudi primerjava, da je celostranski reklamni oglas stal 8 goldinarjev, pol strani obsegajoč oglas pa 4,50 goldinarja,⁷ kar je le malo manj, kot je znašala letna naročnina. Že v drugem četrletju izhajanja je bila letna naročnina znižana na 4,40 goldinarja.

Še v predzadnji številki uredništvo obvešča bralce, da bo v letu 1879 nadaljevalo s tiskanjem drugega letnika časopisa.⁸ Govori o pomenu obstoja lokalnega časopisa za mesto in prebivalce ter bralce poziva k plačilu naročnine za naslednje četrletje. V naslednji, 47., številki, ki je izšla 29. decembra 1878, pa uredništvo bralcem sporoči nenadno odločitev, da je to zadnja številka časopisa Pettauer Wochenblatt in da bo le-ta prenehal izhajati zaradi premajhnega števila naročnikov. Vsem, ki so že plačali naročnino za naslednji letnik, obljubi vračilo le-te.⁹

Jakob Schön je imel poleg tiskarne in knjigoveznice tudi papirnico in knjigarno. V svojih oglasih je ponujal pisalni in risalni material ter raznovrstne tiskovine za notarje, advokate, trgovce, gostilničarje in druge obrtnike. Na Ptuj^u je deloval le kratek čas, saj se je že leta 1881 preselil na Dunaj.

^[1] Primer: Pettauer Wocheblatt, 17. 3. 1878.

^[2] Wochenmarkts Preise, Pettauer Wochenblatt, 17. 3. 1878, str. 3.

^[3] Inseraten Preise, Pettauer Wochenblatt, 17. 3. 1878, str. 1.

^[4] Pränumerations Einladung, Pettauer Wochenblatt, 22. 12. 1878, str. 1.

^[5] Jakob Schön, An die geehrten p. t. Leser!, Pettauer Wochenblatt, 29. 12. 1878, str. 1.

Potem ko je prenehal izhajati Pettauer Wochenblatt, je bil Ptuj enajst let brez svojega časopisa – šele 21. decembra leta 1889 je bil v tiskarni W. Blanke natisnjen naslednji ptujski časopis Pettauer Local-anzeiger, predhodnik časopisa Pettauer Zeitung.

VIRI

Berčič, Branko: Tiskarstvo na Slovenskem. Ljubljana, Odbor za pripravo 100-letnice grafične organizacije na Slovenskem, 1968.

Doberšek, Milena: Ptujskih časopisov mladostna leta. V: Štajerski tednik, letn. 66, št. 11 (7. 3. 2013), str. 9.

Doberšek, Milena: Prvi ptujski časopis ponovno med nami. V: Ptujčan, letn. 19, št. 3 (29. 3. 2013), str. 18.

Emeršič, Jakob: Časopisi in ostala periodika v zgodovini Ptuja. V: Tednik, letn. 31, št. 8 (20. 7. 1978), str. 2.

Emeršič, Jakob: Prvi ptujski časopis. V: Tednik, letn. 51, št. 5 (5. 2. 1998), str. 8.

Hernja Masten, Marija: 200 let tiskarstva na Ptuj. V: Littera scripta manet. Ptuj, Ljudska in študijska knjižnica, 1993, str. 71–108.

Kramberger, Petra: Iz publicistične preteklosti Ptuja. V: Kronika, letn. 57, izr. št. (2009), str. 423–436.

Pettauer Wochenblatt, 1878

Potočnik, Andrej, Štiblar, Stanislav: Denar na Slovenskem 2012. Ljubljana, Masta Trade, 2012.

Melita Zmazek

NEMŠKONACIONALNO USMERJENO ČASOPISJE NA PTUJSKEM

Mesta in trgi na Spodnjem Štajerskem so v 19. stoletju imeli v glavnem nemški značaj. Občevalni jezik je bil nemški, nemške so bile izobraževalne ustanove in občinska uprava, imena ulic ter napisi na trgovinah in obrtnih delavnicah. Lastniki večine veleposesti in gospodarskih obratov so bili Nemci, ki so zasedali tudi vodilne položaje v državni in občinski upravi. Podeželje je bilo v glavnem slovensko, delovna sila pa gospodarsko odvisna od nemških delodajalcev. Tudi na Ptujju, obrtniško-trgovskem mestu z močnim kmetijskim zaledjem, ki je bilo ob Celju in Mariboru eno najmočnejših središč nemškega kapitala na slovenskem Štajerskem, so imeli Nemci v rokah tako politično kot gospodarsko moč.

V drugi polovici 19. stoletja so se slovensko-nemška nacionalna razmerja na Slovenskem zelo zaostri. Slovenska prizadevanja za uresničitev idej Zedinjene Slovenije ter zahteve po jezikovni enakopravnosti v uradih, šolah in javnem življenju so med slovenskim prebivalstvom na Štajerskem naletele na veliko podporo. Nasprotno so spodnještajerski Nemci vsako koncesijo dunajskih oblasti Slovencem razumeli kot korak k uresničevanju s strani slovenskih političnih voditeljev načrtno pripravljene slovenizacije dežele, kot izgubo nemških pravic in ogrožanje starodavnega »nemškega posestnega stanja«. Nemška politika na Štajerskem je zato postajala vse bolj nemškonacionalno obarvana. Nemške obrambne organizacije, zlasti graška Südmark in dunajska Deutscher Schulverein, so začele izvajati načrtno germanizacijo slovenskega prostora. Prva je na narodnostno mešanih ozemljih kupovala slovenske kmetije in nanje naseljevala Nemce, druga pa se je v krajih z jezikovno mešanim prebivalstvom z vsemi sredstvi borila za ustanavljanje in ohranjanje nemških šol. Marsikateri Slovenec je pod nemškim gospodarskim, političnim in kulturnim pritiskom začel v občevanju zunaj doma uporabljati nemščino in se prepajati z nemško miselnostjo. Proces germanizacije je bil zlasti uspešen pri malih ljudeh, gospodarsko odvisnih od Nemcev, nemška gospodarska in politična moč pa je bila privlačna tudi za del slovenske inteligence ter vaških in trških veljakov, ki so si od ponemčenja obetali vstop v »višjo« družbo in gospodarsko korist.

Na Ptujskem so branike slovenstva proti stopnjujoči germanizaciji predstavljali čitalnica, Narodni dom, Društvo sv. Cirila in Metoda, Slovensko pevsko društvo, Sokolsko društvo ter župnija sv. Petra in Pavla v minoritskem samostanu, v obrambo in krepitev nemštva pa so nastopala številna nemška društva, šolske ustanove ter občinska politika.

Pomembno vlogo v nemško-slovenskih nacionalnih nasprotjih sta odigrala časopisa Pettauer Zeitung (1889–1904) in Štajerc (1900–1918), za katerima je stal močan nemški kapital. Prinašala sta novice o pomembnih lokalnih dogodkih ter političnih in gospodarskih vprašanjih v Avstro-Ogrski in še posebej na Spodnjem Štajerskem, a vztrajno zastopala nemške interese. Oba časopisa je tiskala ptujška tiskarna Blanke. Ustanovitelj tiskarne, Wilhelm Blanke starejši (Rostock, 1824–1899, Ptuj), je na Ptuj prišel leta 1852 in v mestu odprl knjigoveško in tiskarsko delavnico. Leta 1884 je od dr. Karla Breznika kupil hišo na Glavnem trgu 6¹ in v pritličju uredil knjigarno, v prvem nadstropju pa tiskarno. Leta 1888 se mu je pri vodenju tiskarne pridružil sin Wilhelm Paul Blanke (Ptuj, 1862–1925, Ptuj), ki je s to dejavnostjo nadaljeval tudi po smrti svojega očeta. Leta 1925, po smrti Wilhelma mlajšega, je knjigovoznico in tiskarno podedoval njegov sin Herbert Blanke. Delovala je do leta 1945.²

1 Danes Slovenski trg.

2 Več o tem: M. Hernja Masten, 1993, str. 82–86.

Wilhelm Blanke (1824–1899), ustanovitelj tiskarne (Littera scripta manet, 1993, str. 83)

Tiskar W. Blanke je svojo dejavnost oglaševal v vseh ptujskih časopisih (Štajerčev kmetijski koledar za leto 1911).

Tiskarna Blanke je tiskala v glavnem za lokalne potrebe: uradne tiskovine, letna poročila za šole, društva in zavode, razne obrazce, plakate, vabila, razglednice ter ptujške časopise (politična časopisa Pettauer Zeitung in Štajerc, humoristično obarvan list Pettauer Faschingsmontag-Zeitung,³ Uradni list okrajnega glavarsta v Ptujju – Amtsblatt der k. k. Bezirkshauptmannschafts Pettau⁴).

3 O njem je le malo znanega. Na policah ptujске knjižnice je ohranjenih le nekaj fragmentov.

4 Informativni list, na katerega so bili naročeni predvsem poslovneži, trgovci ter politični in gospodarski navdušenci, da so bili vedno na tekočem. Firma Blanke ga je tiskala v letih 1898–1906.

Pettauer Zeitung

Pettauer Zeitung

(Večkrat spremenil ime: od 2. 12. 1889 do 21. 3. 1890 se je imenoval Pettauer Lokalanzeiger, od 3. 7. 1898 do 14. 11. 1898 pa Pettauer Montag-Zeitung; Deutschnationales Organ für Untersteiermark.)

Čas izhajanja: Jahrgang/letnik 1, Nummer/številka 1 (21. 12. 1889)–
Jahrgang/letnik 15, Nummer/številka 52 (25. 12. 1904)

Uredniki:

Avgust Heller (21. 12. 1889–21. 3. 1891)

W. Blanke (1. 10. 1891–1. 7. 1892 in 20. 11. 1898)

Max Ott (11. 10. 1892–1. 1. 1894)

Josef Felsner (1. 7. 1894–21. 11. 1897 in 24. 4. 1904–18. 12. 1904)

Romuald Jacob Bayer (28. 11. 1897–14. 11. 1898)

Paul Knie (27. 11. 1898–26. 2. 1899)

Wilhelm Frisch (5. 3. 1899–9. 4. 1899)

Ignaz Spritzey jun. (16. 4. 1899–25. 3. 1900 in 17. 11. 1901–27. 7. 1902)

Friedrich von Kalchberg (8. 4. 1900–10. 11. 1901)

Josef Pauko (3. 8. 1902–1. 3. 1903)

Michael Bayer (8. 3. 1903–17. 4. 1904 in zadnjo številko lista 25. 12. 1904)

Založništvo in tisk: W. Blanke

Naklada: ok. 350 izvodov

Pettauer Zeitung, glasilo spodnještajerskega nemštva, je bil eden najbolj branih spodnještajerskih časnikov. Izhajal je na Ptuj, »nemški trdnjavi na Spodnjem Štajerskem«, v letih 1889–1904. Tiskal ga je Wilhelm Blanke, najprej v formatu 22 x 30 cm, od 1894 naprej pa v formatu 26 x 36 cm. Pisan je bil v nemški gotici.

Prva številka časopisa je izšla 21. decembra 1889 pod imenom Pettauer Localanzeiger. Izhajal je na 1., 11. in 21. dan v mesecu. 1. aprila 1890 se je preimenoval v Pettauer Zeitung in je od 1891 naprej izhajal vsako nedeljo. Od 3. julija 1898 do 14. novembra 1898 je časopis izhajal ob ponedeljkih pod imenom Pettauer Montag-Zeitung; Deutschnationales Organ für Untersteiermark. Že 20. novembra 1898 je ponovno izšel pod imenom Pettauer-Zeitung, z izidom ob nedeljah.

Pettauer Zeitung je bil sprva časnik z nepolitično vsebino. Prinašal je novice iz lokalnega društvenega, kulturnega in gospodarskega življenja, različne literarne prispevke (romane, novele in zgodbe), poročal o novostih in zanimivostih iz domovine in sveta, objavljala kmetijske nasvete, oglase lokalnih trgovcev in obrtnikov ...

»Petauerica« je prinašala aktualne novice iz ptujskega gospodarskega, političnega in kulturnega življenja. Danes služi kot pomemben zgodovinski vir (Pettauer Zeitung, 21. 10. 1893, str. 5).

Oglas za kolesa ptujskega trgovca Aug. Scheichenbauerja (Pettauer Zeitung, 11. 7. 1898, str. 6).

An die Bewohner Pettau's!

Wir her jagt erlangen Berücksichtigung bei Pettau's Theaterbetrieb hat sich ein für unsere Stadt nicht unbedeutendes Ereignis vollzogen. Nicht mehr wie bisher sollen die wertvollen Momente einer alten Kulturspode in die Hände anderer oder durch Unachtsamkeit den Verfall preisgegeben werden; der Pettau's Theaterbetrieb hat sich zur Aufgabe gemacht, als höchstlich und kulturbewusst wertvolles Element von Pettau's Vergnügen zu sein, wünschenswert zu sein und der gesamten Bevölkerung zugänglich zu machen. Es ist hiernach nicht nur die Liebe zur Kunst gewacht und die Kunst der Pettau's Theaterbetrieb erneuert worden, sondern auch eine neue tüchtige Kapazität für unsere Stadt geschaffen worden. Der Pettau's Theaterbetrieb ist, als wichtigste Ergänzung seiner Gesamtheit ein reichhaltiges Material zu erziehen, welches eine Gehörwürdigkeit darstellt und eine neue weitere Stadt werden soll. Natürlich kann dieser Plan nur dann durchgeführt werden, wenn alle künftigen Betreuer berücksichtigen. Der gelehrte Herr nicht hier an die Bevölkerung von Pettau die folgende Bitte, alle städtischen Theater oder Theater, bei den Theater mit Theatern oder städtischen Theatern, Hosen, Hosen u. den Theaterbetrieb zu haben. Es gelangt die künftige Berücksichtigung durch Correspondenz an die Gehörwürdigkeit der Pettau's Zeitung oder eine tüchtige Ergänzung an ein künftiges Mitglied bei Pettau, wenn die gelehrten Betreuer sofort abgelehrt werden. Der Herr nicht leierig nicht erlangen, die Bitte der Theater und bei von ihnen gelehrten Betreuer in der Pettau's Zeitung zu berücksichtigen. Bei den Theaterbetrieb. Aug Ott Theater. Josef Owig Theater.

Leta 1893 je časopis sporočil vest o ustanovitvi Muzejskega društva na Ptuj (Pettauer Zeitung, 1. 10. 1893, str. 1).

Kompleks mestne plinarne, klavnice in hladilnice je stal na dravskem obrežju za Mladiko. Razglednico je založil in natisnil W. Blanke, poslana je bila za novo leto 1900 (zbirka razglednic Knjižnice Ivana Potrča Ptuj).

S 1. julijem 1894 se je Pettauer Zeitung spremenil v politični časnik, glasilo ptujskega nemštva.

Po 1. januarju 1894 je časopis za pol leta prenehal izhajati. S 1. julijem 1894, ko se je ponovno pojavil, se je spremenil v politični časnik, glasilo ptujskega nemštva, s podobno orientacijo kot celjski Deutsche Wacht in Marburger Zeitung.⁵ Zagovarjal je »pravično stvar Nemcev na Spodnjem Štajerskem« in bil naperjen proti slovenskim narodnim interesom. Zaradi uspehov slovenske politike na Štajerskem so se spodnještajerski Nemci počutili vedno bolj ogroženi in njihove reakcije na vladne koncesije Slovencem so bile vse ostrejše. Zahtevali so nemško prevlado v monarhiji in zaščito interesov nemštva na nacionalno mešanih področjih. Deželo Štajersko so želeli ohraniti enotno nemško in jo ubraniti pred poskusi uveljavljanja slovenstva. Na svojo stran so želeli pridobiti kmete, odvisne od gospodarske moči nemških obrtnikov in trgovcev.

Uredništvo je program časopisa predstavilo v prvi in zadnji številki letnika 1894. V prvi številki je poudarilo, da se bo list zavzemal za interese ožje domovine (to je Štajerske) in se boril za zdrav lokalpatriotizem: *»Die Pettauer Zeitung soll ein Localblatt im besten Sinne des Wortes sein, welches die Interessen unserer engern Heimat wahrnehmen und vertreten wird«*. In še: *»Für eines gesunden Localpatriotismus werden wir kämpfen mit all useren Kräften /.../ Alle, denen das Wohl unserer schönen Stadt nicht blos auf der Zunge, sondern am Herzen liegt, werden zu uns stehen ...«*⁶

V zadnji številki lahko preberemo, da je časopis razširil svoj program, njegov cilj pa je obramba spodnještajerskega nemštva: *»Im Laufe des verflossenen Halbjahres wurde es möglich die Pettauer Zeitung in ein politisches Blatt umzuwandeln /.../ vor allem waren wir in der Lage, uns in die Reihe jener Blätter der Steiermark zu stellen, welche seit langem die gerechte Sache der Deutschen des Unterlandes vertreten, die an dem Principe festhalten, dass kein Fußbreit des nationalen Besitzstandes mehr preisgegeben werden dürfte ...«*⁷

In še: *»Ihre Freunde wissen, dass die Pettauer Zeitung ein gut deutsches Blatt ist, welches allerwege den nationalen Standpunkt vertritt /.../ Die Pettauer Zeitung hält es einfach für natürlich, dass derje-*

*nige, welcher von sich sagt: »Ich bin ein Deutcher«, - auch seine Nationalität überall voranstellt, wo es nothwendig ist, sie zu betonen. Wir meinen eben, dass das eine einfache Ehrenpflicht ist ...«*⁸

Odločno se je zavzel za nemško enotnost na Spodnjem Štajerskem in zahteval: *»Marburg, Cilli und Pettau, diese drei Grenzmarken des Deutschthums in der Untersteiermark, bezeichnen die Linie, die festzuhalten nationale Pflicht ist.«*⁹

Tudi ob spremembi imena časopisa v Pettauer Montag-Zeitung: Deutschnationales Organ für Untersteiermark (pod tem imenom je izhajal od 3. 7. 1898 do 14. 11. 1898) je uredništvo poudarilo, da se časopis zavzema za pravico, resnico in svobodo nemške narodnosti in pozivalo: *»Ministerium auf Ministerium wechselt, auch die Kampfesart, aber ein Ziel, nach dem alle ihre Pfeile schnellen, bleiben immer die Deutschen. Und so muß Jeder, auch der Friedlichste in den Kampf eintreten für das Heiligste was es gibt, seine Muttersprache, seine Eigenart und seine ererbten Besitz, den er unangetastet auf seine Kinder vererben muß, will er sich nicht selbst schänden.«*¹⁰

3. julija 1898 je časopis spremenil svoje ime in dan izhajanja. Za moto časopisa je uredništvo razglasilo: »Deutsch, frei, treu!«

(Prevod: Nemški, svobodni, zvesti!)

Časopis je od vsega začetka nasprotoval politiki slovenskih (klerikalnih) voditeljev, ki je žela uspehe zlasti na slovenskem podeželju. Poudarjal je, da neizobraženo slovensko prebivalstvo ni sposobno samo sprejemati odločitev in da slovenske nacionalne zahteve, ki so nasprotne nemškim, postavlja predvsem kler in od njega izvoljeni poslanci. V članku Deutsche Politik in Untersteiermark lahko preberemo: *»Der Kampf in Untersteiermark ist kein Kampf der Nationalitäten, er darf es gar nicht sein, denn sonst müsten die 40.000 Deutschen gewiß den 400.000 Slowenen unterliegen, sondern er ist ein Kampf der Intelligenzen und da die deutsche Intelligenz der slowenischen weit überlegen ist, so müssen die Deutschen siegen. Voraussetzung für diese Sieg ist, dass von deutsche Seite der Kampf gegen die Slowenen als Nation gänzlich eingestellt wird und dass man sich ausschließlich auf die Bekämpfung der slowenisch clerikalen Führer, das ist der sogennaten slowenischen Intelligenz, verlegt /.../ Die deutschen Führer sind vielmehr verpflichtet /.../ dass dem Landvolke die Ueberzeugung beigebracht werde: der Deutsche ist gar nicht unser Feind, im Gegentheile, er ist ehrlicher, fähiger und energischer als unsere bisherigen Führer. Mit einem Worte, es wäre dem slowenischen Bauern begreflich zu machen, dass der deutsche Bürger sein Freund und natürlicher Bundesgenosse ist, denn*

^[1] 8 Prevod: Vaši prijatelji vedo, da je Pettauer Zeitung dober nemški časopis, ki zasleduje predvsem nemške nacionalne interese. Pettauer Zeitung ima za naravno, da vsak, ki zase lahko reče: »Jaz sem Nemec«, svojo nacionalnost poudarja povsod, kjer je to potrebno. Mislimo celo, da je to njegova častna dolžnost ... (Pettauer Zeitung, 30. 12. 1894, str. 1).

^[2] 9 Prevod: Dolžnost vsakega Nemca je varovati obzidja nemških trdnjav na Spodnjem Štajerskem – Maribora, Celja in Ptuja (Pettauer Zeitung, 30. 12. 1894, str. 1).

^[3] 10 Prevod: Ministrstva se menjajo, menjajo se tudi načini boja, cilj, to je obramba nemštva, pa ostaja enak. V ta boj za najsvetejše, materin jezik, nacionalno samobitnost in podedovano posestno stanje, ki se mora neoskrunjeno prenesti na (nemške) dediče, se mora vključiti vsak, tudi tisti najmiroljubnejši (Pettauer Zeitung, 3. 7. 1898, str. 1).

*ihn keineswegs beherrschen will, sondern nur zur Selbstständigkeit erziehen, um dann an seiner Seite gegen den Clerikalismus und für die gemeinsamen wirtschaftlichen Interessen zu kämpfen.*¹¹

Pettauer Zeitung je bil, tako kot Marburger Zeitung, tudi antisemitsko usmerjen, saj se je zavzemal za odstranitev židovskega vpliva iz javnega življenja.¹² V poznem 19. stoletju je val antisemitizma, ki se je začel širiti v Nemčiji v sedemdesetih letih 19. stoletja, zajel tudi ostalo Evropo in pljusknil tudi na slovensko ozemlje. Takratna družba je vsaj formalno opustila predsodke, temelječe na veri, okrepilo pa se je nasprotovanje Judom zaradi ekonomskih in političnih razlogov. Antisemitizem 19. stoletja je imel korenine v družbenih spremembah takratnega časa, ko so se pojavile številne novosti, ki so grozile, da bodo spremenile obstoječa družbena razmerja in ustaljeni način življenja. Judje, zastopniki finančnega in trgovskega kapitala, ki so predstavljali močno skupino prebivalcev Avstro-Ogrske, so hitremu razvoju lahko sledili. Zaradi svojega kapitala, znanja in prilagodljivosti so v večini srednje in vzhodne Evrope igrali vlogo modernizatorjev in tako trgovcem in z njimi povezanim meščanskim krogom predstavljali hudo gospodarsko pa tudi politično konkurenco.¹³

Pettauer Zeitung je devet let spremljala ilustrirana priloga Illustriertes Unterhaltungs-Blatt: Beilage zur Pettauer Zeitung. Izhajala je ob nedeljah, od 5. januarja 1896 do 25. decembra 1904, ko je izšla zadnja številka lista Pettauer Zeitung. Bralce je skušala pritegniti z lahkotnim in zabavnim branjem: z leposlovnimi prispevki, opisi in ilustracijami tujih krajev, njihovih arhitekturnih znamenitosti in pomembnih osebnosti, prinašala pa je tudi različne kmetijske, zdravstvene in kuharske nasvete, anekdote, šale in uganke ... Vsa leta je bil založnik priloge Wilhelm Blanke, tiskala jo je stuttgartska tiskarna Greiner&Pfeiffer, urejal pa Ernst Pfeiffer iz Stuttgarta. Prva v Sloveniji ohranjena je 27. številka te priloge iz leta 1896.¹⁴

Illustriertes Unterhaltungs-Blatt – ilustrirana priloga časopisa Pettauer Zeitung (Pettauer Zeitung, 11. 7. 1898)

11 Prevod: Na Spodnjem Štajerskem ne gre za boj dveh nacij, ne bi ga smelo niti biti, saj bi potem 40.000 Nemcev podleglo 400.000 Slovincem. Tu gre za boj dveh inteligenc, v katerem mora večvredna, to je nemška, zmagati. Da bi to dosegli, je potrebno z nemške strani boj proti Slovincem kot naciji ustaviti in se v celoti osredotočiti na boj proti slovenskim klerikalnim voditeljem, to je proti t. i. slovenski inteligenci ./../ Naloga nemških voditeljev je, da slovenskemu ljudstvu pojasnijo: Nemci niso sovražniki podeželskega prebivalstva, nasprotno, so bolj sposobni, poštenei in energični od slovenskih voditeljev. Z eno besedo, slovenskemu kmetu je treba predočiti, da je nemški meščan njegov prijatelj in naravni zaveznik, ki ga ne želi zatirati, pač pa ga vzgajati k samostojnosti in se na njegovi strani boriti proti klerikalizmu in za skupne gospodarske interese (Pettauer Zeitung, 10. 11. 1901, str. 1).

12 J. Cvirn, 1997, str. 168.

13 M. Toš, 2009, str. 137.

14 P. Kramberger, 2006, str. 399 (ptujska knjižnica nima nobenega ohranjenega izvoda te priloge).

Zadnja številka časopisa Pettauer Zeitung je izšla 25. decembra 1904. V petnajstih letih obstoja je časopis zamenjal več urednikov.¹⁵ Prvi urednik časopisa je bil Avgust Heller (Bürgergasse 14, Pettau), kleparski mojster iz Ptuja. Časopis je urejal nekaj več kot dve leti, od 21. 12. 1889 do 21. 3. 1891. Nasledili so ga:

- Wilhelm Blanke (Hauptplatz 6, Pettau), ptujski tiskar in član ptujskega Muzejskega društva: 1. 10. 1891–1. 7. 1892 in 20. 11. 1898.

- Max Ott (Ungerthorgasse 6, Pettau), ptujski veletrgovec: 11. 10. 1892–1. 1. 1894.

- Josef Felsner (Bahnhofgasse 5, Pettau), član Muzejskega društva, lokalni zgodovinar in muzejski knjižničar ter avtor prvega vodnika po Ptuju, je uredništvo časopisa prevzel 1. 7. 1894, ko se je »Petauerica« spremenila v politični časopis, glasilo ptujskega nemštva. Funkcijo urednika je opravljal do 21. 11. 1897 in nato še od 24. 4. 1904 do 18. 12. 1904.

- Romuald Jacob Bayer (Kanischavorstadt 39, Pettau), član Muzejskega društva v Ptuju: 28. 11. 1897–14. 11. 1898.

- Paul Knie (Hauptplatz 14, Pettau): 27. 11. 1898–26. 2. 1899.

- Wilhelm Frisch: 5. 3. 1899–9. 4. 1899.

- Ignaz Spritzey jun., član Muzejskega društva: 16. 4. 1899–25. 3. 1900 in 17. 11. 1901–27. 7. 1902.

- Friedrich von Kalchberg, član Muzejskega društva: 8. 4. 1900–10. 11. 1901.

- Josef Pauko: 3. 8. 1902–1. 3. 1903.

- Michael Bayer: 8. 3. 1903–17. 4. 1904 in zadnjo številko lista 25. 12. 1904.

Aprila 1895 je Pettauer Zeitung napovedal izid prvega ptujskega turističnega vodnika Pettau und seine Umgebung. Delo Josefa Felsnerja, takratnega urednika časopisa, krasijo ilustracije Aloisa Kasimirja (Pettauer Zeitung, 21. 4. 1895, str. 5).

^[1] Nekateri med njimi so bili člani ptujskega Muzejskega društva (glej: Muzejsko društvo v Ptuju 1893–1956, Ptuj, 1983, str. 22–40).

Pettauer Anzeiger.

Pettauer Anzeiger

(Nasledil Pettau Zeitung.)

Čas izhajanja: Jahrgang/letnik 1, Nummer/številka 1 (1. 1. 1905)–
Jahrgang/letnik 9, Nummer/številka 51 (21. 12. 1913)

Urednik: W. Blanke

Založništvo in tisk: W. Blanke

Naklada: 500–1.000 izvodov

Z novim letom 1905 je uredništvo časopisa Pettau Zeitung obvestilo svoje naročnike, da bo dosedanji list nadomestilo glasilo Pettau Anzeiger: »Wir beehren uns hiermit höflichst mitzuteilen, daß von heute an statt der »Pettau Zeitung« bis auf weiteres vorliegender »Pettau Anzeiger« erscheinen wird...« In še: »Die Pettau Anzeiger wird in grossere Auflage gedruckt und in Pettau und Umgebung sorgfältig verbreitet, ist daher für Ankündigungen und Einschaltungen aller Art bestens zu empfehlen. Die Zustellung des Pettau Anzeigers erfolgt kostenlos.«¹⁶ Brezplačno glasilo je izhajalo ob nedeljah, od 1. 1. 1905 do 21. 12. 1913.¹⁷

¹⁶ Prevod: Vljudno sporočamo, da bo Pettau Zeitung od danes naprej izhajal kot Pettau Anzeiger. Natisnjen bo v večji nakladi, dostopen pa na Ptuju in v njegovi okolici. Objavljal bo naznanila vseh vrst. Dostava časopisa bo brezplačna (Pettau Zeitung, 1. 1. 1905).

¹⁷ V Knjižnici Ivana Potrča Ptuj ni ohranjenih originalnih izvodov. Glasilo je dostopno le na mikrofilmih.

Prinašalo je le poslovne informacije (ogläse štajerskih trgovcev in obrtnikov). Urejal, izdajal in tiskal ga je Wilhelm Paul Blanke, najprej v 1.000 izvodih, a je že v naslednjem letu njegova naklada padla na 500 izvodov.¹⁸

Prva številka glasila Pettau Anzeiger (Pettau Anzeiger, 1. 1. 1905)

¹⁸ J. Cvirn, 1997, str. 348–351.

Štajerc

Čas izhajanja: letnik 1, številka 1 (1. 7. 1900)–letnik 19, številka 44 (3. 11. 1918)

Uredniki:

Fr. Schrei (1. 7. 1900 do 26. 8. 1900, 11. 1. 1903)

Ivan Križman (9. 9. 1900–30. 12. 1900)

Josip Kelbič (27. 1. 1901)

Josip Pauko (24. 2. 1901–22. 2. 1903)

Michael Bayer (8. 3. 1903–3. 4. 1904)

Friedrich Wesiag (17. 4. 1904–30. 10. 1904 in 27. 11. 1904, 4. 9. 1905)

Janez Drevenšek (13. 11. 1904, 11. 12. 1904–20. 8. 1905, 17. 9. 1905–10. 12. 1905)

Maks Heller (24. 12. 1905–24. 6. 1906)

Karl Linhart (8. 7. 1906–2. 6. 1918)

Anton Peitler (februar 1915–maj 1915, nadomeščal Linharta za čas njegovega kratkega vojaškega službovanja)¹⁹

Matija Stebich (9. 6. 1918–25. 8. 1918)

Alois Irgl (1. 9. 1918–3. 11. 1918)

Založništvo: Štajerčevo tiskovno društvo

Tisk: Tiskarna Blanke

Naklada: 10.000–15.000 izvodov

Štajerc je bil glasilo štajerske (ptujske) stranke Štajerc-Partei, ki je na Spodnjem Štajerskem oznanjala ideologijo štajercijanstva. Zаметki štajercijanstva segajo v šestdeseta leta 19. stoletja, ko so spodnještajerski Nemci skušali zaustaviti slovensko narodno gibanje, ki je imelo med kmečkim prebivalstvom veliko podpornikov. Štajercijanci so nastopali proti programu Zedinjene Slovenije, proti enakopravnejšemu položaju slovenskega jezika ter proti panslavistični in jugoslovanski politiki slovenskih meščanskih strank.²⁰ Igrali so na karto avstrijskega patriotizma in štajerske deželne zavesti in se zavzemali za ohranitev tradicionalnih jezikovnih in kulturnih razmerij med Nemci in Slovenci v močni Avstriji in celoviti Štajerski. Razglašali so se za zastopnike ljudskih pravic in se zavzemali za vsestransko gospodarsko sodelovanje in slogo med nemškimi meščani in slovenskim kmečkim prebivalstvom. A za krinko gospodarskih koristi so stale germanizatorske težnje – slovensko podeželsko prebivalstvo so skušali pritegniti v nemštvo in ga odvrniti od politike slovenskih narodnih strank. Štajercijanci so si veliko privržencev pridobili zlasti med delom kmečkega prebivalstva v ptujskem, mariborskem in slovenjebistriškem okraju pa tudi na Koroškem. Janez Cvirn piše,²¹ da je bil eden od razlogov za to v poudarjenem patriotizmu in odločnem nasprotovanju jugoslovanski politiki slovenskih meščanskih strank, ki se je zdela slovenskemu kmetu povsem nerazumljiva.

Štajercijansko gibanje je bilo tesno povezano z Josefom Ornigom,²² ptujskim županom in deželnim poslancem ter uspešnim gospodarstvenikom, ki je v letih 1894–1918 usmerjal življenje na Ptujskem. Bil je eden največjih posestnikov v mestu (v njegovi lasti so bili vinogradi, kleti in polja, pekarna, trgovina s soljo, moko, vinom in premogom) in član številnih ptujskih društev, šolskih svetov, odbora posojilnice ...²³ Kot župan si je prizadeval za gospodarski napredek mesta in bil pri tem zelo uspešen.

Josef Ornig, ptujski župan in protagonist štajercijanstva (Štajerc, 3. 7. 1910, str. 1–3)

Ornigovo nabrežje ali Ornig-Kai (iz zbirke razglednic Knjižnice Ivana Potrča Ptuj). V času Ornigovega županovanja je mesto dobilo plinsko razsvetljava, mestno klavnico s hladilnico, tržnico in sejmišče, mestno kanalizacijo, telefonsko povezavo, novo mestno hišo ... Obnovljeno je bilo gledališče, mestno kopalnišče, regulirano dravsko nabrežje in urejen mestni park, po njem imenovan Ornig-Kai.

Ptuj iz časa Ornigovega županovanja, ok. 1910 (iz zbirke razglednic Knjižnice Ivana Potrča Ptuj). Razglednica prikazuje magistrat na Florijanskem trgu (Florianplatz), ki so ga zgradili v letih 1906/1907 po Ornigovem naročilu. Leta 1907 so vanj preselili sedež mestne oblasti, ki je bil do takrat v rotovžu na Glavnem trgu (Hauptplatz).

²⁰ Enciklopedija Slovenije: zv. 13 (1999), str. 123. Program stranke glej: Štajerc, 10. 2. 1907.

²¹ J. Cvirn, 1997, str. 309.

²² Josip Ornig se je rodil slovenskim staršem 7. junija 1859 pri Voličini v Slovenskih goricah. Osnovno šolo je obiskoval na Ptuj, nato je leta 1871 prišel na ptujsko gimnazijo, a jo je kmalu zapustil. Pri stricu na Ptuj se je izučil za peka in kot pomočnik nekaj časa potoval po Nemčiji, Franciji in Angleškem. Leta 1866 se je poročil z Aurelio Straschill, hčerjo ptujskega gostilničarja Maksa Straschilla, in nato vstopil v javno življenje. Leta 1887 je bil izvoljen v ptujski občinski svet, v letih 1894–1918 je bil ptujski župan in 1904–1918 načelnik ptujskega okrajnega zastopa. 1896. leta je kot zastopnik trgovinske zbornice postal deželni poslanec in od 1906 v štajerskem deželnem zboru zastopal mesta Ptuj, Ormož, Lenart in Ljutomer ter rogaški volilni okraj. Leta 1917 je organiziral gibanje proti majniški deklaraciji in 25. maja 1918 proti majniški deklaraciji nastopil pred cesarjem Karlom kot zastopnik spodnještajerskih mest in trgov (Ornigov govor glej: Štajerc, 2. 6. 1918, str. 3). Novembra 1918 je zbežal v Gradec, kjer je 12. marca 1925 umrl (Slovenski biografski leksikon, 5. zv. (1933), str. 230–231).

²³ K. Šamperl Purg, 2001, str. 178.

Čeprav po rodu Slovenec, je bil nemško usmerjen. Boril se je za enotno Štajersko znotraj nemške države, slovenstvo pa omejeval na kranjstvo.

Na Ptujskem so v obrambo in krepitev ptujskega nemštva nastopala številna nemška društva ter ptujska občinska politika z Ornigom na čelu. Posebno pozornost so namenjali šolstvu, nemški propagandni literaturi in časopisju. Leta 1899 je Ornig v Koselnovi gostilni s tiskarjem Wilhelmom Blankejem, odvetnikom Edwinom Ambrositschem, komisarjem Josefom Skubitzem ter trgovcema Viktorjem Schulfinkom in Leopoldom Slavitschem ustanovil izdajateljski konzorcij Štajerca, novega ptujskega časopisa, ki je razglašal ideje štajercijanstva.²⁴ Za izdajatelja in odgovornega urednika časopisa je bil imenovan pisarniški uslužbenec Fr. Schrei. Z ustanovitvijo časopisa Štajerc se je štajercijanstvo uveljavilo kot bistveni del politične taktike spodnještajerskih Nemcev pri zaustavljanju slovenskega narodnega gibanja na podeželju.²⁵

Štajerčevo stranko (Štajerc-Partei) so sprva tvorili le pristaši leta 1900 ustanovljenega časopisa Štajerc, od leta 1902 naprej pa je bila deležna podpore večine spodnještajerskih Nemcev.²⁶ Na volilnem shodu 27. januarja 1907 na Ptujju, med pripravami na deželnozborske volitve, se je stranka Štajerc-Partei formalno organizirala kot Napredna stranka in postala politični faktor, s katerim so morali Slovenci resno računati.²⁷ Sprejet je bil program stranke in določena njena organizacija,²⁸ izvoljeno pa je bilo tudi njeno vodstvo: »sodarski mojster in veleposestnik ter podžupan Joh. Steudte iz Ptujja; odvetnik dr. Avgust pl. Plachki iz Ptujja; veleposestnik Maks Straschill iz Brega pri Ptujji; trgovec in veleposestnik Leopold Slawitsch iz Ptujja; nadalje ima sedež v zastopstvu urednik lista Karl Linhart ter zastopnik iz Koroške.«²⁹ Istega dne je bilo ustanovljeno tudi Štajerčevo tiskovno društvo, katerega namen je bil: »zasigurati gospodarski, denarni temelj Štajerca, povečati list čimbolj, da zamore odgovarjati vsem zahtevam čitateljev, izdajati vsako leto Štajerčev koledar, ki bode nudil več koristnega in zabavnega čtiva kakor vsi drugi koledarji /.../ delati za izobrazbo, poduk, gospodarsko izboljšanje, delati za osvoboditev ljudstva od zatiranja in bede.«³⁰

Prva številka Štajerca je izšla v nedeljo, 1. julija 1900, v nakladi 12.000 izvodov, zadnja pa 3. novembra 1918. Vsa leta obstoja ga je tiskala tiskarna W. Blanke. Uredništvo je imelo najprej sedež na Glavnem trgu 14 (današnji Slovenski trg), leta 1906 pa se je preselilo v gledališko poslopje št. 3, v prostore urarja W. Schallana v Bismarkovi oz. današnji Murkovi ulici.³¹ List je izhajal najprej kot štirinajstdnevnik (vsak drugi četrtek, datiran na naslednjo nedeljo), od leta 1907 pa kot tednik (vsak petek, datiran na nedeljo), na 8–12 straneh, v 14.000–15.000 izvodih.³² K uspehu časopisa je prispevalo dejstvo, da je bil poceni,³³ revnejši so ga dobivali celo zastonj, verjetno pa je k temu prispevala tudi nacionalna mlačnost ter strankarske razprtije slovenskih političnih veljakov ter nemška demagogija, da se bo kmet osvobodil gospodarske krize le v sodelovanju z nemškim trgovcem in obrtnikom.³⁴

24 Štajerc, 3. 7. 1910, str. 1.

25 Enciklopedija Slovenije, zv. 13, str. 123.

26 J. Cvirn, 1997, str. 306.

27 Prav tam.

28 Štajerc, 10. 2. 1907, str. 1 in 17. 2. 1907, str. 1.

29 Štajerc, 17. 2. 1907, str. 1.

30 Štajerc, 24. 3. 1907, str. 1.

31 M. Hernja Masten: 200 let tiskarstva na Ptujju. V: Littera scripta manet, 1993, str. 84.

32 J. Cvirn, 1997, str. 335–354.

33 Leta 1909 je celoletna naročnina stala 3 krone, posamezna številka časopisa pa 6 vinarjev. Za primerjavo: 1 kg krompirja je stal 5 kron (glej Štajerski kmetski koledar za leto 1909, str. 61).

34 L. Šuligoj, Ptujski zbornik V, 1985, str. 242.

Notranje je bil časopis razdeljen na več rubrik: prinašal je tedenski politični pregled, dopise in novice, zlasti iz Štajerske in Koroške, vesti iz sveta, gospodarske vesti, različna naznanila ter oglase.

Prva številka Štajerca je izšla 1. julija 1900 v 12.000 izvodih. Slovenci so ga zaradi strupenih člankov, naperjenih proti slovenskim voditeljem in slovenskim narodnim zahtevam, poimenovali »giftna krola« (Štajerc, 1. 7. 1900, str. 1).

Štajerc je ob desetletnici izhajanja objavil fotografije ljudi, udeleženih pri nastajanju časopisa, ter prostorov, kjer je le-ta nastajal. Zgornja polovica slike prikazuje administracijo Štajerca v Bismarkgasse (današnja Murkova ulica), v gledališkem prostoru: v levem kotu sedi vodja upravniškega dela pri listu Fritz Laessig, v desnem kotu sedi administracijski uradnik g. Stebich, za njim je ekspeditorica Mizi Punzer, za njo pa njena sestra Paula, pomočnica pri ekspediciji lista. Spodnja polovica slike: knjigoveznica v tiskarni Wilhelma Blankeja, kjer se je tiskal Štajerc (Štajerc, 3. 7. 1910, str. 7).

Prostori tiskarne Blanke, kjer je nastajal list Štajerc. Zgornja slika: v prostoru za »mašine« stoji v ospredju »mašinmojster« M. Ornig, pri stroju pa pomočnik J. Pauko. Spodnja slika: v dvorani stavcev stoji v levem kotu stavec Ign. Spritzey, poleg njega stavec Pischa. V ozadju stoji lasnik tiskarne W. Blanke, za njim levo pa stoji stavec Kamenschak. Ostala dva sta vajenca (Štajerc, 3. 7. 1910, str. 5).

Čeprav so štajercijanci nasprotovali rabi slovenskega jezika v javnem življenju, je bil Štajerc pisan v slovenščini, z namenom, da bi dosegel čim večje število kmečkega prebivalstva. Časopis je posebno pozornost namenjal kmetijstvu in se predstavljal kot zaščitnik kmetov, obrtnikov in delavcev na Spodnjem Štajerskem. Redno je objavljala kmetijske nasvete za delo na poljih, v vinogradih in sadovnjakih ter oglase ptujskih trgovcev in obrtnikov. Za krinko gospodarskih koristi si je prizadeval slovensko kmečko prebivalstvo, ki je predstavljalo močno volilno bazo slovenskih političnih strank (zlasti klerikalne), pridobiti na svojo stran in ga odvrniti od slovenskih narodnih zahtev.

Leta 1899, v času Orničevega županovanja, je Ptuj dobil živinsko sejmišče. Istega leta je bila odprta tudi nova mestna klavnica in hladilnica. Sejmi so bili dobro obiskani, Štajerc pa je bralce redno obveščal o sejmih v mestu (Štajerc, 12. 8. 1900, str. 6).

Časopis, podprt z nemškim kapitalom, je z veliko nestrpnostjo spremljal delovanje slovenskih narodnoobrambnih društev (Narodna čitalnica, podružnica Društva sv. Cirila in Metoda, društvo Sokol, Hranilno in posojilno društvo, telovadno društvo Orel ...) in ostro nastopal proti slovenski duhovščini, ki je predstavljala enega najmočnejših nasprotnikov štajercijanske politike in je na slovenskem podeželju odigrala pomembno vlogo pri prebujanju slovenske narodne zavesti in odporu proti načrtnemu ponemčevanju.

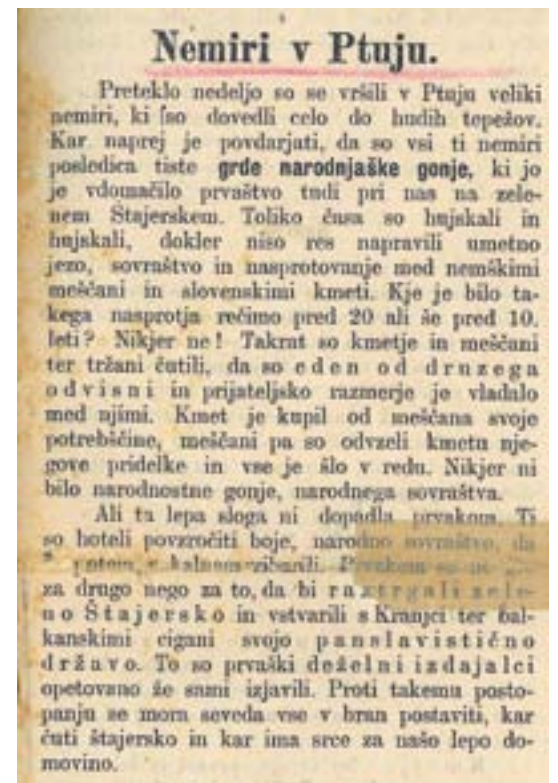
Uredništvo je ves čas vodilo ostre polemike s slovenskimi časopisi, zlasti s Slovenskim gospodarjem (1867–1941) in Stražo (1909–1925, 1927), ki sta izhajala v Mariboru, ter s koroškim listom Mir (1882–1920),³⁵ in napadalo delovanje slovenskih političnih strank in njihovih voditeljev, zlasti klerikalnih: »Pred desetletji že je vladala na Slovenskem politična skupina, politična klika, ki si je dajala sama to ime. Prvaki so se imenovali vsi tisti, ki so imeli malo bolj izurjen jezik, malo bolj nabrušeno pero, malo več sleparskih in hinavskih lastnosti, tako da so zamogli veliko maso ljudstva posiliti v svoj jarem.« In še: »Slovenski sinovi kopljejo grob svojemu ljudstvu, kajti prvi namen jim je da se obogatijo na troške drugih. Gotovo je v tem oziru najhujše zlo prvaški klerikalizem. Klerikalstvo je onemogočilo, da bi to revno ljudstvo mislilo z lastnimi možgani, klerikalstvo je ubilo sleherni pojav napredne ideje,

³⁵ Slovenski gospodar (1867–1941) je bil katoliški in konservativno usmerjen tednik za štajersko podeželje, ki je odigral pomembno vlogo pri narodnem ozaveščanju na slovenskem Štajerskem, zlasti ob severni meji. V času nemške okupacije se je imenoval Štajerski gospodar (1941–1945). Straža (1909–1925, 1927) je bilo glasilo političnega katolicizma na slovenskem Štajerskem. Zaradi polemičnih in narodnoobrambnih člankov, s katerimi se je vključeval v politično življenje na slovenskem Štajerskem, je bil večkrat zaplenjen. Leta 1925 je bil prepovedan, zato ga je nadomestila Naša straža (1925–1926). Januarja 1927 je list ponovno začel izhajati pod imenom Straža in se združil z dnevnikom Slovenec. Mir je bil kulturni in politični list koroških Slovencev, ki je izhajal v Celovcu. V prvem obdobju je opravljal narodnobuditeljsko in politično-vzgojno delo, po 1890 pa se je odločil za katoliški politični program – podpiral je zlasti Krekovo strujo. V času koroškega plebiscita je agitiral za Jugoslavijo.

klerikalstvo je potisnilo ljudi v blato in jim v ničrednih pridigah dokazovalo, da je to blato – paradiž /.../ »Krščanske socialce« se kličejo in »kmetška zveza« se imenujejo. Pa vendar niso za krščanstvo ne za socialnost, ne za kmete in ne za zveze /.../ pa tudi drugi prvaki niso boljši ...« Nadalje obtožuje slovenske politične liderje, da je njihov cilj »povečati čimbolje neopravičeno, gospodarstvu škodljivo nasprotje med slovenskim kmetom in nemškim meščanom. Torej zopet narodnostna gonja v najgrši obliki /.../ Ali niso bili Nemci pionirji kulture na Slovenskem? Ali niso Nemci ustvarili gospodarski temelj za slovensko življenje?«³⁶

Časopis je nasprotoval rabi slovenščine na sodiščih ter drugih državnih uradih in poštah, posebno pozornost pa je namenjal šolstvu in vprašanju jezika pri šolskem pouku. Nastopal je proti slovenskim učiteljem in bralce pozival, da naj otroke vpisujejo v nemške šole. V članku Ali naj pošiljamo svojo deco v nemško šolo? je takole agitiral: »Kdor hoče v industriji, v trgovini in prometu naprej priti, mora nemško znati /.../ Kdor hoče pri vojaštvu naprej priti, mora nemško znati /.../ Država zahteva od svojih uradnikov znanje nemškega jezika /.../ Otroku, ki obišče nemško šolo, otvori se največji zaklad, ki ga dobiš na polju kulture. Otrok prihaja v krasno palačo nemškega pesništva /.../ otrok se seznani s krasnimi iznajdbami nemškega duha /.../ otroku se odprejo pokrajine kulture, ki stoji visoko nad ono vseh drugih malih narodov... Največ slovenskih prvakov so sami nemške ljudske šole, nemške srednje šole in celo nemške visoke šole obiskovali /.../ ali široki masi ljudstva hočejo pripovedovati, da se ne rabi nemško šolo. Ljudstvo naj ostane neumno, nevedno in obnemoglo, da ga zmorejo bolje zatirati.«³⁷

Protislovenski napadi so dosegli vrh leta 1908. V septembrskih dogodkih leta 1908 na Ptuj³⁸ je Štajerc podprl protislovenske nemškutarske izgrede in pisal, da so nemiri posledica »grde narodnjaške gonje, ki jo je vdomačilo prvaštvo«. Prvake je ozmerjal z deželnimi izdajalci, »ki jim gre za to, da bi raztrgali zeleno Štajersko in ustvarili s Krajnci ter balkanskimi cigani svojo panslavistično državo.«³⁹ Ko so nato slovenski voditelji pod geslom »svoji k svojim« pozvali k bojkotu nemških trgovcev in obrtnikov, je Štajerc to označil »za farbarijo in izraz sebičnosti prvaštva«⁴⁰ in razglašal, da je »brez naprednjakov in Nemcev vsak gospodarski obstoj na spodnjem Štajerskem in Koroškem nemogoč«, saj »vse kar se je zgodilo dobrega in koristnega za slovensko ljudstvo na spodnjem Štajerskem in Koroškem, vse to je šlo skozi nemške roke, vse to so Nemci in naprednjaki storili.«⁴¹

Štajerc je podprl protislovenske izgrede 13. septembra 1908 na Ptuj (Štajerc, 20. 9. 1908, str. 1).

³⁶ Štajerc, 3. 3. 1907, str. 1.

³⁷ Štajerc, 20. 9. 1908, str. 3.

³⁸ 13. septembra 1908 je na Ptuj zborovala skupščina slovenske narodnoobrambne organizacije Družbe sv. Cirila in Metoda. Takrat so ptujski Nemci fizično napadli zborovalce, kar je izzvalo ogorčenje in demonstracije po mnogih slovenskih krajih. V Ljubljani je proti demonstrantom nastopila vojska.

³⁹ Štajerc, 20. 9. 1908, str. 1.

⁴⁰ Štajerc, 27. 9. 1908, str. 3.

⁴¹ Štajerc, 18. 10. 1908, str. 2.

Svoji k svojim!

To je geslo tistih, ki hočejo pod pretvezo narodnosti iz ljudstva

čimveč denarja izprešati.

Kdo bi veroval, da se gre tem ljudem pri kupčiji za „narodnost“. Gre se jim edino za

dobiček

in ta dobiček hočejo na ta način povečati, da zavijajo svoje

slabo blago,

ki ga že desetletja sem ponujajo in nevednežem prodajajo za

drag denar,

v rdečo-plavo-bele zavitke, da se mečejo v prsa, češ, mi smo Slovenci in le pri nas smejo Slovenci kupovati.

Mi

pa pravimo: pri kupčiji nima narodnost ničesar opraviti. Slab gospodar bi bil, kdor izkazuje svojo narodnost na ta način, da zagospodari svoj denar, da pride na boben . . .

Tam kupi,

kjer veš, da dobiš po ceni in dobro blago, tam si naročuj blago, kjer imaš

zaupanje.

Kmet! Ti veš, da moraš svoje pridelke naprednjaku in Nemcu prodajati. Ali ti odkupijo tvoje vino, tvojo živino, pridelke tvojih njiv in polja prvaški časnikarski pisarji ali dohtarčki? Ne, meščanu v Ptujju, Celju, Mariboru, Ormužu, Slov. Bistrici itd. prodajaš! Zato si ti z njim in on s teboj zvezan. Med vami leži močni gospodarski interes!

Kupuj kjer hočeš,

ali ne pusti se zapeljavati v nesrečo in hujskati v gonjo, ki bi

le tebi škodovala.

Ko so slovenski voditelji leta 1908 pozvali k bojkotu nemških trgovcev in obrtnikov, jih je Štajerc ozmerjal s sleparji in skopuhi (Štajerc, 11. 10. 1908, str. 1).

Časopis je imel tudi negativen odnos do Judov in judovstva. Besedi Jud in židovstvo je uporabljal kot zmerljivki: Judje so nemoralni, goljufivi, skopuški in nevarni gospodarskemu razvoju države.⁴² Z judovstvom je zmerjal svoje politične nasprotnike, to je slovenske politične prvake, zlasti klerikalne: »Farški švindler okoli »Mira« se še nadalje zaganja v naš list in napada našega urednika na podlagi lopovskih očitaj nekega žida. Že to je zanimivo: za židom, brezvercem in brezdomovincem caplja lažnivi in predrzni švindler, katerega plačujejo prvaški popi za sramotno delo hujskanja in napadanja!« ali »ne bomo nikdar verovali da se gre prvakom za povzdigo ljudskega položaja. Ni res in nikdar ne bode to res! Zdi se nam da plešejo gospodje okoli zlatega teleta, kakor so plesali židje v starem testamenti /.../ Za denar se jim gre, za denar prodajajo svojo dušo, za denar store vse!«⁴³

Štajerc je bil protijudovsko in protisrbsko usmerjen (Štajerc, 19. 2. 1911, str. 3).

Med prvo svetovno vojno je Štajerc redno poročal o vojnem dogajanju doma in v tujini, objavljaj pisma spodnještajerskih vojakov s frontnih bojišč ter sezname padlih in odlikovanih vojakov. Večkrat je utemeljeval potrebo po oddaji kmetijskih pridelkov in vplačilu vojnega posojila. Poudarjal je pomen kmetijstva za preskrbo avstrijske vojske in za ohranjanje miru v mestih in trgih na Spodnjem Štajerskem.

Ves čas je izražal naklonjenost do habsburške monarhije in bralce pozival k zvestobi cesarju ter napadal srbofilstvo, panslavizem in jugoslovanstvo, ki jih je označil za veleizdajstvo.

⁴² Več o tem: M. Vičič - Krabonja, B. Krabonja: Odnos do Judov v časniku Štajerc v letih 1900–1914. V: Ptujski zbornik (VI), 1996, knj. 1, str. 629–642.

⁴³ Štajerc, 11. 11. 1906, str. 4.

V Srbiji je videl glavno nasprotnico Avstro-Ogrske na Balkanu, v Rusiji glavno zaščitnico panslavizma, v dr. Antonu Korošču (1872–1940), poslancu v avstrijskem državnem zboru in dolgoletnem voditelju Slovenske ljudske stranke, ki je 30. maja 1917 v dunajskem parlamentu kot predsednik Jugoslovanskega kluba prebral majniško deklaracijo, pa hujskača in veleizdajalca Avstrije.⁴⁴

Časopis je poudarjal, da bi ustanovitev jugoslovanske države pomenila razbitje Štajerske in zlom avstro-ogrške monarhije ter svaril Slovence, da bodo v novi jugoslovanski državi živeli pod »*jerobstvom in tlačanstvom Srbov*«⁴⁵ in da bodo izgubili tudi svojo katoliško vero, kajti »*Srb je strupeni sovražnik rimsko-katoliške vere, on ne trpi drugega nego pravoslavno srbsko cerkev, v katero bodejo morali tudi marsikateri katoliški duhovniki prestopiti ...*«⁴⁶ Slovenskemu časopisju je očital srbofilsko hujskaštvo ter politično blaznost.⁴⁷

Ptujski Nemci so si še takrat, ko je bil nadaljnji obstoj Avstro-Ogrske že zapečaten, prizadevali, da bi kraji Spodnje Štajerske postali del nemške Avstrije in dokazovali nemški značaj tega ozemlja.

44 I. Rihtarič, 2004, str. 188.

45 Štajerc, 7. 4. 1918, str. 3.

46 Štajerc, 7. 4. 1918, str. 3.

47 Štajerc, 15. 7. 1917, str. 1.

28. julija 1914 je Avstro-Ogrska napovedala vojno Srbiji. S tem se je začela prva svetovna vojna. Naslednji dan je v 15.000 izvodih izšla posebna številka Štajerca, ki je poročal o usodnih dogodkih in pozival: »Naše zdravje, naše premoženje, našo kri in naše življenje – vse žrtvujmo! Kajti gre se za domovino, za cesarja, gre se za čast in za bodočnost Avstrije!« (Štajerc, 29. 7. 1914).

Med prvo svetovno vojno je Štajerc večkrat utemeljeval potrebo po vplačilu vojnega posojila (Štajerc, 9. 12. 1917, str. 4). S sedmimi vojnimi posojili je iz okraja odteklo 27.300.000 kron (L. Šuligoj, 1999, str. 215).

Ne podpisujte „jugoslovanske“ pole!

Cesarska oblast ni odredila nobenega glasovanja med preprostim ljudstvom glede bodoče sestave naše domovine Avstro-Ogrske. Zato to podpisovanje

nima nobene veljave

in ima edino ta namen, da bi povzročilo neslogo v vrstah poštenega avstrijskega prebivalstva. Nabiranje podpisov pa je tudi

protipostavno

in vsak nabiralec podpisov zamore priti pred kazensko sodnijo. To pa tembolj, ker se to nabiranje vrši v mnogih slučajih

na sleparski način,

ker se nevedne ženske in otroke v ta namen zlorablja, ker se govori o rekviriranju in obljubi ta ljudem gradove. V resnici pa se ne gre za ničesar drugega nego za

razrušenje Avstrije

in za uresničenje neke nove „jugoslovanske države“, ki bi bila v prvi vrsti srbska država.

Nikdo

torej naj ne podpisuje te pole, pa jih na prineso kdorkoli, nikomur se ne pustite zapeljovati na

protiavstrijsko pot.

S to „jugoslovansko“ hujskarijo se na vsak način podaljša vojno in onemogoči častni mir. Kajti naši sovražniki mislijo vsled te hujskarije, da je res velika del avstrijskega prebivalstva protidomovinskega mišljenja. Naši nasprotniki mislijo, da smo slabi in razdruženi, da smo revolucijskega mnjenja!

Naš cesar

je v prestolnem govoru jasno povedal, da si bomo svoj dom sami uredili.

To je pravo načelo in edino na tej podlagi zamoremo doseči čimprejši in čimugodnejši

mir!

Zato ne podpisujte protiavstrijske „jugoslovanske“ izjave, kajti trpeli bi sami z vso domovino velikansko škodo!

Štajerc je agitiral proti podpisovanju majniške deklaracije in naglašal, da je Ptuj proti »jugoslovanski hujskariji«. Ko je bilo jasno, da bo monarhija razpadla, so ptujski Nemci upali, da bo Ptuj priključen k nemški Avstriji (Štajerc, 17. 3. 1918, str. 6).

V osemnajstih letih izhajanja je imelo uredniško taktirko Štajerca v rokah več mož, najpomembnejši med njimi pa je bil Karl Linhart (1882–1918). Mož je bil po rodu Slovenec, a oster nasprotnik slovenskega nacionalnega in gospodarskega gibanja ter jugoslovanstva. V delu *Der Abwehrkrieg des unterländischen Deuschtums* (Ptuj, 1910), ki ga je Linhart napisal po naročilu nemškega društva za Ptuj in Rogatec, je slovensko narodno gibanje označil kot veleizdajniški južni panslavizem ter pozval Nemce na obrambni boj proti Slovencem.⁴⁸ Ob koncu prve svetovne vojne, maja 1918, je bil z nemškimi zastopniki pri cesarju Karlu in se zavzemal za avstrijsko politiko ter opozarjal na nevarnost jugoslovanske revolucije.⁴⁹

*Karl Linhart, urednik Štajerca.
V podobnem duhu je urejal tudi
Štajerčevi kmetski koledar (1907–1914)
(Štajerčevi kmetski koledar za leto 1911, str. 35).*

48 Slovenski biografski leksikon, 1. zv. (1925), str. 672.
49 Linhartov govor glej: Štajerc, 2. 6. 1918, str. 4–5.

VIRI IN LITERATURA

Cvirn, Janez: *Trdnjavski trikotnik*. Maribor, Obzorja, 1997.

Enciklopedija Slovenije, zv. 13. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1999.

Hernja Masten, Marija: 200 let tiskarstva na Ptuj. V: *Littera scripta manet* (ur. Lidija Majnik). Ptuj, Ljudska in študijska knjižnica, 1993, str. 71–108.

Kramberger, Petra: *Die Pettauere deutschsprachige Publizistik: Politische, wirtschaftliche oder literarische Presse?* München, IKGS, 2010.

Kramberger, Petra: Iz publicistične preteklosti Ptuj: nemški časniki in časopisi v mestu trdnjavskega trikotnika. V: *Kronika*, letn. 57 (2009), izr. št., str. 423–436.

Kramberger, Petra: Na straneh ilustriranih časnikov se pred nami razprostira svet. Nemška ilustrirana publicistika na Spodnjem Štajerskem v 19. in 20. stoletju. V: *Kronika*, letn. 54 (2006), št. 3, str. 397–412.

Muzejsko društvo v Ptuj 1893–1956 (ur. Marjeta Ciglencečki et al.). Ptuj, Zgodovinsko društvo, 1983.

Pettauer Zeitung, 1890–1904.

Rihtarič, Ivan: Štajerc in njegov odnos do volitev v državni zbor 1906 in 1907. V: *ČZN*, letn. 67 = n. v. 32 (1996), št. 1., str. 27–47.

Rihtarič, Ivan: *Štajerc in Nemcem prijazni Slovenci*. Murska Sobota, Franc-Franc, 2004.

Slovenski biografski leksikon. Ljubljana, Zadržno gospodarska banka, SAZU, zv. 1 (1925) in zv. 5 (1933).

Slovenska kronika XIX. stoletja (ur. Janez Cvirn), zv. 1–3. Ljubljana, Nova revija, 2001–2003.

Štajerc, 1900–1918.

Štajerčevi kmetski koledar, 1909–1914.

Šuligoj, Ljubica: Ptujsko območje na prelomu stoletja do leta 1920. V: *ČZN*, letn. 30 = n. v. 65 (1994), št. 2, str. 308–316.

Šuligoj, Ljubica: Mestna občina Ptuj v desetletju 1908–1918. V: *ČZN*, letn. 70 = n. v. 35 (1999), št. 1–2, str. 203–222.

Šuligoj, Ljubica: Nemštvo na ptujskem območju med obema vojnama. V: *Ptujski zbornik*, letn. 5, (1985), str. 241–259.

Toš, Marjan: Antisemitizem na Slovenskem v luči nacionalnih in lokalnih vidikov antisemitizma 19. in 20. stoletja. V: *»Živela Slovenija!«* (ur. Zdenka Kresnik). Ormož, Zgodovinsko društvo, 2009, str. 133–155.

Vičič - Krabonja Maja, Krabonja Boris: Odnos do Judov v časniku Štajerc v letih 1900–1914. V: *Ptujski zbornik*, letn. 6 (1996), knj. 1, str. 629–642.

Zgodovina Slovencev. Ljubljana, Cankarjeva založba, 1979.

Zupanič, Katja: Nacionalna zavest se je prebudila na Ptuj 1908. Ptuj, Zgodovinski arhiv, 2008.

Žigon, Tanja: *Nemško časopisje na Slovenskem*. Ljubljana, Študentska založba, 2001.

Melita Zmazek

PTUJSKI ČASOPISI MED OBEMA VOJNAMA

Po prvi svetovni vojni in razpadu avstro-ogrske monarhije so slovenske dežele postale sestavni del Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. V novi državi, v času med obema svetovnima vojnama, na Ptuju ni bilo veliko posluha za izdajanje lokalnega časopisa. Pojavila sta se Ptujski list (1919–1922) in Narodna sloga (1931–1932), ki pa sta zelo hitro presahnila. Članke o dogodkih na Ptujskem so objavljali predvsem Mariborski večernik »Jutra« (1927–1938), ljubljanski dnevnik Jutro (1920–1945) in Slovenec (1873–1945).

PTUJSKI LIST

Ptujski list: politično-gospodarski tednik

Čas izhajanja: letnik 1, številka 1 (6. 4. 1919)–
letnik 4, številka 16 (30. 4. 1922)

Uredniki:

Anton Sovre (6. 4. 1919–13. 7. 1919 in 24. 9. 1919–28. 3. 1920)

Franjo Šalamun (20. 7. 1919–21. 9. 1919)

Tone Gosak (4. 4. 1920–30. 4. 1922)

Založnik: Tiskovna zadruga v Ptuju

Tiskar: W. Blanke

Naklada: ni podatka

Ptujski list je bil glasilo Jugoslovanske demokratske stranke (JDS) na Štajerskem. JDS, politična stranka liberalcev med obema vojnama, je bila ustanovljena junija 1918 v Ljubljani, z združitvijo kranjske Narodne napredne stranke in štajerske Narodne stranke.¹ Krajevne strankarske organizacije JDS so bile vzpostavljene že pred ustanovnim kongresom. Tako je bila krajevna organizacija JDS v Mariboru ustanovljena že marca 1918, na Ptuju pa konec maja 1918.²

JDS, vodilna stranka liberalnega tabora in druga najmočnejša slovenska stranka med obema vojnoma, ki je bila skoraj ves čas tudi vladna stranka, je bila zagovornica centralistične in

¹ Po daljšem združevanju političnih strank je bila leta 1919 ustanovljena vsejugoslovanska JDS, katere del je bila tudi slovenska JDS. Slovenski del JDS je do srede 1919 vodil Ivan Tavčar, nato ga je zamenjal Vekoslav Kukovec. Pri volitvah v ustavodajno skupščino novembra 1920 je JDS bila najuspešnejša stranka v državi in je 28. junija 1921 pripomogla k sprejetju vidovdanske ustave, ki je uzakonila centralistično in unitaristično ureditev Kraljevine SHS.

² M. Žuraj, 2007, str. 126.

unitaristične ureditve jugoslovanske države ter nasprotnica socialdemokracije, boljševizma in komunizma. Njeni člani so bili pretežno meščani in posvetna inteligenca (uradniki, zdravniki, advokati, učitelji, študentje ...), medtem ko na podeželju ni imela dosti podpore.³ Stranka je sicer imela svoj agrarni program, vendar je ta ostajal bolj ali manj le na papirju. Na Štajerskem je bil zanjo značilen konflikt in nespravljiv odnos do nemške manjšine.⁴

JDS je svojo mrežo širila z javnimi shodi. Eden takih je bil organiziran 13. aprila 1919 v ptujskem Narodnem domu. Na njem so bile predstavljene »naloge, ki jih hoče izvršiti JDS in njeni poslanci, združeni v demokratskem klubu, ki šteje danes večino poslancev narodnega predstavništva in h kateremu spada večina ministrov /.../ Po lepo uspelem shodu se je vršil občni zbor krajevne organizacije JDS za Ptuj, kateri si je izvolil sledeči odbor: predsednik dr. Franc Jurtela, tajnik, dr. Franjo Šalamun, blagajnik Ferdo Skuhala, predsednikov namestnik dr. Tone Gosak, odborniki dr. Ivan Fermeč, dr. Matej Senčar, veletrgovec Franc Čuček, živinozdravnik dr. Zavrnik, mizarski mojster Štefan Horvatič, železniški uradnik Andrej Haladeja, ga. Mirka Fermevčeva in Valentina Kauklerjeva, kot pregledovalca računov: Pihler in Sagadin. Kot delegata v izvrševalni odbor se je enoglasno izvolilo g. dr. Ivana Fermeča«.⁵

Stranka je svoja stališča javnosti posredovala večinoma preko liberalnega dnevnika Jutro pa tudi preko časopisov, ki so jih izdajale krajevne organizacije stranke. Krajevna organizacija JDS v Mariboru je bila prva, ki je na Štajerskem začela z izdajanjem lastnega časnika – Mariborskega delavca (1918–1920),⁶ pet mesecev kasneje, 6. aprila 1919, je luč sveta ugledal tudi Ptujski list, glasilo JDS na Ptuju.

Prva številka Ptujskega lista je izšla 6. aprila 1919.

Ptujski list je izhajal vsako nedeljo do 30. aprila 1922, razen v času od 12. oktobra 1919 do 14. decembra 1919, ko je bilo uredništvo zaradi dvomesečne stavke slovenskih črkostavcev primorano izdajo lista ustaviti. Izdajala ga je Tiskovna zadruga v Ptuju, tiskal pa W. Blanke, ki si je tudi v spremenjenih razmerah po prvi svetovni vojni prizadeval obdržati svoj posel. Časopis so urejali Anton Sovre, dr. Franjo Šalamun in dr. Tone Gosak. Sedež uredništva je bil na Ptuju, najprej v hiši zdravnika dr. Štuheca,⁷ od 13. julija 1919 naprej pa v starem rotovžu na Slovenskem trgu 3. Ptujski list lahko štejemo za prvi resnično slovenski časopis na Ptujskem. Pred prvo svetovno vojno je v slovenščini sicer izhajal Štajerc, a so ga izdajali Nemci in je bil nemškonacionalno oz. proti slovensko usmerjen.

³ Na podeželju je prevladovala Slovenska ljudska stranka (SLS), vodilna stranka katoliške konservativne usmeritve. V nasprotju z JDS se je zavzemala za avtonomno ureditev države in ni podprla sprejetja vidovdanske ustave. Postavljala je veliko socialnih zahtev, se zavzemala za podporo kmetu in njegovemu združništvu ter branila prvine krščanske kulture in privilegije Cerkve.

⁴ M. Žuraj, 2007, str. 133.

⁵ Ptujski list, 20. 4. 1919, str. 2.

⁶ M. Žuraj, 2007, str. 128.

⁷ Po podatkih Zgodovinskega arhiva Ptuj naj bi dr. Bela Štuhec prebival v Poštni ulici 19 (današnja Vošnjakova ulica).

Prvi odgovorni urednik Ptujškega lista je bil Anton Sovre (1885–1963), slovenski filolog in prevajalec, rojen v Šavni Peči pri Hrastniku. V letih 1919–1926 je kot profesor služboval na ptujski gimnaziji. V času svojega bivanja na Ptuju je aktivno deloval v ptujškem javnem in društvenem življenju in se posvečal študiju antične zgodovine in kulture ter prevajanju antične književnosti.

Za Sovretom je uredništvo časopisa za kratek čas prevzel dr. Franjo Šalamun (1883–1965), odvetnik, liberalni politik, narodni delavec in starosta ptujškega Sokola, za njim pa dr. Tone Gosak (1881–1929). Ptujski odvetnik in narodni delavec, rojen v Žičah pri Slovenskih Konjicah, je na Ptuj prišel leta 1913 po poroki z Emico Mahorič iz ugledne ptujške družine. Bil je član ptujškega Sokola in Ciril-Methodove družbe, gledališki kritik in dopisnik časopisa Jutro,⁸ udeleževal pa se je tudi na gledaliških odrih. Uredniško službo pri Ptujškem listu je opravljal najdlje, od aprila 1920 do aprila 1922.

Anton Sovre, prvi urednik Ptujškega lista (Album slovenskih književnikov. Ljubljana, Tiskovna zadruga, 1928). V fondih Knjižnice Ivana Potrča Ptuj je iz časa njegovega bivanja na Ptuju ohranjen izvorni rokopis njegovega prevoda Kralja Ojdipa, ki ga je dokončal leta 1921 v vili Karel ob potoku Grajena.

Dr. Franjo Šalamun (Tednik, 15. 1. 1965, str. 3)

Uredniško taktirko pri Ptujškem listu je najdlje v rokah držal dr. Tone Gosak (Jubilejni zbornik, 1932, str. 82).

List je prinašal politične vesti iz domovine in sveta, novice iz področja kulture in šolstva ter ptujškega društvenega življenja, poročal o gospodarskih in socialnih razmerah v državi in ptujškem okraju, objavljala različne vladne uredbe, tudi kmetijske nasvete, leposlovne prispevke (pravljice češke pisateljice Božene Nemcove), dopise iz raznih krajev ter oglase ptujskih obrtnikov in trgovcev.

Kot glasilo liberalcev je bil protiklerikalno usmerjen in je večkrat polemiziral s klerikalnima listoma Straža in Slovenski gospodar, nastopal pa je tudi proti socialističnemu taboru in opozarjal na nevarnost boljševizma. List je imel negativen odnos do ptujskih predvojnih Nemcev in nemškutarjev – ti so tudi v novi jugoslovanski državi agitirali za priključitev spodnještajerskih krajev k nemški Avstriji in celo želeli izsiliti plebiscitarno odločitev za ptujsko območje.

⁸ Jutro, 8. 9. 1929, str. 3 (glej tudi: Koledar šolske Družbe sv. Cirila in Metoda za leto 1930, str. 76–77).

Profesor Franc Ferka, častni član Muzejskega društva v Ptuju.

Muzejsko društvo v Ptuju je na dan zlate poroke profesorja Franca Ferka, dne 10. februarja 1922, v seji soglasno sklenilo, občnemu zboru predlagati, da imenuje moža, ki si je stekel velikanske zasluge za mestni Ferkov muzej, za svojega častnega člana.

Odborov predlog je na občnem zboru lepo utemeljeval g. odvetnik dr. Ant. Brumen. Občni zbor je izvolil soglasno profesorja Franca Ferka za častnega člana.

Umestno je torej, da izvejo naši čitatelji kaj več o življenju moža, ki si je stekel za našo občino veliko, veliko zaslug.

Časopis je prinašal novice iz ptujškega kulturnega, društvenega in gospodarskega življenja (Ptujski list, 2. 4. 1922, str. 1; 13. 2. 1921, str. 4).

„PETOVIA“
usnjarska industrija d. d.
na Bregu pri Ptuju

je pričela z obratom
tovarne za čevlje.

Izdeluje vsakovrstne **GOODYEAR** in **MAEKAY** čevlje za gospode in dame, navadne delavske kakor tudi najtinejše luksusne čevlje.

Ulični napisi v Ptuju. V seji mestnega sveta dne 25. m. m. se je sklenila prekrstitev ptujskih ulic v slovenske po predloženem predlogu dotičnega odseka. Ulice dobe tale imena: Allerheiliggasse — Vseh svetnikov ulica, Obere Draugasse — Mursičeva ulica, Brandgasse — Askerčeva ulica, Färbergasse — Miklošičeva ulica, Sarnitzgasse — Jos. Vošnjakova ulica, Ungartorgasse — Panonska ulica, Hauptplatz — Slovenski trg, Stiegen-gasse — Na stopnjicah, Kaiserfeldgasse — Stomakova ulica, Berggasse — Na hribu, Feuerwehrgasse — Vodnikova ulica, Bismarck-gasse — Krekova ulica, Hebergasse — Na skritim, Schlossgasse — Grajska ulica, Wag-platz — Hrvatski trg, Minoritenplatz — Minoritski trg, Florianiplatz — Florijanski trg, Unt. Draugasse — Sp. dravska ulica, Dominikanerplatz — Dominikanski trg, Stadtpark — Mestni vrt, Schillerplatz — Srbski trg, Waidtschachweg — Vičavski pot, A. Grün-strasse — Ijutomerska cesta, Villenweg — Cujzova pot, Bahnhofstrasse — Cesta na postajo, Friedauerstrasse — Ormožka cesta, Auweg — Na tratalu, Prambergerweg — Levstikova pot, Friedhofweg — Tiha pot, Ringstrasse — Dav. Trstenjakova ulica, Herbersteinstrasse — Rajčeva ulica, Gartenstrasse — Med vrti, Lastenstrasse — Za postajo, Magazinstrasse — Dovožna cesta, Ornig-Kai — Aleksandrovo nabrežje, Herren-gasse — Prešernova ulica, Ordonanzhaus-gasse — Čafova ulica, Steinmetzgasse — Zelenikova ulica, Kürschnerplatz — St. Vrazov trg, Ferd. Kofler Platz — Cvetkov trg,

V prvem letu izhajanja je Ptujski list večkrat poročal o ukrepih nove oblasti, ki je začela s slovenizacijo različnih ustanov, odpuščala nemške uradnike, ukinjala nemška društva in šole ter rabo nemščine v javnem življenju: »Vsi odstavljene uradniki, železničarji, učitelji itd. se izženejo čez mejo. Ta sklep deželne vlade bodo zlasti pozdravili mestni prebivalci, ker vlada povsod silno pomanjkanje stanovanj. Pozdravljamo ga pa tudi mi, ker vemo, kakor hitro bodo izginili ti hujskači, se bo naselil po mestih in trgih mir in zadovoljnost.«⁹

Leta 1919 je Ptujski list poročal o preimenovanju uličnih tabel v mestu. Ulice so dobile slovenska imena (Ptujski list, 8. 6. 1919, str. 1–2).

⁹ Ptujski list, 13. 4. 1919, str. 4.

Ptujski Nemci so kljub ukrepom novih oblasti ohranili gospodarsko močan položaj v mestu in nemško-slovenska nasprotja so tudi v času med obema svetovnima vojnama bila stalen spremljevalec življenja na Ptuj. Tako lahko v novem listu preberemo: »*Ako greš po deželi ter si ogledaš obrtnike, gostilničarje in trgovce, najdeš med njimi še vedno največ nemčurjev /.../ Ljudstvo jih pozna ter se jih bode s časom obranilo. Pa kako naj to stori, ko pa nima slovenskega trgovca ali obrtnika blizu, v mesto pa je predaleč. Hočeš nočeš, moraš iti k nemčurju kupovat.*«¹⁰

Časopis se je večkrat obregnil ob izzivalno obnašanje ptujskih Nemcev, ki kljub zahtevam oblasti niso želeli umakniti nemških napisov s svojih lokalov in trgovin (ti so bili vidni v mestu in okolici še leta 1920) in so na javnih mestih celo prepevali nemške nacionalistične pesmi:

Ornigova predrznost. Imeli smo namen popolnoma pozabiti na Ornigovo osebo, ker naš boj sploh ne velja osebam, ampak vedno le stvari. Toda Ornig sam nas sili, da ga ne pozabimo. Kakor izvemo, je poslal iz Gradca potom nemške vlade na Dunaju pritožbo na deželno vlado v Ljubljani češ, da smo ga s Ptujja spodili in da preganjajo Slovenci njegovo rodbino. Da je vse to laž, ve vsakdo. Ornig je je prostovoljno popihal čb prevratu z uradnim avtomobilom v Gradec; pregnala ga je slaba vest. Njegov sin mirno gospodari na tukajšnjih posestvih in oblasti mu gredo povsod na roke, čeravno je še danes pod obtožbo radi lutjkanja proti Jugoslaviji. Tudi izvršuje valic temu neovirano svojo trgovino in obrt. Drugi sin se pa itak kot častnik nemško-avstrijske armade boji proti Slovincem. Isključil se je torej sam iz naše države. Predrzo je od Orniga, da si npa pritoževati se nad našim postopanjem, on, ki je pozival bivšega cesarja Karla, naj pobesi vse Slovence. Ali smo pozabili, kako je zaklical na Dunaju s svojo deputacijo julija 1914: Majesjät wollen hart sein – härter, am härtesten! Slovenci smo le premehki, nikdar pa ne kruti. Radi bi samo vedeli, kaj bi storil Ornig z nami, ko bi prišel Ptuj pod nemško oblast in bi se on dalje v Ptuj „paševal.“

Ptujski list, 29. 6. 1919, str. 1

¹⁰ Ptujski list, 27. 7. 1919, str. 3.

¹¹ Ptujski list, 28. 3. 1920, str. 3.

¹² Ptujski list, 4. 7. 1920, str. 3.

Slovenci in Slovenke ptujskega okraja. Zahačajte samo v slovenske gostilne in kupujte le pri slovenskih trgovcih. Tam boste našli prijazno postrežbo in dobili dobro blago. Ko se bode trgovina razširila in bodo naši trgovci dobili vse blago, tedaj vam bodo z vsem postregli in po zmernih cenah. Za ta čas pa potrpite, saj ne bo treba več dolgo čakati. Nemških trgovcev in gostilen pa se izogibajte, ker ti niso imeli prej in še sedaj nimajo srca za vas. Če pa že greste v nemško trgovino ali gostilno, zahtevajte pa povsod slovensko in govorite samo v slovenskem jeziku. Kakor pa rečeno, bolje je, če tja sploh ne greste. Držite se gesla: Svoji k svojim!

Časopis je pozival k bojkotu nemških obrtnikov in trgovcev (Ptujski list, 1. 6. 1919, str. 3).

»*Nemške račune še se predrznejšo pošiljati nekateri zagrizeni obrtniki in trgovci ne samo slovenski strankam, ampak tudi javnim uradom, med tem, ko je trgovec Kollenz pred kratkim zavrnil slovenski račun z besedami: »Wir Deutsche sind auch noch da«, ter zahteval nemški račun.*«¹¹

»*Uradnik občinske hranilnice v Ptuj, Kasper, ima v naši občini vinograd. V nedeljo dne 20. junija povabil je ta velegerman Ptujске Nemce, da proslavijo Sonnwendfeier. Človek ne bi nič rekel, ko bi se ti drzneži med seboj zabavljali in javnosti ne razburjali s tem, da so javno razobesili frankfurterico in tulili protidržavno Wacht am Rhein.*«¹²

Tema, ki je pogosto polnila časopisne stolpce Ptujskega lista, je bilo stanje v šolstvu, ki je bilo po razpadu avstro-ogrske monarhije in nastanku nove jugoslovanske države potrebno temeljite prenove. Nemški učitelji so bili odpuščeni, kot učni jezik je bila uvedena slovenščina. Tako lahko preberemo: »*Ptujska gimnazija se polagoma poslovenjuje. Ob novem letu se je otvoril prvi slovenski razred, ki šteje zdaj 36 učencev in 5 učenk. Koncem sušča so bili definitivno odpuščeni 4 nemški profesorji: dr. Brauner, dr. Hoffer, Preindl in dr. Zack /.../ Zdaj je*

v učiteljskem zboru 9 Slovencev in 6 Nemcev. Nemški profesorji ostanejo do konca šolskega leta. Prihodnje šolsko leto bo gimnazija čisto slovenska.«¹³

»*Vladni komisar dr. Matej Senčar je gimnazijskemu ravnatelju Franju Vajdi poveril nadzorstvo čez »Studentenheim« in »Madchenheim«. Dijaki in deklice ostanejo še nekaj tednov do konca šolskega leta, v bodoče pa bosta oba zavoda služila slovenski mladini.*«¹⁴

»*V Ptuj so vse prej nemške šole prišle v slovenske roke. Samo obrtno-nadaljevalno šolo še vedno vodijo stare nemške moči. Vzgajajo torej še vedno zagrizeni tujci naš trgovsko-obrtni naraščaj, ki je vendar največje važnosti za naše narodno-gospodarsko življenje. Pozivljamo pristojno oblast, da tudi tu napravi red.*«¹⁵

Franjo Vajda, gimnazijski ravnatelj in član mestnega šolskega sveta, je v članku Šolstvo v Ptuj »odločujočim krogom pri vladi v prevdarek in izvršitev« predstavil načrte za bodočnost: »*V najkrajšem času se mora ustanoviti slovenski otroški vrtec. Slovenska ljudska šola se naj čim prej deli v deško in dekliško. Dekliška meščanska šola se polagoma posloveni, v prihodnjem letu bo vpis samo slovenski. Na novo naj se ustanovi deška meščanska šola /.../ nujno potrebna je v Ptuj slovenska glasbena šola /.../ Gimnazija naj bo popolnoma slovenska ter se preustroji polagoma v realno gimnazijo iz katere se lahko pride na vseučilišče in na tehniko ...*«¹⁶ 6. julija 1919 je časnik že poročal, da se je »s 1. julijem t. l. otvorila slovenska glasbena šola«, 17. avgusta 1919, da se »v jeseni otvorita 1. in 2. razred slovenske deške šole v Ptuj«, 31. avgusta 1919 pa, da se »Državna gimnazija v Ptuj preosnuje s šolskim letom 1919/1920 v realno gimnazijo« s slovenskim učnim jezikom.

Ptujski Nemci so si prizadevali v mestu ohraniti nemške šole oz. zagotoviti ustrezno število otrok za nemške paralelke. Premožnejši so svoje otroke namesto v slovenske pošiljali v nemške šole v Gradec ali v nemško gimnazijo v Ljubljano.¹⁷ V začetku leta 1921 je časopis objavil rezultate ljudskega štetja, ki se je vršilo 31. januarja 1921¹⁸ in pri tem opozoril na velik upad nemškega prebivalstva: mesto Ptuj je štelo 4.447 prebivalcev, od tega 2.994 oseb slovenske narodnosti, 975 nemške in 110 srbsko-hrvaške, 58 oseb pa je za svoj materin jezik navedlo kak drug slovanski jezik. Pri tem se je obregnil ob »veliko avstrijsko nemško sleparijo« oz. potvorjeno nemško statistiko pri ljudskem štetju leta 1910, ko je bilo na Ptuj prešteti več kot 3.000 Nemcev.¹⁹ Takratna vlada je namreč pri štetju pripadnikov nemške narodnosti kot osnovo upoštevala občevalni in ne materni jezik, kar je tehtnico krepko nagibalo v korist Nemcev. V naslednji številki časopisa so bili objavljeni še rezultati ljudskega štetja za ptujski sodni okraj: prešteti je bilo 49.692 oseb, od tega 47.944 Slovencev in le 383 Nemcev.²⁰

Zraven poročil o slovensko-nemških nasprotjih, ki so oteževala življenje v mestu, je časopis prinašal tudi vesti o vseh pomembnih vprašanih novonastale države: o mednarodnem položaju države, o odločitvah pariške mirovne konference in bojih za meje, o priključitvi Prekmurja h Kraljevini SHS,²¹ o

¹³ Ptujski list, 18. 5. 1919, str. 4.

¹⁴ Ptujski list, 18. 5. 1919, str. 3.

¹⁵ Ptujski list, 25. 5. 1919, str. 2.

¹⁶ Ptujski list, 8. 6. 1919, str. 1.

¹⁷ L. Šuligoj, 1989, str. 221.

¹⁸ Ptujski list, 30. 1. 1921, str. 1.

¹⁹ Ptujski list, 20. 2. 1921, str. 1; J. Cvirn navaja, da je bilo leta 1910 na Ptuj prešteti le 608 Slovencev in kar 3.672 Nemcev (J. Cvirn, 2002, str. 109).

²⁰ Ptujski list, 27. 2. 1921, str. 1.

²¹ Ptujski list, 10. 8. 1919, str. 3, 17. 8. 1919, str. 1–2.

neugodnem izidu koroškega plebiscita²² ter izgubi Primorske.²³ Poročal je tudi o nastanitvi primorskih beguncev v taborišču Strnišče,²⁴ ki so se jim leta 1920 pridružili še begunci iz ruske državljanske vojne.²⁵

Časopis je del svoje pozornosti namenjal tudi težkemu gospodarskemu stanju po končani vojni in hudi draginji, ki je pestila prebivalce nove države ter pozival k podpisovanju državnega posojila, s katerim naj bi nova država obnovila uničeno gospodarstvo, popravila ceste, mostove in železnice, uredila šole in urade, plačala delavce, uradnike in vojaštvo.

List je spremljal dogajanje na mejah nove države (Ptujski list, 20. 3. 1921, str. 1).

V Ptujskem listu najdemo tudi poročila o delavskih stavkah, ki so bile zaradi težkih gospodarskih razmer, hude draginje in slabih delovnih pogojev ter nizkih mezd v novi državi pogoste. Odgovornost zanje je naprtil komunistom. Tako je ob veliki stavki slovenskih rudarjev decembra 1920²⁶ zapisal, da so rudarji podlegli terorju komunistov in boljševiških hujskačev in zavzel stališče, da se morajo nemiri in izgredi za vsako ceno preprečiti.²⁷ Podobno stališče je zavzel tudi ob veliki železničarski stavki aprila 1920 v Ljubljani. Stavko, na katero se je režim odzval z represijo in se je končala s strelom na Zaloški cesti 24. aprila 1920, je Ptujski list pospremil z naslednjim komentarjem: »stavka je prekoračila dopustne meje, postala je iz meznega gibanja politična stavka, katero so hoteli komunisti prav na boljševiški način izrabiti v dosego svoje popolne zmage. Pričeli so boj za sovjetsko republiko v

22 Ptujski list, 17. 10. 1920.

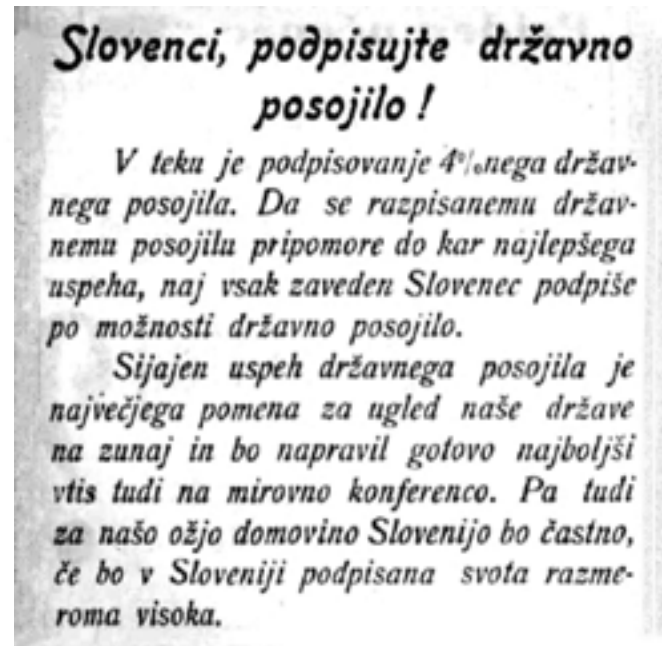
23 Ptujski list, 21. 11. 1920.

24 Ptujski list, 25. 5. 1919, 1. 6. 1919, 23. 6. 1921, 13. 11. 1921.

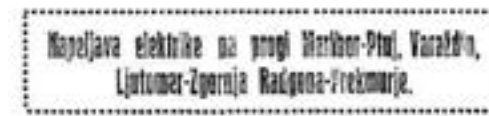
25 Ptujski list, 9. 1. 1921, 16. 1. 1921, 8. 1. 1922, 3. 7. 1921.

26 To stavko slovenskih in bosansko-hercegovskih rudarjev na prelomu 1920/1921 je oblast izrabila za sprejetje Obznane, zakona, s katerim je prepovedala vsako komunistično dejavnost. Komunistična partija je bila tako potisnjena v ilegalo.

27 Ptujski list, 26. 12. 1920, str. 2.

Časopis je pozival k podpisovanju državnega posojila za obnovo v vojni uničenega gospodarstva (Ptujski list, 18. 5. 1919, str. 2–3).

Ptujsko polje, Medkiscarje, Slov. Gorice do Ljutomera in Zgornja Radgona ter Prekmurje se naj zasveti v električni luči, že obstoječa industrijska podjetja in gospodarski obrati naj dobijo električno silo, nova industrija se naj razvije v tem bogatem delu naše države. Obsejna predmeta v svrhu električne spojnice teh pokrajin z elektrarno na Fali vodi, kakor znano, pripravljajni odbor za dobavo elektrike v Ptujju. (Predsednik g. Franjo Čuček, tajnik g. dr. Ivan Fermevo.) Ravno te dni prepotoval je ravnatelj elektrarne Fala s inžinerji tvrdke Siemens-Schuckert-Werke in Električne družbe, poprej Pichler, vse navedene kraje, da se zberejo potrebni podatki za sestavo vseh tozadlevnih načrtov. Imenovanai tvrdki imate naročilo, da izdelate čim preje proračune za celo napravo, torej za električno omrežje in transformacijske stacije. Upati je, da bodo v začetku septembra načrti in proračuni že predloženi pripravljalnemu odboru v Ptujju. Iz teh proračunov bodo razvidni celotni agraadni stroški in se bo dalo proračuniti, koliko bi stala vsakoga posameznika napeljava elektrike. Na podlagi teh proračunov se bodo potem odločilo, na kakšen način se naj zbere potrebna glavnicca. Kakor nam zatrjujejo zvedenci, ne bodo v tem pogledu posebne težkoče, ker so že dosedanje posvedbe dognale, da je potreba elektrike v vseh navedenih krajih velika in da ni dvomititi na rentabilnosti naprave.

V letih 1920/1921 je Ptujski list večkrat poročal o elektrifikaciji Dravske doline.²⁸

ruski obliki /.../ Hvala bogu, da je bila naša oblast močna dovolj, da je zadušila v kali vse take nevarne poskuse».²⁹

Časopis je spremljal tudi dogajanje v jugoslovanski narodni skupščini in objavljaj različne vladne uredbe (npr. o zamenjavi avstrijskih kron s srbskim dinarjem,³⁰ o volitvah narodnih poslancev v ustavodajno skupščino 28. novembra 1920,³¹ o novem občinskem volilnem redu,³² o razdelitvi nove države na administrativne oblasti,³³ o davčnih obveznostih njenih prebivalcev ter različnih taksah in trošarinah ...) ter programe in kandidatne liste stranke JDS za volitve v ustavodajno skupščino³⁴ in občinske volitve v ptujskem političnem okraju³⁵ ter poročal o izidih teh volitev.³⁶

Bralci Ptujskega lista so se lahko poučili tudi o novih državnih praznikih: državljani Kraljevine SHS so vsako leto 28. junija proslavljali Vidov dan (spomin na bitko na Kosovom polju 1389, na ta dan je bila sprejeta tudi vidovdanska ustava), 12. julija rojstni dan kralja Petra I. (po njegovi smrti se je praznik prenesel na 17. december, rojstni dan kralja Aleksandra I.), 1. decembra pa dan ujedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev. Bralci so bili obveščeni tudi o pomembnih praznikih srbske pravoslavne cerkve ter o vseh pomembnejših dogodkih v srbski vladarski hiši.

28 Ptujski list, 30. 5. 1920, 15. 8. 1920, 19. 12. 1920, 13. 3. 1921, 20. 3. 1921, 27. 3. 1921.

29 Ptujski list, 2. 5. 1920, str. 1.

30 Ptujski list, 4. 1. 1920, 15. 2. 1920, 22. 2. 1920, 29. 2. 1920, 7. 3. 1920.

Denar je bil zamenjan v razmerju 4 avstrijske krone za 1 srbski dinar (glej: Zgodovina Slovencev, 1979, str. 618).

31 Ptujski list, 3. 10. 1920, 10. 10. 1920, 17. 10. 1920, 24. 10. 1920. Ustavodajna skupščina je imela nalogo sprejeti ustavo novonastale države. Vidovdanska ustava je bila sprejeta 28. junija 1921 in je uzakonila državni centralizem in narodni unitarizem, kot obliko vladavine pa ustavno in parlamentarno monarhijo. Na Ptujju je JDS sprejetje nove ustave obeležila s proslavo dne 29. junij 1921 (Ptujski list, 3. 7. 1921, str. 2).

32 Ptujski list, 15. 2. 1920.

33 Ptujski list, 27. 11. 1921, 4. 12. 1921, 11. 12. 1921, 30. 4. 1922.

34 Ptujski list, 31. 10. 1920, 7. 11. 1920, 14. 11. 1920, 21. 11. 1920, 28. 11. 1920.

35 Ptujski list, 13. 3. 1921, 27. 3. 1921, 17. 4. 1921, 24. 4. 1921.

36 Ptujski list, 5. 12. 1920, 12. 12. 1920, 22. 5. 1921, 12. 6. 1921, 26. 6. 1921, 3. 7. 1921, 18. 9. 1921.

Sveti Sava.

V petek, 27. januarja so naši pravoslavni bratje Srbi praznovali spomin svojega največjega narodnega svetnika sv. Save.

Ptujski list je ljudi obveščal tudi o pomembnih možeh srbske pravoslavne cerkve (Ptujski list, 5. 2. 1922, str. 1–2).

KRALJ PETER UMRL.

V torek, 16. avg. ob pol šestih pop. je umrl kralj Peter.

Ministrski svet je izdal ob tej priliki tele proklamacije:

Narodu Srbov, Hrvatov in Slovencev!

Njegovo Veličanstvo kralj Peter I. je umrl danes 16. avgusta ob 17:30 popoldne v svoji prestolnici v Beogradu, obkrožen od članov kraljevske vlade. Na prestol je stopil po členu 58. ustave Njegovo Veličanstvo kralj Aleksander. Do povratka Njegovega Veličanstva kralja Aleksandra v domovino vrši na osnovi 59. ustave kraljevske oblasti ministrski svet. Narod Srbov, Hrvatov in Slovencev je brez razlike imena in vere hvaležen velikemu kralju, ki je s svojim strogo ustavnim, parlamentarnim vladanjem osiguraval narod-

njegov prvi boritelj in vrhovni komandant naše hrabre vojske.

Slava kralju Petru!
Živel kralj Aleksander!

Beograd, 16. avgusta 1921.

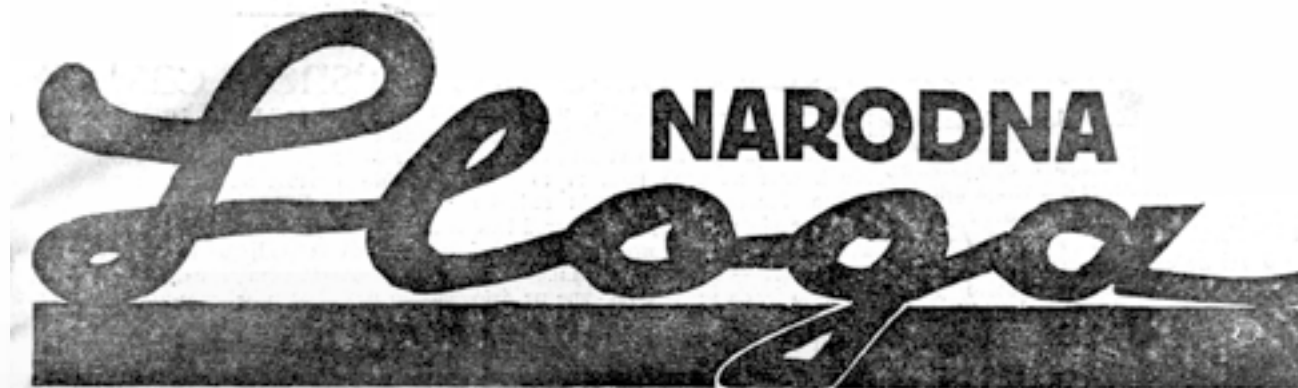
Iz življenja kralja Petra.

Kralj Peter I. se je rodil 29. junija (po našem letju 12. julija) 1844. v Beogradu kot tretji otrok tedanjega srbskega kneza Aleksandra Karadjordjevića in Periside, rojane Menadovićeve. V ljudsko solo je hodil v Beogradu; kot štirinajstletnega mladeniča ga

Poročno darilo kralju. Ptujski pol. okraj pokloni Nj. Vel. kralju ob priliki njegove poroke dne 1. junija t. l. skupino sodov in butelj v okraju pridelanega izbranega vina Zastopana bodo haloška, rogaška, ptujsko-goriška in ormoška vina. Podarjeno vino bo prvovrstne kakovosti in okraj hoča nuditi v tem oziru najboljšo, kar sploh presore in kar bo delalo čast okraju. Vinogradniki, ki se hočejo udeležiti te domoljubne akcije, naj se obrnejo na predsednika pripravljalnega odbora vodjo okrajnega glavarstva v Ptuj, dr. Otmarja Pirkmaseja. V poštev pridejo kakor omenjeno le prvovrstna, brezhibna vina najboljše kakovosti.

Časopis je poročal tudi o poroki kralja Aleksandra I. Karađorđevića z romunsko princeso Marijo. Ptujski okraj je kralju za poročno darilo pripravil nekaj sodov najboljšega vina iz Halož in Slovenskih goric (Ptujski list, 30. 4. 1922, str. 3).

Ptujski list je 30. aprila 1922 izšel zadnjič. Izdajanje časopisa je presahnilo brez kakršnekoli poprejšnje najave uredništva, verjetno zaradi finančnih težav. Ptuj je tako za dobrih devet let ostal brez svojega lokalnega časopisa.

Narodna sloga: neodvisen tednik

Čas izhajanja: letnik 1, številka 1 (1. 11. 1931)–letnik 2, številka 18 (14. 5. 1932)

Uredniki:

Anton Stražar (1. 11. 1931–14. 11. 1931)

Roman Bende (21. 11. 1931–14. 5. 1932)

Tisk: Ptujska tiskarna

Naklada: 2.000–4.000 izvodov

Po dolgoletnem premoru se je leta 1931 na Ptuj pojavil nov časopis – Narodna sloga: neodvisen tednik. Izhajal le dobrega pol leta, v času diktature kralja Aleksandra I. Karađorđevića.

Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, katere del so bile tudi slovenske dežele, so pestili mnogi problemi, največji med njimi so bili nerazrešena nacionalna vprašanja, težak gospodarski položaj in globoka politična kriza, ki jo je kralj Aleksander I. Karađorđević izkoristil za uvedbo osebne diktature 6. januarja 1929. Razveljavil je vidovdansko ustavo, razpustil narodno skupščino, prepovedal delovanje političnih strank in sindikatov, uvedel strogo cenzuro tiska in prevzel vso oblast. Razglasil je ideologijo integralnega jugoslovanstva in sprejel stroge zakone v zaščito narodnega unitarizma in državnega centralizma, državo pa preimenoval v Kraljevino Jugoslavijo. Istega leta je v svetu izbruhnila velika ekonomska kriza in gospodarsko stanje v državi je bilo vse slabše.

Zaradi naraščajočega nezadovoljstva in pritiskov iz tujine je kralj 3. septembra 1931 izdal oktroirano (vsiljeno) ustavo, s katero je bil sicer formalno obnovljen parlamentarizem, a se v resnici ni kaj dosti spremenilo. Ustava je poudarila narodno in državno enovitost in prepovedala vse stranke na narodni, verski ali razredni podlagi. Kralj je imel pravico sklicevati in razpuščati parlament in imenovati vlado, ki je bila odgovorna le njemu. Zakoni so veljali le, če jih je potrdil kralj. Ko so bile 8. novembra 1931 izvedene parlamentarne volitve, je na njih smela nastopiti le vsedrjavna politična lista, ki jo je sestavil kralju privržen general Peter Živković (1879–1947). Po volitvah je vlada formirala režimsko vsedrjavno stranko, ki se je najprej imenovala Jugoslovanska radikalna kmečka demokracija (JRKD), od leta 1933 pa Jugoslovanska nacionalna stranka (JNS).³⁷ Edina politična stranka, ki jo je od leta 1932 dovoljeval režim kraljeve diktature, je bila v službi političnega uresničevanja unitaristično-centralistične koncepcije ureditve jugoslovanske države. Vse protagoniste opozicije, ki so zahtevali vsestransko reformo države, je režim začel preganjati. Do omilitve režima je prišlo šele leta 1934, ko je kralj v Marseillu podlegel atentatorjevimi strelom.

Panonska ulica (današnja Lackova ulica) ok. 1935. Na desni je vidna stavba Velike kasarne, kjer se je tiskala Narodna sloga (zbirka razglednic Knjižnice Ivana Potrča Ptuj).

Prva številka Narodne sloge je izšla 1. novembra 1931, le teden dni pred parlamentarnimi volitvami. Časopis, ki se je razglašal za neodvisnega, so izdajali privrženci beograjske vlade. Izhajal je le do 14. maja 1932, in sicer vsako soboto na štirih straneh, v več kot 2.000 izvodih.³⁸ Tiskala ga je Ptujška tiskarna, r. z. zo. z., majhna zasebna tiskarna v lasti Alojza Šulerja, ki je na Ptuj delovala med letoma 1924–1941.³⁹ Svoje prostore je imela najprej na Vrazovem trgu 2, nato pa jo je lastnik preselil na Panonsko ulico 5 (danes Lackova ulica), v stavbo nekdanje Velike kasarne. Na tem naslovu je imelo sedež tudi uredništvo in upravništvo časopisa. Prvi dve številki Narodne sloge je uredil Anton Stražar (1895–1959), uredniška taktirka vseh ostalih številk pa je bila v rokah Romana Bendeta.

³⁷ Iz slovenskega političnega prostora so se ji pridružili slovenski liberalci iz nekdanje Samostojne demokratske stranke (SDS) in Slovenske kmetijske stranke (SKS). Klerikalna Slovenska ljudska stranka (SLS) je prešla v opozicijo.

³⁸ Narodna sloga, 5. 1. 1932, str. 1. V nasprotju s tem Jakob Emeršič navaja, da je časopis izhajal v približno 4.000 izvodih (glej: J. Emeršič: Časopisi in ostala periodika v zgodovini Ptujja. V: *Tednik*, 27. 7. 1978, str. 2). Izvodi Narodne sloge, ki jih hranimo v ptujski knjižnici, so bili last ptujškega notarja in arheologa Viktorja Skrabarja (1877–1938), kar je razvidno iz žiga, odtisnjene na prvih straneh posameznih številk časopisa.

³⁹ M. Hernja Masten, 1993, str. 86.

Anton Stražar (1895–1959), urednik prvih dveh številk Narodne sloge (dLib: NUK, zbirka upodobitev znanih Slovencev. Avtor fotografije: Fran Vesel).

Roman Bende, urednik Narodne sloge (fotografija iz: Univerzitetna knjižnica Maribor, rokopisna zbirka, Bende Roman. Zapuščina. Ms 200-V). Roman Bende je v letih 1921–1924 urejal tudi tednik Murska straža (1919–1924). Glasilo obmejnih Slovencev, ki je izhajalo v Gornji Radgoni, je bilo znano po ostrim borbi za severno mejo, po boju proti nemškutarstvu in proti razmeram, ki so takrat vladale v Kraljevini SHS v severovzhodnem delu Slovenije. Bende je bil najprej član Slovenske ljudske stranke (SLS), potem je iz nje izstopil (glej: *Tabor*, 2. 3. 1924, str. 2) in postal član Slovenske kmetijske stranke (SKS) ter Slovenske delavske zveze (glej: *Kmetijski list*, 25. 8. 1926, str. 4). SKS je bila politična stranka s kmečko-delavskim programom družbene preobrazbe in zagovornica federativne preureditve jugoslovanske državne zveze. V času šestojanuarske diktature so nekateri pripadniki stranke podprli politiko jugoslovanskega unitarizma in centralizma (Ivan Pucelj, najvidnejši član SKS, je stopil v vlado režimske JNS), drugi pa so vztrajali pri slovenskem avtonomistično-federativnem nacionalnem programu (glej: *Enciklopedija Slovenije*, zv. 11, str. 406–407).

⁴⁰ Narodna sloga, 1. 11. 1931, str. 1–2.

⁴¹ Narodna sloga, 14. 11. 1931, str. 2.

⁴² Narodna sloga, 21. 11. 1931, str. 2.

⁴³ Narodna sloga, 1. 11. 1931, str. 2.

Program novega ptujškega časopisa je uredništvo v predstavilo v prvi izdani številki: »*utrjevati vero in ljubezen v skupno mater Jugoslavijo, v vročem upanju, da jo zgradimo v važno evropsko silo, kakor to zasluži po slavni dediščini junaške vladarske hiše Karadjordjevičev, ki je celemu svetu zgled prave demokracije /.../ spoštovati stara krščanska načela /.../ ozdraviti narodno mlačnost in suženjsko miselnost naših ljudi /.../ boj proti socialnemu zlu brezposelnosti in bede najrevnejših sobratov /.../ boj proti vsem, ki po 13 letih narodne svobode še vedno preko meja naše domovine škilijo /.../ in tistim, ki narodno premoženje kradejo...*« Razloženo je tudi ime časopisa: »*po dolgem premišljevanju smo se odločili za naslov lista Narodna sloga, v plemenitem stremljenju, da pomagamo zgraditi to slogo po narodnem reku Sloga jači, nesloga tlači!*«⁴⁰ V naslednji številki so zapisali, da se uredništvo Narodne sloge zaveda »*važnosti našega skupnega gospodarskega življenja, ki je podlaga prave narodne sloge*« ter da bo v luči tega posebno pozornost posvečalo »*gospodarskim prilikam vseh slojev in stanov naroda*«. ⁴¹ V tretji številki časopisa je uredništvo poudarilo še, da »*smo v Jugoslaviji vsi enaki*« in da »*Narodna sloga išče tiho sožitje med vsemi državljani, odklanja pa aristokratske tradicije o nižjih, srednjih in visokih slojih*«. ⁴²

Bralcem so bile obljubljeni tudi »*bogate ilustracije, domače in svetovne vesti, vzorno urejeni oglasi, pristne domače šale, povesti ljudskega življenja, na željo uganke proti nagradi in še marsikaj bo izpolnjevalo naš list*«. ⁴³

Prva številka Narodne sloge je izšla 1. 11. 1931, drugi ponatis prve številke pa 7. 11. 1931. Na prvi strani je bil objavljen poziv Petra Živkoviča volilnim upravičencem, da se udeležijo parlamentarnih volitev 8. 11. 1931 in glasujejo za enega od kandidatov njegove vsedržavne kandidatne liste.

V prvi številki je časopis poročal o kandidatih ptujskega sreza za volitve v narodno skupščino 8. novembra 1931. Za kandidata je bil imenovan Lovro Petovar, poštar v pokoju in posestnik v Ivanjkovcih, za njegovega namestnika pa Franc Šolar, kmet iz Zlatoličja (Narodna sloga, 7. 11. 1931).

Časnik je veliko pisal o hudi svetovni gospodarski krizi, ki so jo na svoji koži občutili tudi prebivalci Ptuja in okolice, o veliki brezposelnosti, nižanju delavskih mezd, odpuščanju, o težavah v kmetijstvu ... Urednik Roman Bende je na več mestih poudaril, da je vzrok za krizo predvsem v nepravilnem družbenem redu in pozival, da se je v kriznih časih potrebno opreti na lastno pamet, domačo obrt in industrijo. V članku z naslovom Oni, ki krizo delajo, a je sami ne občutijo lahko preberemo besede, na moč podobne tistim, ki tudi danes polnijo stolpce slovenskih časopisov: »Časopisje vsega sveta se bavi s krizo; gospodarski modreci in politični žreci sestavljajo recepte proti tej vlačugi, ki je nezakonski otrok napuha in sebičnosti /.../ Kakor »strokovnjak«, ki je po ciganovem zgledu »kravo s svedrom drl« rešujejo naši gospodarski modrijani problem pobijanja krize v tako bogati državi, ki ima vse predpogoje, da postane – druga Švica /.../ Poglejmo dobičke velikih podjetij /.../ ravnatelj takih podjetij dobivajo honorarje po Din 15 do 20.000 mesečno, dočim podrejeni ne prejemajo niti 5 odstotkov teh premij! Imamo slučaje, da je tak rentnik celo – inozemec, ki ne razume našega jezika a je vsled naše mehkužne miselnosti kljub praznosti svoje glave postal pri nas »nenadomestljiv«/.../ In tisti lopovi, ki so naš denar znosili v tujino? Kaznovati jih je treba kakor največje zločince po posebnem zakonu za zaščito gospodarskih interesov države s tem, da bi se takim premoženje kratkomalo zaplenilo /.../ Kriza bo sama od sebe poginila, kadar bodo čuvaji državnega reda in gospodarstva storili vse, da bo slednji državljan imel svojemu družbenemu položaju primerne dohodke in ne eden trikrat preveč in drugi petkrat premalo!«⁴⁴

Ko je časopis januarja 1932 poročal o hudi krizi in veliki zadolženosti v sosednji Avstriji, je takole zapisal: »vsa avstrijska gospodarska kriza izvira iz meseca maja lanskega leta, ko se je začelo reševanje falirane banke »Kreditanstalt«, ker so sprevideli, da industrijska podjetja, katerim je zavod dajal na slepo neomejene kredite, niso v stanju zadostiti svojim obveznostim glede vrnitve kapitala in plačevanja obresti. Ta polom pomeni paralizo največjega dela gospodarske aktivnosti avstrijske republike. Prvih 11 mesecev po polomu Kreditanstalta je padel izvoz, /.../ vrednosti industrijskih podjetij, /.../ aktivnost bank /.../ Statistika beleži skoro vsaki mesec okrog 300 slučajev konkurza in bankrota med industrijskimi in trgovskimi podjetji.«⁴⁵

Prispodoba velike gospodarske krize (Narodna sloga, 6. 2. 1932, str. 3)

Časopis je posvaril tudi pred vzponom nemških nacionalistov in Adolfa Hitlerja, »ljubljenca mnogih, ki so udarjeni s slepoto«.⁴⁶ Avtorja dela Mein Kampf, ki »fanatično govori o »Deutschland, Deutschland über alles«, imenuje »apostol nove Germanije«, ki je »v najtežjem času prevzel vlogo zdravnika obupano bolne Germanije in mu daje injekcije v obliki upornih gesel proti svetim sklepom zgodovinskih pogodb.«⁴⁷

Narodna sloga je prinašala tudi novice o društveni in kulturni dejavnosti v Ptuj, se občasno obregnila ob delovanje tukajšnjih Nemcev in v rubriki Čuk piše obelodanjala različne novice, ki so jih zbirali »čuki« (»dopisniki«) lista iz Ptuja ter krajev njegove okolice.

V časopisu je v nadaljevanjih izhajala povest Zatajeni sin: pripoved iz časa tlačanstva Antona Stražarja,⁴⁸ ljudskega pisatelja in prvega urednika Narodne sloge. 9. aprila 1932, mesec dni pred njegovim zatonom, je uredništvo napovedalo, da bo v prihodnje kot podlistek objavljalo zbirko novel z naslovom Pes v cerkvi, a sta bili objavljeni le še kratki povesti Je pa davi slanica padla avtorja Romana Bendeta⁴⁹ ter Oglarjev Peter Vladimirja Vehovca.

Občasni dopisnik Narodne sloge je bil tudi Davorin Žunkovič, častnik, zgodovinar, pisatelj in ljubiteljski jezikoslovec, rojen 1858 v Podložah pri Ptujski Gori. V zadnji številki časopisa je bil objavljen prvi del njegove slovstveno zgodovinske razprave K zgodovini pojma »Sokol« v literarno historičnem oziru,⁵⁰ nadaljevanja pa bralci niso dočakali, saj je časopis prenehal izhajati. Aprila 1932 je uredništvo bralce obvestilo tudi o izidu njegove knjige Zur Geschichte der Slawen von der Urzeit bis zur Völkerwanderung in zapisalo: »Odlični znanstveniki so knjigo, ki je vzbudila v vsej Evropi veliko zanimanje prav laskavo ocenili ter jo skoro enoglasno smatrajo kot edini priročnik za vse, ki se zanimajo za prazgodovino Slovanov.«⁵¹

45 Narodna sloga, 30. 1. 1932, str.1.

46 Prav tam.

47 Prav tam.

48 Anton Stražar je leta 1922 pri kamniškem tiskarju A. Slatnarju natisnil zbirko povesti, starih zgodb in črtic z naslovom Praprečanove zgodbe. Tri leta kasneje je pri založbi Vigred izšel še drugi zvezek teh povesti. Njihova objava je Stražarja pripeljala med sodelavce ljubljanskega tednika Domovina (1918–1941), ki je v času svojega izhajanja objavil več kot 200 Stražarjevih povesti. Stražar, zapisovalec starih zgodb iz kamniškega in domžalskega okoliša, je snov zajemal zlasti iz kmečkega življenja, še posebej rad je pisal zgodovinske povesti (I. Zika, 1960, str. 67–68).

49 Bende je pisal tudi pesmi. Leta 1923 je v Gornji Radgoni v samozaložbi izdal zbirko pesmi z naslovom Pohojena greda.

50 Narodna sloga, 14. 5. 1932.

51 Narodna sloga, 23. 4. 1932, str. 3 in 30. 4. 1932, str. 2.

Blagoslovljeno Novo leto 1932 žele svojim cenjenim strankam in gostom sledeče tvrdke:

Frane Sal. Lenuart manufakturna trgovina	Ptuj	Maks Welovenstein mizar, prekarvalec in gostilničar	Ptuj
Fr. P. Orel delovalna lista	Ptuj	Josip Pletieršek brivec	Ptuj
Sofija Vračko gostina	Ptuj	Milka Valand gostina „Ljubiti vrt“	Ptuj
Alajžir Erenčič manufakturna trgovina	Ptuj	Tomaz Lesinšek pekarnik	Ptuj
Josko Seme brivski salon	Ptuj	R. Tomanj Standard Oil Comp.	Ptuj
Bošt. Havelka manufakturna trgovina	Ptuj	Plamen Alojz star in javlar	Ptuj
Karel Hlaka trgovina	Ptuj	V. Hlaka krokar in travar obdel.	Ptuj

Oglasi so vir podatkov o ptujski trgovcih in obrtnikih, ki so takrat delovali v mestu Ptuj (Narodna slova, 5. 1. 1932, str. 4).

List se je očitno otepal s cenzuro, pomanjkanjem naročnikov in nerednim plačevanjem naročnine. 21. novembra 1931 je Ptujski čuk v svojem sedmem poročilu zapisal: »Jezi me to, ker svet ni zvedel zakaj je moje tretje poročilo, nedolžno in lepo spisano, padlo v nemilost gospodov, ki imajo pravico črtati državnemu miru nevarne stvari /.../ Tistega večera sem frfotal nad dvoriščem velike kasarne kjer tiskajo Narodno slovo.«⁵² Da se je časopis otepal s cenzuro, je razvidno tudi iz poziva uredništva svojim dopisnikom, objavljenega 24.

marca 1932: »Da ne bo imelo uredništvo vedno sitnosti radi zaplembe oz. zabrane tega ali onega članka, prosimo cenjene sotrudnike, da tudi bridke resnice povedo z milimi in sladkimi besedami!«⁵³

20. februarja 1932 je uredništvo bralce obvestilo, da »smo sklenili list dvojno povečati. Poleg dosedanjih člankov in slik ter dopisov bo list imel stalno rubriko za narodno gospodarstvo z važnimi navodili, dalje pregled vseh svetovnih in domačih dogodkov v enem tednu; vsakokrat tudi smešnice, smotrno razvrščene oglase, nagradne natečaje itd ...«⁵⁴ A kljub obljubam se obseg lista ni povečal. 24. marca 1932 je sicer dobil obljubljeni novo

rubriko Gospodarski vestnik, ki jo je urejal Konrad Žnuderl iz Maribora, in bi naj prinašala »važne gospodarske vesti, ki zanimajo umnega ekonomista oz. sploh kmetovalca.«⁵⁵ V omenjeni rubriki je svoj prispevek z naslovom Kmetje spametujte se! objavil tudi Davorin Žunkovič. V luči vsesplošnega pomanjkanja je kmete pozival k obuditvi gojenja lanu: »začnite po teh gospodarsko zgubljenih letih zopet pestovati lan. Ta vam da istotako dobro olje /.../ pa tudi predivo /.../ Spravite izpod podstrešja zaprašene kolovrate /.../ vrnite se k domači industriji /.../ spametujte se sami ter se postavite zopet na svoje noge!«⁵⁶

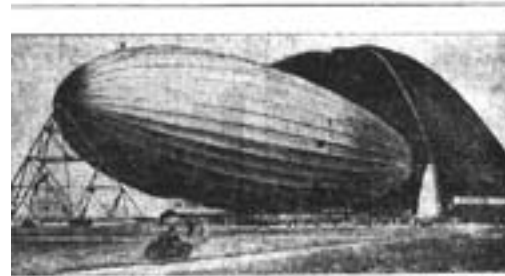
Poziv in prošnja.
Točno pred 6 meseci smo „Narodno Slovo“ poklicali v življenje. Kakor vsaka dobra stvar, smo tudi mi imeli in še imamo nasprotnike, a tudi brez lepega števila zvestih prijateljev nismo. Slednji so se prav lepo pokazali s tem, da so poravnali naročnino, ki je tako malenkosten obulus za dobro stvar, da je škoda o njej govoriti. Prepričani smo, da bodo še številni zamudniki storili svojo dolžnost, a vsak naših zvestih naj pridobi vsaj še enega naročnika. V cilju, da zboljšamo tisk rabimo za nabavo novih tipk in improvizirani vodovod najmanj svoto Dja 10.000.— V to svrhu se obračamo do naših pridobitnih krogov, zavodov in zasebnikov, da zberejo to najnujnejše potrebno svoto bodisi kot dar ali pa kot kratkoročno brezobrestno posojilo, ki bi se vrnilo v roku najdalje 6 mesecev. Ker je zadeva velike važnosti, zagotavljamo dobrotnikom vso našo naklonjenost v prepričanju, da tega poziva in prošnje ne bodo prezrli. —

Uredništvo Narodne sloge se je ubadalo z denarnimi težavami (Narodna slova, 7. 5. 1932, str. 3).

Svetovne znamenitosti v slikah.

Kitaška jristanišče Šanghaj, katerega so Japonci zasedli.

Največji rakokopel na svetu „AKRON“, lasti USA, v katerem trdijo, da ni pravilno zgrajen.

Časopis je skušal bralce pritegniti tudi z objavo ilustracij in zanimivosti iz sveta. (Narodna slova, 6. 2. 1932, str. 1).

Februarja 1932⁵⁷ je uredništvo naročnikom, ki bodo vnaprej plačali celoletno naročnino v znesku 50 din, obljubljalo »zavarovanje v višini 3000 din za primer smrti, v slučajih težkih nezgod pa tudi solidarno pomoč za prvo silo /.../ Kdor privabi 20 naročnikov, ki plačajo list vnaprej, ima vse ugodnosti glede zavarovanja in je prost naročnine«. V naslednji številki časopisa je sporočilo še, da se za redne naročnike »uvede družinska samopomoč, kakor je nima še noben časopis v državi. Kdor vplača naročnino, bo kmalu zvedel, da obsega družinsko zavarovanje (pomoč) »Narodne sloge«: 1. Zdravniško pomoč v različnih nezgodah in boleznih, 2. Materinsko pomoč v slučaju poroda v družini, 3. Nezgodna odškodnina za nesrečo pri domači živini, 4. Pomoč v slučaju požara in drugih gospodarskih nezgod, 5. Borba proti brezposelnosti s posredovanjem za možnost službe ... 6. Naročnikom, ki hočejo stopiti v zakon bomo dali prispevek k doti oz. vsaj tolik, da bo gostija plačana in bo ostalo nekaj še za prve plenice ...«⁵⁸

A časniku ni bilo več usojeno dolgo življenje. Zadnja številka Narodne sloge je izšla 14. maja 1932. Ptuj nato vse do leta 1948 ni imel svojega časopisa. Takrat je izšla prva številka Našega dela, predhodnika današnjega Štajerskega tednika. A to je bil že povsem drugačen čas ...

52 Narodna slova, 21. 11. 1931, str. 3.

53 Narodna slova, 24. 3. 1932, str. 3.

54 Narodna slova, 20. 2. 1932, str. 3–4.

55 Narodna slova, 24. 3. 1932, str. 6.

56 Narodna slova, 24. 3. 1932, str. 3.

57 Narodna slova, 20. 2. 1932, str. 3–4 in 27. 2. 1932, str. 2.

58 Narodna slova, 24. 3. 1932, str. 3.

VIRI IN LITERATURA

Cvirn, Janez: Nemci na Slovenskem (1848–1941). V: Nemci na Slovenskem 1941–1955: izsledki projekta (ur. Dušan Nečak). Ljubljana, Filozofska fakulteta, 2002, str. 99–144.

Emeršič, Jakob: Časopisi in ostala periodika v zgodovini Ptujja. V: Tednik, 20. 7. 1978, str. 2.

Enciklopedija Slovenije. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1987–2002.

Hernja Masten, Marija: 200 let tiskarstva na Ptujju. V: Littera scripta manet (ur. Lidija Majnik), Ptuj, Ljudska in študijska knjižnica, 1993, str. 71–108.

Ilustrirana zgodovina Slovencev. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1999.

Jubilejni zbornik: 1922–1932. Ptuj, Društvo Jugoslovanskih akademikov, 1932.

Jutro: dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko, leto 10 (1929), št. 218.

Kmetški list: glasilo Slovenske kmetške stranke, letn. 8 (1926), št. 34.

Koledar šolske Družbe sv. Cirila in Metoda za navadno leto 1930. Ljubljana, 1929.

Narodna sloga: neodvisen tednik, letn. 1–2 (1931–1932).

Ptujski list: politično gospodarski tednik, letn. 1–4 (1919–1922).

Slovenstvo na Ptujskem v 20. stoletju (ur. Ljubica Šuligoj). Ptuj, Območno združenje borcev in udeležencev NOB, 2005.

Šuligoj, Ljubica: Socialna in narodnoobrambna gibanja na ptujskem območju med vojnama: doktorska disertacija. Ljubljana, 1989.

Šuligoj, Ljubica: Nemštvo na ptujskem območju med obema vojnama. V: Ptujski zbornik, letn. 5 (1985), str. 241–259.

Tabor, letn. 5 (1924), št. 52 in 58.

Tednik: glasilo socialistične zveze delovnega ljudstva, letn. 18 (1965), št. 2 in letn. 31 (1978), št. 28.

Zgodovina Slovencev. Ljubljana, Cankarjeva založba, 1979.

Zika, Ivan: Ljudski pisatelj Anton Stražar. V: Kamniški zbornik, letn. 6 (1960), str. 67–68.

Žuraj, Marko: Ustanovitev in delovanje Jugoslovanske demokratske stranke na Štajerskem v letih 1918–1920. V: ČZN, letn. 78 = n. v. 43 (2007), št. 2/3, str. 121–153.

Milena Doberšek

PTUJSKO OSREDNJE INFORMATIVNO ČASOPISJE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Naše delo: glasilo okrajnega odbora OF Ptuj

Čas izhajanja: leto 1, številka 1 (17. 7. 1948)–leto 3, številka 25 (23. 6. 1950)

Mednarodna standardna številka za serijske publikacije (ISSN): 1318-6779

Odgovorni uredniki:

Drago Zupančič (17. 7. 1948)

Mija Štefe (31. 7. 1948–2. 9. 1948)

Franjo Rebernak (9. 9. 1948–13. 1. 1949)

Jože Vrabl (27. 1. 1949–23. 6. 1950)

Založništvo: Okrajni odbor OF Ptuj

Tisk: Mariborska tiskarna

Naklada: 2.000 do 4.000 izvodov

USTANOVITEV IN DELOVANJE OSVOBODILNE FRONTE TER NJENA VLOGA PRI USTANAVLJANJU LOKALNIH INFORMATIVNIH GLASIL NA SLOVENSKEM

Naše delo je bilo glasilo Osvobodilne fronte, politične organizacije, ki je bila ustanovljena aprila 1941 v Ljubljani kot podtalna odporniška Protiimperialistična fronta slovenskega naroda. Le-to so po napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo junija 1941 preimenovali v Osvobodilno fronto slovenskega naroda (OF).

Ustanovili so jo predstavniki Komunistične partije Slovenije (KPS), Krščanskih socialistov, Narodnih demokratov (Sokoli) ter Kulturniške skupine. Pozneje se je ustanovnim skupinam pridružilo še več drugih društev ter političnih in nepolitičnih skupin.

Vodilno vlogo v OF je imela KPS, kar se je potrdilo z Dolomitsko izjavo leta 1943, ko je OF izgubila koalicijski značaj, vloga KPS v njej pa je postala monopolna. Osvobodilna fronta je že v prvem letu delovanja definirala svoj politični program in cilje, med katerimi sta bila najpomembnejša osvoboditev in združitev slovenskega naroda. Organizirana je bila mreža pokrajinskih, okrožnih, okrajnih in terenskih (mestnih, krajevnih) odborov OF.

V prizadevanjih za osvoboditev slovenskega naroda je OF partizansko vojsko razglasila oziroma priznala kot edino obliko oboroženega boja proti okupatorju, z demonstracijami, pisanjem grafitov in trošenjem letakov pa je redno opozarjala na svojo dejavnost in ljudstvo pozivala na boj. Poleg partizanske vojske je v ilegali organizirala še druge oblike dejavnosti: tiskarne, bolnišnice, različne delavnice. Za delovanje OF med vojno je bila zelo pomembna propagandna in obveščevalna dejavnost, zato so že v času vojne nekateri pokrajinski in okrajni odbori v ilegali občasno tiskali svoja glasila in druge politično propagandne letake, nekaj časa pa je oddajal tudi Radio Kričač in kasneje še Radio OF.

Osvobodilna fronta, ki se je razglasila za ljudsko oblast, se je po vojni iz organizacije oboroženega odpora spremenila v organizacijo množičnega političnega udejstvovanja. Njena naloga je bila udeležati politiko Komunistične partije Slovenije in drugih organov oblasti ter z različnimi oblikami delovne mobilizacije organizirati in voditi obnovo države. KP je pri utrjevanju svoje oblasti in nove družbene ureditve obračunala z vsemi političnimi nasprotniki, poddržavila privatno lastnino, proizvodne obrate in proizvodna sredstva, izvedla agrarno reformo in nasilno kolektivizacijo ter začela z načrtno industrializacijo države.

Ptujsko območje je bilo že v času druge svetovne vojne posejano z odbori OF. Po osvoboditvi so le-te kadrovske okrepili, ustanavljali nove krajevne odbore in intenzivno pridobivali nove člane. Na ptujskem območju je deloval mestni odbor in preko 100 krajevnih odborov. S strani organov komunistične partije so bile odborom OF naložene različne naloge, ki so se nanašale na izvajanje planskega gospodarstva, organiziranje in razvoj zdravstva, sociale, kulturno-prosvetnih in drugih negospodarskih dejavnosti in seveda nadvse pomembne agitacije in propagande.

Po sporu s Sovjetsko zvezo ter izključitvi Komunistične partije Jugoslavije iz Informbiroja¹ se je Jugoslavija znašla v zelo težkem položaju, saj se je soočala s hudimi vojaškimi, političnimi in gospodarskimi pritiski. Ob pritiskih in blokadah iz vzhoda je bila Jugoslavija deležna tudi močnih pritiskov zahodnih držav. Na meji železne zavese je stisnjena ob dva mlinska kamna morala vpeti vse sile v to, da je dokazovala svojo neodvisnost in okrepila svojo notranjo moč. Že po sprejetju prvega petletnega plana aprila 1947 so odbori OF napeli vse sile, da bi plan ne samo dosegli, temveč predčasno presegli. Njihova prizadevanja pa so se dodatno okrepila v letu 1948 zaradi političnih zapletov s Sovjetsko zvezo. Do spora s Sovjetsko zvezo se je Jugoslavija razvijala po sovjetskem vzoru, potem pa je prišlo do velikih sprememb, ki so pripeljale do oblikovanja jugoslovanske različice socializma.

Kot odgovor na pritiske Sovjetske zveze je bila maja leta 1948 na hitro sprejeta odločitev o sklicu V. kongresa KPJ, ki se je vršil od 21. do 28. julija 1948 v Beogradu.² Po vsej državi so se pričele intenzivne vsesplošne priprave, zato so bile odborom OF in drugim vejam oblasti naložene številne delovne naloge. Ena izmed pomembnih nalog predkongresne dejavnosti na Ptujskem so bile tudi priprave na ustanovitev in redno izhajanje lokalnega časopisa.

¹ Informbiro je bil posvetovalni organ evropskih komunističnih in delavskih partij in je bil pod neposrednim vodstvom Stalina. Stalin je 28. junija 1948 v posebni resoluciji obtožil KPJ za oddaljevanje od marksistične in leninistične ideologije ter sovražen odnos do Sovjetske zveze, zato jo je izključil iz te organizacije.

² IV. kongres KPJ je bil leta 1928.

KP je namreč želela tudi z agitacijo in propagando na učinkovit in nadzorovan način poskrbeti za ustrezno politično linijo pri razvoju socializma in mobilizacijo prebivalstva pri izvajanju petletnega gospodarskega plana. Do tedaj uveljavljeni stenski časopisi, krajše imenovani tudi stenčasi, izobešeni na posebnih deskah v uradih in drugih ustanovah, niso odigrali dovolj močne vloge informiranja aktivistov in prebivalstva nasploh. Radijski sprejemniki so bili redkost, televizorjev še ni bilo, takrat izhajajoči časopisi Ljudska pravica, Slovenski poročevalec in še nekateri drugi pa niso prinašali dovolj informacij o dogajanju na lokalnem območju. Kazala se je vedno večja potreba po lokalnih listih, ki bi posredovali redna tiskana obvestila o važnih dogodkih na svojem območju, o sporočilih oblasti ter o razlagah in tolmačenjih novih družbenih procesov. Tako so odbori OF po Sloveniji v prvih letih po vojni pričeli tiskati številna lokalna glasila. Nekaj teh okrajnih glasil je z leti zamrlo, nekatera pa se v večkrat predrugačeni obliki in s spremenjenim imenom nadaljujejo še danes. Mednje na primer sodijo današnji Štajerski tednik na Ptuju, Novi tednik v Celju, Primorske novice in Vestnik v Murski Soboti.

NA PTUJU PRIČNE IZHAJATI NAŠE DELO, PRVI PTUJSKO-ORMOŠKI POVOJNI ČASOPIS

Na pobudo Okrajnega komiteja KPS je v letu 1948 Prosvetni odsek pri okrajnem odboru OF Ptuj v času intenzivnega izvajanja petletnega plana ter priprav na V. kongres KPJ pripravil vse potrebno za izdajanje lokalnega glasila. Štiri dni pred začetkom V. kongresa KPJ je v soboto, 17. julija 1948, izšla prva številka glasila okrajnega odbora OF Ptuj, poimenovana Naše delo.

Pri organizaciji priprave in natisa ptujskega lokalnega časopisa so se snovalci soočali s številnimi težavami, saj ni bilo ljudi, ki bi imeli izkušnje z novinarskim in uredniškim delom, prav tako na Ptuju ni bilo tehničnih pogojev za tisk, saj v mestu ni bilo več tiskarne. Pred drugo svetovno vojno sta na Ptuju delovali dve manjši privatni tiskarni, ki pa sta ob koncu vojne prenehali z obratovanjem. Kljub vsem težavam je bila naloga vendarle v zadnjem hipu realizirana.

Uredništvo glasila je v prvi številki zapisalo: »*Okrajni komitet KPS Ptuj je v svojem delu večkrat ugotavljal, da se v našem okraju, to je po naših vaseh, pri odborih OF, LMS, AFŽ, v naših sindikatih, po šolah, ljudskoprosvetnih svetih, kmečkih zadrugah, gasilcih itd., kakor tudi pri vseh okrajnih forumih in ustanovah veliko dela. Razumljivo je, da se pri vsem tem ogromnem delu, naporih in borbi za boljše in srečnejše življenje stori mnogo dobrega, vendar pa se delajo tudi napake. Zgodi se, da se napake, storjene danes v Cirkovcih, jutri ponavljajo v Ormožu in da za dobre izkušnje v Žetalah ne vedo na Polenškaku itd. Nemogoče je, našim požrtvovalnim aktivistom, da bi nas seznanili z vsem, z dobrimi in slabimi stranmi našega dela. Uspešno pa bo to delo lahko opravil naš list »Naše delo«.*

*Iz teh razlogov je Okrajni komitet KPS priporočil sekretariatu Okrajnega odbora OF izdajanje lokalnega lista in tako na čast zgodovinskega dogodka v naši državi – V. Kongresa KPJ, ki se začne 21. julija 1948, izdaja sekretariat Okrajnega odbora OF prvo številko okrajnega lista »Naše delo«.*³

In še dalje: »*Vsi, ki si želimo priboriti srečnejše življenje - socialistično družbo, bomo tudi sodelavci tega lista. Vse naše politične organizacije z našimi osnovnimi partijskimi organizacijami na čelu so dolžne, da izberejo iz svoje srede ljudi, ki bodo objektivno in kritično opazovali delo in življenje na vasi, v tovarni, v šoli, zadrugi itd., in o tem tudi pisali ter te svoje dopise pošiljali našemu uredništvu.*«⁴

Prva številka glasila Naše delo je izšla 17. julija 1948.

3 K prvi številki ..., Naše delo, 17. 7. 1948, str. 1.

4 Prav tam.

Prispevke za Naše delo so poleg urednika pripravljali dopisniki in politični aktivisti. Pri izboru »primernih« vsebin za objavo je imela odločilno besedo Komunistična partija, ki je kulturo in prosveto nadzirala s pomočjo komisij za agitacijo in propagando, krajše imenovanih agitprop.⁵ Vsebina Našega dela je bila pred objavo podvržena strogi cenzuri, saj je gradivo vsake številke pred natisom najprej obravnavala komisija za agitacijo in propagando pri okrajnem komiteju KP in izločila vse politično neprimerne vsebine.

NAŠE DELO ZAZNAMUJEJO ŠTEVILNE UREDNIŠKE ZAMENJAVE

V času snovanja prve številke je bilo uredništvo zaupano Dragu Zupančiču, učitelju in pomočniku poverjenika za prosveto Okrajnega ljudskega odbora Ptuj. Pri pripravi prve številke je poleg drugih aktivistov sodelovala tudi Mija Štefe, referentka za ljudsko prosveto in sekretarka celice KP. V času priprave druge številke Našega dela so bile na Ptuj izvedene številne aretacije aktivistov in funkcionarjev, med katerimi je bil aretiran tudi prvi urednik Drago Zupančič. Po razpravi na Okrožnem sodišču v Mariboru je bil osumljen številnih dejanj, zaradi česar mu je bila izrečena zaporna kazen. Po nekaj mesecih je prišlo do obnove procesa, v katerem je bil spoznan za nedolžnega, izpuščen in rehabilitiran. Pozneje je bil več let upravnik in predavatelj Delavske univerze na Ptuj, leta 1963 se je zaposlil kot višji knjižničar v Ljudski in študijski knjižnici Ptuj, kjer je služboval do upokojitve leta 1967.

Drago Zupančič, Franjo Rebernak in Jože Vrabl, odgovorni uredniki Našega dela. Jože Vrabl je funkcijo odgovornega urednika opravljal tudi pri nasledniku Našega dela, Ptujskem tedniku (vir: Tednik, 20. 7. 1978, str. 8).

Po aretaciji Draga Zupančiča je uredniško nalogo prevzela Mija Štefe. Urednikovala je le dober mesec in Naše delo urejala od druge (31. 7. 1948) do pete številke (2. 9. 1948). V tem času je bila pri Poverjeništvu za prosveto Okrajnega ljudskega odbora (OLO) Ptuj ustanovljena tudi uprava

časopisa, v katero je bil imenovan Franjo Rebernak, učitelj v Vitomarcih in kasneje aktiven ptujski družbenopolitični delavec. Septembra 1948 sta bila Mija in njen mož Franc Štefe, šef Udbe na Ptuj, premeščena v Ljubljano.

Tako je šesto številko Našega dela (9. 9. 1948) uredil že tretji urednik Franjo Rebernak, ki je naloge urednika opravljal štiri mesece, do vključno prve številke drugega letnika (13. 1. 1949), nakar je bil premeščen v Ljubljano. Kasneje je delal kot prosvetni delavec in profesionalni družbenopolitični delavec, med drugim je bil dve mandatni dobi predsednik skupščine občine Ptuj in direktor TOZD-a Haloški biser Kmetijskega kombinata Ptuj.

Za Rebernakom je uredništvo od druge številke drugega letnika (27. 1. 1949) dalje prevzel Jože Vrabl, ki je postal tudi prvi povojni poklicni novinar na Ptuj. Glasilo Naše delo je urejal vse do zadnje, 25., številke tretjega letnika (23. 6. 1950) in svojo uredniško funkcijo nadaljeval tudi v nasledniku Našega dela, Ptujskem tedniku.

Uredništvo in uprava glasila sta imela sedež v Domu OF⁶ v Prešernovi ulici na Ptuj, v prostorih današnjega hotela Mitra.

PO DVEH LETIH IZHAJANJA NAŠEGA DELA BOTRUJEJO NJEGOVI PREKINITVI PREDVSEM FINANČNO-TEHNIČNE TEŽAVE

Časopis je sprva izhajal štirinajstdnevno, nato je zaradi potrebe po hitrejšem in sprotnejšem obveščanju postal tednik. Prva in druga številka sta izšli v soboto, nato je časopis od tretje številke prvega letnika (12. 8. 1948) do 12. številke drugega letnika (16. 6. 1949) izhajal vsak drugi četrtek. Izjema sta bili peta in šesta številka, ki sta izšli v zamiku enega tedna. Od 13. številke drugega letnika (1. 7. 1949) je pričel izhajati tedensko ob petkih. Oddaljeni naročniki so zaradi počasne poštno dostave glasilo prejeli šele nekaj dni po natisu, zato so zaradi zamud pri dostavi na uredništvo prihajale pritožbe.

Vse številke Našega dela so bile natisnjene v Mariborski tiskarni, saj na Ptuj ni bilo tiskarne. Danes si težko predstavljamo, da je v tistem času tudi posredovanje za tisk pripravljenega gradiva v nekaj deset kilometrov oddaljeni Maribor, zaradi slabih prometnih povezav in redkih ter počasnih prevoznih sredstev (konjske vprege, kolesa, mopedi), uredništvu povzročalo svojevrstne preglavice.

Na časopisu ni bilo natisnjenega podatka o nakladi, zato o točnih podatkih težko govorimo. Različni viri navajajo podatke med 2.000 in 4.000 izvodi. Prve številke so bile natisnjene v 2.000 izvodih, nato pa je v prvem letu izhajanja naklada narasla na 2.600 izvodov. Izvode za neposredno prodajo so razpečevali preko krajevnih ljudskih odborov in kmetijskih zadrug. Pri tem se je sprva dogajalo, da je veliko izvodov ostalo neprodanih, zato so tudi z medsebojnim tekmovanjem odborov in zadrug v razpečevanju tiska OF poskušali zvišati prodajo.⁷ Aktiviste OF in pripadnike drugih družbenopolitičnih organizacij so nenehno spodbujali k pridobivanju novih naročnikov, saj med prebivalstvom, ki se ni ukvarjalo s politiko, za glasilo ni bilo posebnega zanimanja. Seveda pa je majhnemu številu naročnikov botrovalo tudi vsesplošno pomanjkanje, ki je pestilo prebivalstvo v povojnih letih. Cena posameznega izvoda je v odvisnosti od obsega posamezne številke znašala dva ali tri dinarje.

⁵ KP je mrežo komisij za agitacijo in propagando oblikovala že med vojno, po vojni pa jo je okrepila tako, da so imeli v vsakem komiteju svojega predstavnika. Agitprop je imel glavno besedo pri odločanju o tem, kaj se bo tiskalo, poročalo ali izvajalo v javnosti. Ukinjen je bil leta 1952 in s tem omogočil nekatere spremembe v kulturi in prosveti.

⁶ Po tem, ko je bil leta 1949 ukinjen Hotel Jugoslavija, se je vanj preselila večina družbenopolitičnih organizacij in zgradbo so preimenovali v Dom OF. Kmalu za tem je bil dodeljen armadi, ki ga je preimenovala v Dom JLA.

⁷ Naše delo, 29. 7. 1949, str. 4.

Časopis je vsa leta izhajanja razen redkih izjem obsegal štiri strani. Prva in druga številka sta izšli na formatu 34 x 26 cm. Tretja številka prvega letnika je bila deležna manjše oblikovne prenovе in povečanja obsega. Izrisana je bila namreč nova glava časopisa, ki se je uporabljala do konca izhajanja. Obseg vsebine pa se je povečal na račun enkrat večjega formata (52 x 34 cm), ki se je uporabljal vse do 18. številke tretjega letnika (5. 5. 1950).

Da se je uprava časopisa soočala s finančnimi in tehničnimi težavami, ki so ogrožale njegov obstoj, je moč razbrati iz nekaterih kratkih obvestil uredništva, objavljenih že v prvih mesecih leta 1950. Pogosto so se vrstili pozivi krajevnim ljudskim odborom in kmetijskim zadrugam, naj nakažejo denar od prodanih izvodov. Že pri šesti številki tretjega letnika (10. 2. 1950) je bilo uredništvo primorano obseg zmanjšati iz štirih na dve strani. Ob tem so bralce obvestili, da bo poslej vsaka druga številka zaradi nepričakovanih tehničnih ovir natisnjena le na dveh straneh.⁸ Kot kaže, so težave za kratek čas premostili, saj se napoved ni uresničila, in je časopis še naslednja dva meseca, do 17. številke tretjega letnika (28. 4. 1950), izhajal v nezmanjšanem obsegu.

Ponovno so nastopile težave v začetku maja 1950, ko je 18. številka tretjega letnika (5. 5. 1950) izšla le na dveh straneh, nato pa je bil pri naslednji, 19. številki, format zmanjšan na 34 x 26 cm. V zmanjšanem formatu je izšlo sedem številčk, nato pa je uredništvo v zadnji, 25., številki tretjega letnika (23. 6. 1950) sporočilo, da bo Naše delo zaradi tehničnih težav do nadaljnjega prenehalo izhajati.⁹

Pri tretji številki je bila izrisana nova glava časopisa (Naše delo, 12. 8. 1948).

Po polletni prekinitvi je glasilo ponovno pričelo izhajati 5. januarja 1951, vendar pod novim imenom Ptujski tednik. Le-ta se je leta 1961 preimenoval v Tednik, nato pa leta 2003 v Štajerski tednik. Glasilo Naše delo štejemo za prvega predhodnika današnjega Štajerskega tednika, saj je bilo njegovo informativno-poročevalsko poslanstvo preneseno na v ta namen ustanovljeno založniško hišo, ki tradicijo časopisnega založništva neprekinjeno ohranja do danes.

⁸ Predplačnikom in naročnikom Našega dela, Naše delo, 10. 2. 1950, str. 2.

⁹ Sporočilo!, Naše delo, 23. 6. 1950, str. 4.

VSEBINSKI ORIS GLASILA NAŠE DELO

Glede na dejstvo, da je bilo vodstvo okrajnega odbora OF samo transmisija Okrajnega komiteja KPS, je povsem samoumevno, da je bilo glasilo OF praktično glasilo okrajne partije za ptujsko-ormoško območje. Časopis ni imel novinarske ekipe ali rednih dopisnikov, kot jih poznamo danes. Pisci sestavkov so bili poleg urednika številni aktivisti OF in drugi dopisniki, pri čemer dopisov neznanih avtorjev niso objavljali.¹⁰ V glasilo so dopisovali predvsem ljudje, ki so bili na vodilnih mestih v šolstvu, kulturi, zdravstvu ter različni vaški aktivisti, saj se je to od njih pričakovalo. Poročali so o dogajanjih, dosežkih ali problemih na svojem področju. Zanimiva je tudi ugotovitev, da veliko objavljenih prispevkov ni bilo podpisanih, pod nekaterimi so zapisane samo inicialke, le redko zasledimo poln podpis avtorja ali družbenopolitične organizacije.

Vsebinsko se je časopis orientiral predvsem na dogajanje na ptujsko-ormoškem območju. Občasno je prinašal tudi najpomembnejše informacije o političnem dogajanju v Jugoslaviji. Poročal je predvsem o delovanju različnih organizacij, odborov in združenj, volitvah v različne organe oblasti, o načrtovanih polletnih in letnih delovnih planih, doseganju ali preseganju delovnih planov in norm, gradnjah združnih domov, tovarn ter druge gospodarske infrastrukture, kot so gradnje cest, mostov, vodovodov, elektrifikaciji in podobno. Občasno zasledimo tudi objave novo sprejetih zakonov in uredb.

V glasilu najdemo številne zapise o zgodovinsko pomembnih dogodkih (Naše delo, 25. 11. 1949, str. 3).

Poleg prevladujočih »dobrih«¹¹ novic je časopis občasno poročal tudi o različnih lokalnih sovražnikih socialistične družbe, kot so gospodarski saboterji, protiljudski špekulanti, črnohorzijanci, vojni zločinci, izdajalci ter med ali povojni gestapovski sodelavci.

Sicer pa je časopis prinašal tudi nepolitične vsebine, predvsem s področja športa, kulture in prosvete. Nekaj časa je izhajal tudi podlistek, v katerem so bile objavljene kratke povesti.

Posebna pozornost je bila namenjena kmetijskim nasvetom, ki jih je večinoma pripravljala inženir Egon Zorec. Zaradi splošnega pomanjkanja hrane so si oblasti prizadevale pospešiti kmetijsko dejavnost. V kmetijskih nasvetih so bili napotki za izboljšanje kvalitete kmetijskih zemljišč, izboljšanje rodnosti zemlje, zagotavljanje večjega hektarskega donosa in borbo proti boleznim in škodljivcem.

¹⁰ Dopisnikom, Naše delo, 24. 3. 1949, str. 4.

Črno-bele fotografije so bile le občasne spremljevalke, ki so prikazovale predvsem prizore iz različnih delovnih akcij in otvoritev ali portrete raznih okrajnih aktivistov in novo izvoljenih političnih funkcionarjev.

Utrinki iz delovnih akcij – fotografskega posnetka ne more nadomestiti še tako slikovit besedni opis (Naše delo, 19. 8. 1949, str. 4 in str. 3; 21. 10. 1949, str. 4).

V zadnjem letu izhajanja so bile v novo uvedeni rubriki Stari svet – novi družbeni red objavljene kratke izbrane novice iz Jugoslavije in sveta. Kot ostale vsebine je bila tudi ta rubrika precej politično usmerjena, saj je iz predelov Jugoslavije prinašala dobre novice, iz preostalega sveta pa predvsem slabe – o stawkah, visoki brezposelnosti, pomanjkanju in podobno.

Sprva v časopisu ni bilo prostora za zabavne vsebine, v njem ne zasledimo komercialnih reklam ali oglasov, prav tako skoraj ni zaslediti drugih krajših informativnih vsebin, kot so na primer demografski podatki.

Šele v tretjem letniku se pojavijo prvi mali oglasi, predvsem na temo izgubljeno-najdeno, zahvale ter preklici veljavnosti dokumentov. Prav tako tedaj v domiselno poimenovani rubriki Kolobar življenja zasledimo objave porok, smrti in rojstev iz matičnega področja, ki ga je s svojim delovanjem pokrival Mestni ljudski odbor Ptuj.

V zadnjem letu izhajanja zasledimo prve šaljive in razvedrilne vsebine. Temu sta bili namenjeni rubriki Ptujске uganke in Prosim, naj ostane med nami. V slednji so bile objavljene skrbno izbrane šaljive bodice na račun ljudi ali dogodkov s ptujsko-ormoškega območja. Ni potrebno posebej razlagati, da je glede na takratne politične razmere urednik vsebino le-teh zagotovo zelo skrbno pripravil in izbiral.

Takšen je bil prvi povojni ptujski časopis. Glede na okoliščine in namen nastanka glasila je povsem razumljivo, da so bile vsebine strogo nadzorovane in propaganda politično usmerjena. V glasilu najdemo poleg številnih družbenoinformativnih ter političnopropropagandnih zapisov tudi številne druge, za raziskovanje preteklosti pomembne drobce o dogajanju na ptujsko-ormoškem območju. Naj ob tem pripišem le še misel Franca Fiderška, občasnega dopisovalca v Naše delo in kasnejšega urednika Radia Ptuj in Tednika, ki je ob zlatem jubileju Tednika zapisal: »Prelistati je treba posamezne letnike in z razumom ocenjevati čas, v katerem smo živeli. Izrečena beseda, naj bo še tako lepa ali polna sovraštva, lažna ali resnična, je kmalu pozabljena. Tudi če nas je globoko ranila v dušo in srce, čas celi rane. Beseda, ki je bila napisana, pa za zgodovino ostane, takšna, kakršna je bila zapisana ...«¹¹

Politično usmerjena foto propaganda (Naše delo, 5. 8. 1949, str. 4).

¹¹ Franc Fideršek, Naše rojstno leto 1948, Tednik, 24. 9. 1998, str. 4

Ptujski tednik

Ptujski tednik: glasilo Osvobodilne fronte za ptujski okraj

Čas izhajanja: letnik 4¹, številka 1 (5. 1. 1951)–letnik 14, številka 44 (17. 11. 1961)

Mednarodna standardna številka za serijske publikacije (ISSN): 1318-6787

Odgovorni uredniki:

Jože Vrabl (5. 1. 1951–30. 12. 1955)

Janez Petrovič (6. 1. 1956–29. 11. 1956)

Anton Bauman (7. 12. 1956–17. 11. 1961)

Založništvo: Okrajni odbor OF / SZDL / zavod Ptujski tednik

Tisk: Mariborska tiskarna

Naklada: 4.000–4.500 izvodov (1951–1956), za kasnejše obdobje ni podatka.

PTUJSKI TEDNIK NADALJUJE POSLANSTVO SVOJEGA PREDHODNIKA NAŠEGA DELA

Potem ko je 23. junija 1950 zaradi finančnih in tehničnih težav prenehalo izhajati glasilo okrajnega odbora OF Naše delo, je po zaslugi aktivistov in mestnih politikov, ki so si prizadevali za ponovno izhajanje lokalnega časopisa, prve dni novega leta 1951 Ptuj po polletni prekinitvi ponovno dobil svoje tedensko glasilo.

V povojnih letih je bilo, verjetno zaradi velike želje po čim hitrejši povojni obnovi in pretiranega prikazovanja delovnih uspehov in dosežkov, za lokalna glasila okrajnih odborov OF sorazmerno pogosto uporabljeno poimenovanje Naše delo. Kot je uredništvo pojasnilo v prvi številki, je to bil razlog, da so se ob ponovnem izhajanju glasila odločili za regijsko bolj prepoznavno ime in svoje glasilo preimenovali v Ptujski tednik.²

Prvotni podnaslov časopisa je bil Glasilo Osvobodilne fronte za ptujski okraj. Po preoblikovanju in preimenovanju Ljudske fronte Jugoslavije v Socialistično zvezo delovnega ljudstva (SZDL)³ je tudi Ptujski tednik z deseto številko VI. letnika (6. 3. 1953) dobil nov podnaslov Okrajno glasilo Socialistične zveze delovnih ljudi. Čez nekaj mesecev je bila iz podnaslova izpuščena beseda »okrajno«. Nato pa je bil podnaslov deležen še nekaterih manjših sprememb.

Ptujski tednik je prevzel štetje predhodnika in tako je v petek, 5. januarja 1951, prvi izvod izšel kot prva številka IV. letnika. Pri tem naj opozorimo, da je bil na prvih 13. številkah v letu 1951 pomotoma natisnjen letnik III. Uredništvo je napako popravilo šele pri 14. številki tega letnika (13. 4. 1951).

Ptujski tednik je nadaljeval poslanstvo Našega dela, glasila okrajnega odbora OF Ptuj. Prva številka je izšla 5. januarja 1951.

³ Osvobodilna fronta Slovenije je na kongresu Ljudske fronte Jugoslavije (5.–7. 8. 1945) uradno postala njen sestavni del, vendar je ohranila svoje ime. Vodilno vlogo in položaj v OF so imeli člani Komunistične partije, OF pa je vedno bolj izgubljala politično samostojnost, saj je postajala uresničevalka politične volje KP. Na 3. kongresu Ljudske fronte Jugoslavije februarja 1949 je le-ta sprejela program KPJ za svojega. Na VI. kongresu Komunistične partije Jugoslavije leta 1952 se je KPJ preimenovala v Zvezo komunistov Jugoslavije (ZKJ), Ljudska fronta pa v Socialistično zvezo delovnega ljudstva (SZDL). SZDL naj bi se namesto partije ukvarjala s konkretnimi nalogami. OF Slovenije se je na IV. kongresu v Ljubljani aprila 1953 preimenovala v Socialistično zvezo delovnega ljudstva Slovenije (SZDLS) in s tem prenehala obstajati.

¹ Pri prvih trinajstih številkah Ptujskega tednika je bil pomotoma natisnjen letnik 3, namesto 4.

² Nadaljujemo, Ptujski tednik, 5. 1. 1951, str. 1.

ODGOVORNI UREDNIKI PTUJSKEGA TEDNIKA

Za odgovornega urednika Ptujškega tednika je bil imenovan Jože Vrabl, ki je bil že odgovorni urednik Našega dela. Ptujški tednik je urejal polnih pet let, do 51. številke VIII. letnika (30. 12. 1955). Pri Ptujškem tedniku in kasnejšem Tedniku je delal do leta 1967, nato je postal novinar Vestnika iz Murske Sobote.

Janez Petrovič je bil drugi odgovorni urednik Ptujškega tednika. Uredniško nalogo je prevzel za Jožetom Vrablom (vir: Tednik, 20. 7. 1978, str. 8).

Za Jožetom Vrablom je s prvo številko IX. letnika (6. 1. 1956) uredniško nalogo prevzel Janez Petrovič in po enajstih mesecih z uredniško funkcijo prenehal pri dvojni praznični številki 47/48 (29. 11. 1956). Bil je aktiven družbenopolitični delavec, kasneje tudi glavni direktor Kmetijskega kombinata Ptuj.

Kot tretji odgovorni urednik Ptujškega tednika je bil imenovan Anton Bauman, prosvetni delavec, ki je sodeloval že pri Našem delu. Ptujški tednik je urejal od 49. številke IX. letnika (7. 12. 1956) dalje in svojo uredniško nalogo nadaljeval tudi pri Tedniku do konca leta 1975.

PRVA PRIZADEVANJA ZA TISKANJE PTUJSKEGA TEDNIKA NA PTUJU

Ptujski tednik je bil, tako kot njegov predhodnik, vsa leta tiskan v Mariborski tiskarni. V sredini leta 1955 je v prostorih bivše Blankejeve tiskarne na Slovenskem trgu sicer pričela poskusno obratovati Ptujška tiskarna, vendar sprva za tiskanje časopisa ni imela ustrezne tiskarske opreme. Uredništvo Ptujškega tednika je konec leta 1956 skeptično zapisalo, da je vsled težki finančni situaciji malo upanja, da bi tiskarna v letu 1957 nabavila za tiskanje časopisov potreben stavni stroj, vendar je ob tem izrazilo upanje, da bodo vsaj 11. obletnico izhajanja časopisa že lahko obhajali s tiskanjem v Ptujski tiskarni.⁴ Uprava in uredništvo časopisa pa si nista prizadevala le, da bi Ptujški tednik tiskali v Ptujski tiskarni, temveč so odgovornim v Ptujski tiskarni tudi predlagali, »da bi Ptujška tiskarna razširila svoje poslovanje na časopis in založništvo, da ne bi bilo potrebno biti Ptujskemu tedniku zavod s samostojnim finansiranjem ali samostojno časopisno podjetje«. ⁵ Leta 1958 se je Ptujška tiskarna preselila v nove prostore na Jadranski ulici, razširila svojo dejavnost in modernizirala strojno opremo, vendar do tiskanja Ptujškega tednika v njej ni prišlo.

⁴ Cenjeni bralci in naročniki!, Ptujški tednik, 28. 12. 1956, str. 1.

⁵ V novo desetletje, Ptujški tednik, 31. 12. 1957, str. 1.

Ptujski tednik je bil tiskan na enakem formatu kot predhodnik, to je 34 x 52 cm, in je takšen format obdržal ves čas izhajanja. V prvih letih so posamezne številke praviloma obsegale štiri strani. Občasno je bil obseg zaradi pomanjkanja vsebin ali finančnih sredstev zmanjšan na dve strani, včasih pa je bil povečan na šest ali celo več strani. Slednje se je dogajalo predvsem pri prazničnih številkah, v katerih je bilo povečanje obsega zaznati predvsem na račun predprazničnih vsebin ter voščil delovnih in družbenopolitičnih organizacij. Potem ko so bile po prvih nekaj letih izhajanja prebrodene hude finančne težave, ki so dnevno ogrožale obstoj časopisa, sta uprava in uredništvo v začetku leta 1960 napovedala povečanje obsega na šest strani.⁶

Podatek o nakladi Ptujškega tednika na časopisu ni bil natisnjen. Je pa uredništvo leta 1956 v enem svojih obvestil zapisalo, da je bil dotlej tiskan v nakladi 4.000 do 4.500 izvodov in da si prizadevajo za zvišanje naklade na 5.000 izvodov.⁷ Začetna cena posamezne številke je bila tri dinarje, nato je prva leta hitro naraščala, se v srednjih letih izhajanja ustalila pri desetih dinarjih in nato do konca leta 1961 dosegla 20 din. Tako velikega dviga cene v desetletnem obdobju ne gre pripisati samo naraščanju stroškov izdajanja časopisa (med drugim tudi zaradi povečanja obsega), temveč delno tudi padanju nominalne vrednosti dinarja.

BOJ ZA PREŽIVETJE NA REGIONALNEM ZEMLJEVIDU SLOVENIJE TER USTANOVITEV ZAVODA PTUJSKI TEDNIK

Kot je že bilo omenjeno, se je v prvih letih izhajanja Ptujski tednik, tako kot njegov predhodnik, soočal z nenehnimi finančnimi težavami, ki so ogrožale njegov obstoj.⁸ Skromna denarna sredstva naročnikov, oglaševalcev in Okrajnega ljudskega odbora so komaj zadoščala za pokrivanje najnujnejših stroškov (predvsem visokih stroškov tiska).⁹ Mariborska tiskarna, v kateri je bil tiskan časopis, je od uprave zahtevala, da plača račun za vsako številko sproti, zato je bilo potrebno od številke do številke sproti zagotavljati finančna sredstva za tisk.¹⁰ To je razbrati tudi iz nenehnih obvestil uredništva, naj naročniki sproti poravnajo naročnino, ter pozivov, da zamudniki čim prej poravnajo zaostalo naročnino.¹¹

Pri zagotavljanju preživetja časopisa se je uprava poleg finančnih težav soočala še z nekaterimi političnimi spremembami, ki so posledično ogrožale tudi obstoj časopisa. V jeseni leta 1957 je bil ptujski okraj ukinjen in združen v okraj Maribor. Obstajala je tudi nevarnost ukinitve Ptujškega tednika in združitve z mariborskim Večerom.¹² Da bi lokalni časopis ohranili pri življenju, so ustanovili zavod Ptujski tednik, naloge prvega direktorja pa je prevzel Ivan Krajnčič.¹³ V kolofonu časopisa zapis, da Ptujski tednik izdaja istoimenski zavod, prvič zasledimo v 30. številki XI. letnika (1. 8. 1958). Ustanovitelj zavoda je bila SZDL, predsednik SDZL je bil tudi direktor zavoda in s tem si je politika tudi v prihodnje zagotovila svoj vpliv.

⁶ Našim bralcem in naročnikom, Ptujški tednik, 8. 1. 1960, str. 1.

⁷ Glej opombo št. 4.

⁸ Našim čitateljem!, Ptujški tednik, 6. 6. 1952, str. 1.

⁹ Glej opombo št. 4.

¹⁰ Razprodajalcem!, Ptujški tednik, 23. 10. 1953, str. 3.

¹¹ Primer: Ptujški tednik, 21. 3. 1952, str. 4.

¹² Franc Fideršek, Naša jubileja, Tednik, 26. 8. 1993, str. 7.

¹³ Prav tam.

Po ustanovitvi zavoda si je v borbi za preživetje Ptujski tednik iskal večji življenjski prostor. Poleg ptujsko-ormoškega območja so poskušali svoj doseg razširiti še na sosednja območja, predvsem Lenart, Ljutomer in Slovensko Bistrico, kjer so »trčili« ob Večer in Pomurski vestnik.

Ustanovitev zavoda, rast naklade, višja cena posameznega izvoda in naročnine ter postopno številnejše oglaševanje so sčasoma pripomogli k malce večji finančni stabilnosti. Vsled tega je lahko Ptujski tednik malce svobodneje zadihal in v začetku leta 1960 tudi povečal svoj tedenski obseg.

Zavod Ptujski tednik je bil delno financiran s strani občin Ptuj in Ormož, del sredstev pa je pridobil z naročninami in oglasnim trženjem. Glede na to, da je časopis pokrival tudi ormoško območje, ki ga je tudi sofinanciralo, privednik »ptujski« v imenu časopisa ni bil ravno korekten do ormoškega območja. Tako je bil na predlog Občinskih odborov SZDL Ptuj in Ormož Ptujski tednik s 45. številko XIV. letnika (24. 11. 1961) preimenovan v Tednik.

Ptujski tednik je z informacijami pokrival tudi ormoško območje (Ptujski tednik, 11. 10. 1957, str. 1; 21. 4. 1961, str. 2).

OBLIKOVNO-VSEBINSKA PODOBA PTUJSKEGA TEDNIKA

Ptujski tednik je bil tiskan v črno-beli podobi, le občasno so bili ob državnih praznikih z izbrano barvo obarvani naslov časopisa in pomembnejši naslovi člankov na prvi strani. Prvotna glava časopisa je bila deležna prenove že takoj v začetku leta 1952, ko je prva številka V. letnika (4. 1. 1952) izšla z novo čelno podobo. Ponovnega preoblikovanja naslovnice je bila deležna ob natisu 17., predpraznične, številke VIII. letnika (29. 4. 1955), ob 10-letnici izhajanja časopisa, ko je s prenovljeno glavo izšla 29. številka XI. letnika (25. 7. 1958), ter leta 1960, ko je bila spremenjena čelna podoba prve številke XIII. letnika (8. 1. 1960).

Sprva je imel Ptujski tednik zelo podobno oblikovno in vsebinsko zasnovo kot Naše delo, kar gre gotovo pripisati temu, da ga je urejal Jože Vrabl, zadnji urednik Našega dela. Leta 1952 je bil na VI. kongresu Komunistične partije Jugoslavije uradno odpravljen partijski agitprop,¹⁴ kar je tudi časopisom omogočilo malce več medijske svobode. Vsebine Ptujskega tednika so z leti postajale manj politično usmerjene in bolj splošno družbenoinformativne. Ptujski tednik je poročal o političnem, gospodarskem, kulturnem, prosvetnem, družabnem in športnem dogajanju na ptujskem in ormoškem območju. Poleg prizadevnih novinarjev in drugih dopisovalcev gre tudi vsem drugim, ki so na kakršen koli način prispevali vsebine in doprinesli k obstoju in preživetju lokalnega časopisa, pripisati zasluge, da lahko v Ptujskem tedniku najdemo zapise o številnih bolj ali manj pomembnih dogodkih iz preteklosti. Zapisano besedo so pogosto dopolnjevale črno-bele fotografije, ki so se na tak način izognile pozabi in natisnjene na časopisnem papirju ostale trajno shranjene za prihodnost.

Poleg informativne je imel časopis tudi razvedrilno in splošno izobraževalno vlogo. Z raznimi poučnimi vsebinami, predvsem s področja zdravstva in kmetijstva, je ljudem v pomoč pri vsakdanjem življenju na poljuden način prinašal nova strokovna znanja in spoznanja. Da bi se čim bolj približal ljudem, je z leti ponujal vedno več razvedrilnih vsebin za različne okuse. Občasno je bil v časopisu tudi leposlovni podlistek, v katerem so bila v nadaljevanjih objavljena dela Ivana Potrča, Antona Ingoliča, Ivana Cankarja, Franceta Bevka, Mihe Remca in tudi drugih.

Glede na to, da so bili v času izhajanja Ptujskega tednika med ljudmi spomini na drugo svetovno vojno še zelo sveži, v njem pogosto zasledimo zapise spominov na vojno in dogodke na ptujskem območju ter pričevanja osebnega doživljanja zaporov, taborišč in izgnanstva.

Naj še omenimo, da je bila od 21. številke (25. 5. 1956) do vključno 31. številke (3. 8. 1956) IX. letnika v Ptujskem tedniku rubrika »Spoznajmo naše občine«, v kateri je bilo zelo podrobno predstavljeno vseh enajst takratnih občin ptujskega okraja.

Da bi časopis čim bolj zadovoljil različne informacijske potrebe prebivalcev in postal nepogrešljiv sopotnik v vsakdanjem življenju, so v njem poleg različnih napovednikov prihajajočih dogodkov objavljali tudi spored Mestnega kina Ptuj, Okrajnega gledališča Ptuj, leta 1961 pa se je pridružil še spored RTV Slovenije. V Ptujskem tedniku zasledimo tudi osebno kroniko in prve skromne vremenske napovedi.

Opaziti je tudi, da si je časopis iz leta v leto poskušal več sredstev za obstoj pridobiti z objavami malih oglasov in reklam. Redno je spodbujal k oglaševanju in v njem za razliko od Našega dela že zasledimo, predvsem v predprazničnih številkah, prve strani v celoti zapolnjene z reklamami. Zagotovo so pri tem k boljši finančni stabilnosti časopisa doprinesla tudi nova nastala podjetja, ki so redno ali občasno oglaševala v njem.

¹⁴ Komisija za agitacijo in propagando, ki jo je ustanovila KP za nadzor nad kulturo in prosveto.

Tednik

Glasilo Socialistične zveze delovnega ljudstva za Podravje

Tednik: glasilo Socialistične zveze delovnega ljudstva za Podravje

Čas izhajanja: letnik 14, številka 45 (24. 11. 1961)–letnik 56, številka 9 (6. 3. 2003)

Mednarodna standardna številka za serijske publikacije (ISSN): 0040-1978

Odgovorni uredniki:

Anton Bauman (24. 11. 1961–25. 12. 1975)

Franc Fideršek (8. 1. 1976–27. 12. 1984)

Ludvik Kotar (10. 1. 1985–12. 9. 1996)

Jože Šmigoc (19. 9. 1996–6. 3. 2003)

Založništvo: zavod Ptujski tednik / Radio-Tednik Ptuj, d. o. o.

Tisk: Mariborska tiskarna / ČGP Večer, TOZD Mariborski tisk / GZP Mariborski tisk / MA-TISK, d. d., Maribor (24. 11. 1961 –6. 10. 1967), (20. 10. 1967–29. 6. 2000)

Ptujska tiskarna (13. 10. 1967)

Delo Roto / Delo, d. d. (6. 7. 2000–6. 3. 2003)

Naklada: 3.000–12.000 izvodov

PTUJSKI TEDNIK POSTANE TEDNIK

Ptujski tednik je izdajal istoimenski zavod s samostojnim financiranjem, ki ga je leta 1958 ustanovila Socialistična zveza delovnega ljudstva (SZDL). Pokrival je predvsem ptujsko-ormoško območje, del sredstev za delovanje pa sta zavodu namenjali tudi občini Ptuj in Ormož. Ob tem se je izkazalo, da ime Ptujski tednik ni bilo ravno najbolj posrečeno in korektno do drugih območij, ki tudi finančno podpirajo njegovo izhajanje. Zato so leta 1961 na predlog občinskih odborov SZDL Ptuj in Ormož opustili pridevnik »ptujski« in tedensko glasilo pričeli izdajati pod skrajšanim imenom Tednik. Prva številka Tednika je izšla tik pred dnevom republike, 24. novembra 1961.

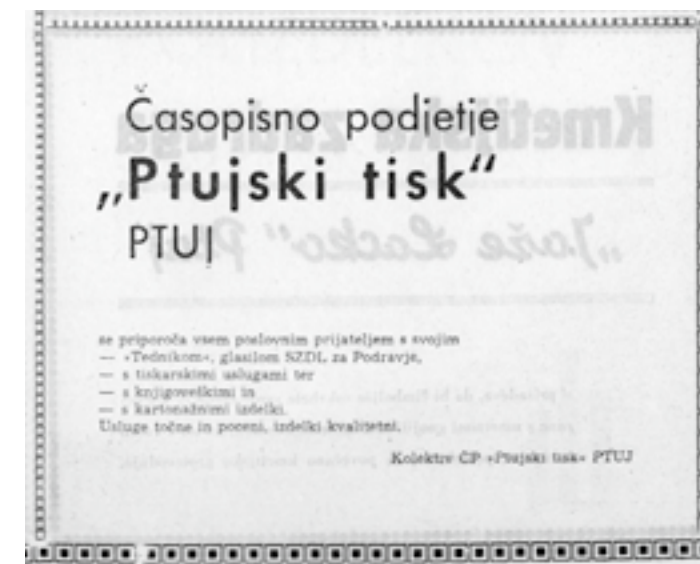
To pa ni bil edini razlog za spremembo imena. Že v času izhajanja Ptujskega tednika so se finančna sredstva, ki sta jih za izdajanje lokalnega glasila prispevali obe občini, zmanjševala. Zato si je uredništvo prizadevalo povečati naklado, kar bi lahko dosegli s povečanjem števila naročnikov na dotedanjem območju in širitvijo dosega na sosednja območja Ljutomera, Lenarta in Slovenske Bistrice. Tako so s preimenovanjem časopis tudi simbolično »osvobodili« teritorialnih meja in mu s tem dodali svežega vetra v jadra. V uredništvu Tednika so si namreč zelo prizadevali, da so imeli čim bolj razvejano mrežo dopisnikov in da so z informacijami o dogajanju čim bolje pokrivali celotno območje.

NEUSPEL POSKUS ZDRUŽITVE ČASOPISNEGA ZAVODA S PTUJSKO TISKARNO

Tednik je bil tako kot njegova predhodnika Naše delo in Ptujski tednik vrsto let tiskan v Mariborski tiskarni. Kot smo že omenili pri predstavitvi Ptujskega tednika, sta si že uprava in uredništvo Ptujskega tednika prizadevala, da bi Ptujski tednik tiskali v Ptujski tiskarni. Poleg tega so si prizadevali tudi, da bi prišlo do združitve s Ptujsko tiskarno, ki bi svojo dejavnost razširila še na časopisno založništvo. V času izhajanja Ptujskega tednika do realizacije ni prišlo. Stremenja k tem ciljem pa so se nadaljevala tudi po preimenovanju Ptujskega tednika v Tednik. Večletna prizadevanja uprave in uredništva za tiskanje časopisa na Ptuj in združitev s Ptujsko tiskarno so na koncu obrodila le bore malo sadov.

Konec leta 1962 sta bila časopisni zavod in Ptujška tiskarna združena v podjetje Ptujski tisk.¹ Po šestih mesecih skupnega delovanja je julija 1963 prišlo do razdružitve in Tednik je znova postal samostojen zavod.² V tem kratkem obdobju združitve s Ptujsko tiskarno v njej še niso bili zagotovljeni tehnični pogoji za tisk Tednika, zato je bil le-ta v tem času tiskan v Mariboru.

Kljub propadlemu poskusu združitve časopisnega zavoda in Ptujške tiskarne so si pri Tedniku še nadalje prizadevali, da bi Tednik pričeli tiskati na Ptuj. Šele leta 1967 je bila 41. številka Tednika poskusno natisnjena v Ptujski tiskarni,³ vendar so to možnost hitro opustili in z naslednjo številko ponovno nadaljevali že ustaljeni tisk v Mariboru.

Oglasno sporočilo združenega časopisnega podjetja Ptujski tisk (Tednik, 22. 2. 1963, str. 7)

1 V. J., Stanje cest v občini še vedno najbolj pereče, Tednik, 21. 12. 1962, str. 1.

2 dč, V kmetijstvu je potrebno temeljito planiranje, Tednik, 19. 7. 1963, str. 1.

3 Kolofon, Tednik, 13. 10. 1967, str. 8.

ZDRUŽITEV S PTUJSKIM RADIOM TER PREIMENOVANJE ZAVODA V RADIO-TEDNIK PTUJ

Na ptujskem območju se je v šestdesetih letih takrat že uveljavljenemu časopisnemu informativnemu viru pridružil še radijski glas. Kot delovna enota SZDL je pričel delovati Radio Ptuj. S svojim programom se je prvič oglasil v nedeljo, 2. januarja 1963, dopoldne.

Kolektiv podjetja Radio-Tednika leta 1976; z leve Mihael Gobec, Ludvik Kotar, Franc Fideršek, Franc Letonja, Veronika Ilvošek, Martin Ozmeč, Ivo Ciani, Nevenka Doblejšek, Majda Gajzer (danes Goznik) in Marjan Šneberger.

*Združen kolektiv Radio-Tednika leta 1976
(vir: Štajerski tednik, 30. 12. 2008,
priloga Kronika 2008, str. 36).*

Težnja po racionalizaciji novinarskega dela ter drugi ekonomski razlogi so botrovali ideji po združitvi Tednika in Radia Ptuj. Do združitve obeh informativnih medijev je po večletnih prizadevanjih enih in nasprotovanjih drugih prišlo februarja leta 1976.⁴ Radio in Tednik sta tako stopila na skupno pot obveščanja v okviru enotnega zavoda Radio-Tednik Ptuj in kot se je izkazalo že v prvih skupnih letih, sta s tem predvsem na poslušnosti oziroma branosti pridobila oba.

Delo združenega kolektiva je bilo sprva oteženo zaradi delovanja na različnih lokacijah.

Dobro desetletje kasneje je že bila na obzoru zasnova rešitve za pridobitev skupnih prostorov. Takratni odgovorni urednik Tednika Ludvik Kotar je ob vstopu v jubilejno leto 1988 v uvodniku med željami in načrti izrazil upanje, da bi lahko jubileja (40 let Tednika in 25 let Radia) proslavili v boljših delovnih pogojih.⁵ Želja je bila uresničena leto kasneje, ko so se sredi aprila 1989 preselili v prostore na Raičevi ulici.⁶

Zavod Radio-Tednik Ptuj je v začetku leta 1996 izvedel lastninsko preoblikovanje in se preoblikoval v družbo z omejeno odgovornostjo, katere lastniška struktura se je z leti spreminjala.⁷

DOLGOLETNA ZVESTOBA MARIBORSKI TISKARNI IN NAPOSLED SELITEV TISKA V LJUBLJANO

Kot je že bilo zapisano, je bil Tednik, tako kot njegovi predhodniki, dolga leta tiskan v Mariborski tiskarni. Naklada Tednika se je s prvotnih 3.000 izvodov postopno večala in je leta 1975 znašala približno 6.000 izvodov, po združitvi z Radiom Ptuj leta 1976 pa je pričela za spoznanje hitreje rasti

4 Franc Fideršek, Skupna pot obveščanja, Tednik, 12. 2. 1976, str. 1.

5 Ludvik Kotar, Naša jubileja, Tednik, 7. 1. 1988, str. 1.

6 Poiščite nas v Raičevi ulici, Tednik, 13. 4. 1980, str. 1.

7 Franc Lačen, Obletnice so nedvomno pomembne, Kronika 2008, 30. 12. 2008, str. 40–41. Kolofon, Tednik, 7. 3. 1996, str. 2.

in je leta 1984 že dosegla 9.000 izvodov. Ob preimenovanju Tednika v Štajerski tednik leta 2003 je naklada znašala že 12.000 izvodov.

V času tiskanja Tednika je bila tudi Mariborska tiskarna podvržena številnim reorganizacijam, med drugim tudi združitvi in razdružitvi z Večerom.⁸ Posledično je prihajalo tudi do manjših sprememb njenega imena. Leta 1995 je GZP Mariborski tisk zabredel v stečaj. Dve leti kasneje je bila ustanovljena delniška družba MA-TISK, d. d., ki je vzela v najem prostore podjetja Mariborski tisk in nadaljevala s tiskanjem ptujskega Tednika.⁹

Leta 2000 so v tiskarni MA-TISK, d. d., zaradi dotrajanosti in tehnične reorganizacije ukinili rotacijo in tako je bilo potrebno za Tednik poiskati novega tiskarja. Po 52 letih tiskanja v Mariboru je bilo slovo od mariborske tiskarne, v kateri sta bila poleg Tednika tiskana tudi njegova predhodnika, bralcem predstavljeno v prvi številki, ki je bila natisnjena v novi tiskarni – Delovem tiskarskem središču v Ljubljani.¹⁰ Slednji je Tednik ostal zvest tudi po preimenovanju v Štajerski tednik.

*Po dolgoletni zvestobi mariborski tiskarni si je moral Tednik poiskati drugega tiskarja. Posnetek prikazuje tiskanje zadnje številke Tednika v tiskarni MA-TISK v Mariboru
(vir: Tednik, 6. 7. 2000, str. 1).*

52 let je rotacija v mariborski tiskarni bila vsako leto popoldne rezervirana za tiskanje Tednika. Na posnetku med tiskanjem zadnje, 26. številke letošnjega Tednika.

TEDNIKOVI ODGOVORNI UREDNIKI

Tednik je ob preimenovanju povzel štetje predhodnega Ptujkega tednika. Deležni je bil tudi nekaterih manjših vsebinskih sprememb. Tako je pod novim, skrajšanim imenom kot prva izšla 45. številka 14. letnika (24. 11. 1961). Uredil jo je Anton Bauman, ki je urejal že Ptujski tednik od leta 1956 dalje. Svojo uredniško funkcijo je pri Tedniku opravljal še nadaljnjih štirinajst let do 50. številke 28. letnika (25. 12. 1975). Skupno je bil odgovorni urednik osrednjega ptujskega tednika polnih 19 let. Burna dogajanja in različna trenja v procesu združevanja Radia Ptuj in Tednika so privedla tudi do spremembe na mestu odgovornega urednika.

8 Večer – Zgodovinski mejniki. Pridobljeno 6. 5. 2013 s spletne strani <http://predstavitev.vecer.com/v1/sl/default.asp?kaj=Zgodovina>.

9 bd, Prodali del Mariborskega tiska, Večer, 30. 10. 1997, str. 9.

10 om, Po 52 letih Tednik v Ljubljani, Tednik, 6. 7. 2000, str. 1.

Odgovorni uredniki Tednika: Franc Fideršek, Ludvik Kotar, Jože Šmigoc (vir: Tednik, 21. 7. 1988, str. 9, Tednik, 8. 6. 1998, str. 9 in 13)

S prvo številko 29. letnika (8. 1. 1976) je naloge odgovornega urednika Tednika prevzel Franc Fideršek, ki je bil od leta 1964 že odgovorni urednik Radia Ptuj. Z nastopom funkcije odgovornega urednika Tednika se je v začetku leta 1976 zaposlil v družbi Radio-Tednik Ptuj in opravljal naloge odgovornega urednika obeh medijev. Franc Fideršek je ob prevzemu uredniške naloge v Tednik vnesel nekaj vsebinskih in oblikovnih sprememb. Funkcijo odgovornega urednika Tednika in Radia je opravljal dva mandata do 50. številke 37. letnika (27. 12. 1984). Zaradi bližajoče upokojitve nato ni več kandidiral za še en mandat odgovornega urednika. Upokojil se je leta 1986, nakar je bil še več let zelo aktiven Tednikov dopisnik.

Ludvik Kotar je mesto odgovornega urednika Tednika in Radia Ptuj pričel opravljeti v začetku leta 1985. Prva številka pod njegovim uredništvom je izšla 10. januarja 1985 (letnik 38, številka 1). Kot novinar je bil v Tedniku zaposlen od leta 1975. Po lastninskem preoblikovanju v začetku leta 1996 in notranji reorganizaciji je bila funkcija odgovornega urednika obeh medijev ločena. Ludvik Kotar je postal odgovorni urednik Radia Ptuj, dotedanji pomočnik in namestnik odgovornega urednika ter lektor Jože Šmigoc pa je bil imenovan za odgovornega urednika Tednika.

Jože Šmigoc je Tednik urejal od 38. številke 49. letnika (19. 9. 1996) naprej in svojo uredniško funkcijo nadaljeval tudi v Štajerskem tedniku.

OBLIKOVNO-GRAFIČNA PODOBA TEDNIKA

Tednik je obdržal format in obseg predhodnika in je sprva izhajal na šestih straneh formata 34 x 52 cm. V celotnem času izhajanja je bil deležen nekaterih manjših in večjih sprememb formata. Manjše spremembe v velikosti formata so nastopile zaradi prilagajanja tiskarskim zahtevam. Do leta 1968 se je obseg povečal na osem strani. Zelo izrazite spremembe formata je bil Tednik deležen v začetku leta 1969, ko je bil format prepolovljen na 26 x 34 cm, pri čemer bralci pri vsebini niso bili prikrajšani, saj se je na račun manjšega formata podvojil obseg na 16 strani. V zmanjšanem formatu je Tednik izhajal vse do konca leta 1975. Ob nastopu novega urednika v začetku leta 1976 pa je ponovno pričel izhajati na večjem formatu in do leta 2003 povečal obseg na 32 strani.

Tednik je do leta 1975 izhajal v črno-beli podobi. Od leta 1976 do 1995 sta imeli prva in zadnja stran le kolorirane naslove, medtem ko so bile fotografije še vedno črno-bele. V tem obdobju sta bili malce več barvnega razkošja deležni jubilejni številki, ki sta izšli 20. julija 1978 ob tridesetletnici in 21. julija 1988 ob štiridesetletnici Tednika. Od leta 1996 naprej so izbrane strani Tednika izhajale v barvah, nekatere strani pa so bile še vedno črno-bele. V takšni podobi je Tednik izhajal vse do preimenovanja leta 2003.

Vsak četrtek nov Tednik, več kot 40 let (Tednik, 24. 11. 1961; 6. 3. 2003)

Glede na to, da je bil Ptujski tednik preimenovan v Tednik med drugim tudi zaradi širše teritorialne zasnove, je razumljivo, da je bil ob preimenovanju časopisa tudi podnaslov deležen spremembe. Sprva je Tednik nosil podnaslov Glasilo Socialistične zveze delovnega ljudstva za Podravje, nekaj let kasneje pa so iz imena izpustili še zadnji dve besedi. Zanimivo je, da je Tednik od 12. številke 22. letnika (27. 3. 1969) do 32. številke istega letnika (14. 8. 1969) namenoma izhajal brez podnaslova. V Tedniku o

razlogu opustitve podnaslova ni zaslediti zapisane besede, kot pa je desetletja kasneje zapisal Franc Fideršek v prispevku Naša jubileja, je šlo za protest uredništva proti politiki ptujskih funkcionarjev. Tednik je opustil svoj »politično« obarvan podnaslov šele po uvedbi večstrankarskega sistema v Sloveniji in izvedbi prvih demokratičnih volitev aprila 1990. Tako je kot prva brez podnaslova izšla 17. številka 43. letnika (4. maj 1990).

Tednik je bil v svojem več kot 40-letnem izhajanju deležen številnih oblikovnih sprememb, katerih dinamiko so pogojevale razpoložljive tehnične možnosti. Če so bili sprva sestavki za Tednik tipkani na pisalni stroj, ročno oblikovani in postavljeni v tiskarni, je lahko Tednik v oblikovalskem smislu doživel razcvet po organizaciji lastne tehnične redakcije ter prehodu na računalniško oblikovanje in urejanje. Razumljivo je, da je bila pri oblikovanju posebne pozornosti deležna naslovna stran, saj je lice oziroma ogledalo celotnega časopisa, njena privlačnost pa je, seveda poleg aktualnosti celotne vsebine, pomembna tudi v komercialnem smislu.

Tehnična redakcija Tednika, 1978 (vir: Štajerski tednik, 30. 12. 2008, priloga Kronika 2008, str. 36)

VSEBINSKI ORIS TEDNIKA IN NJEGOVIH PRILOG

V letu 1961 si je uredništvo Ptujkega tednika zastavilo ambiciozne cilje po razširitvi poročevalskega območja in seveda tudi povečanju števila naročnikov. To je bil tudi eden od razlogov, ki je doprinesel k odločitvi o spremembi imena časopisa. Zagotovo pa so se še kako dobro zavedali, da samo sprememba imena ne bo dovolj in da sta dejansko aktualnost in vsebina časopisa tisti, ki prepričata in privabita nove bralce. Kot se je z leti potrdilo, je bila njihova vizija razvoja pravilna, nenehna prizadevanja po povečanju obsega in kakovosti vsebin pa učinkovita, saj je število naročnikov z leti počasi, a vztrajno naraščalo.

Tednik je pod tem imenom izhajal dobrih štirideset let. V tem času se je osvobodil okovov komunističnega režima in postal politično neodvisen zapisovalec dogajanja na širšem ptujskem območju. Če je bilo sprva v njegovi vsebini še čutiti spono vladajoče politike, je z leti prinašal vedno več neodvisnih, splošno informativnih, poučnih in razvedrilnih vsebin in tako postal glasilo, ki so ga ljudje sprejeli, prepoznali v njem sebe, svoje prijatelje in svoj domači kraj. Da ni četrtka brez Tednika, pa bi zagotovo zatrdil marsikateri zvesti naročnik.

Odgovorni urednik ureja in razporeja vsebino po straneh glede na zamisel in programsko zasnovo časopisa, česar morda bralci niti ne opazijo, dokler neke vsebine ni več na tisti strani, kot so navajeni. Odgovorni urednik s sodelavci pogosto vnese nove zamisli, ideje, spremembe. Ob nastopu odgo-

vornega urednika Franca Fiderška je Tednik doživel kar nekaj vsebinskih in oblikovnih sprememb. Med drugim so v začetku leta 1977 pričeli na vrhu posamezne časopisne strani označevati vsebinsko področje: družba in gospodarstvo, delegatska sporočila, delegacije obravnavajo, sestavki in komentarji, iz naših krajev, kultura in izobraževanje, naši dopisniki, šport in društva in podobno. Takšno tematsko označevanje strani, ki bralcem omogoča lažjo in hitrejšo orientacijo, je v Štajerskem tedniku uveljavljeno še danes.

Z leti so se v Tedniku ustalile nekatere stalne rubrike, kot na primer Tednikov uvodnik, Mladi dopisniki, Tednikova knjigarnica, V vrtu, Kuharski nasveti in druge. Najdaljši stalež med njimi pa je imela rubrika Rezervirano za Lujzeka, ki je Tednik spremljala več desetletij in v tem času nekajkrat spremenila ime. Za psevdonimom skriti avtor prispevkov svoje identitete ni želel razkriti. Humoristično obarvana vsebina, zapisana v prleškem narečju, je ponujala pikre šaljivo-zbadljive ocvirke o medsebojnih človeških odnosih in aktualnem družbenopolitičnem dogajanju.

Stalna rubrika Rezervirano za Lujzeka je več desetletij spremljala Tednik in v tem času je tudi Lujzek nekajkrat zamenjal svojo suknjo (Tednik, 9. 8. 1973, str. 15; 24. 3. 1988, str. 6; 1. 10. 1998, str. 26).

Tednik se je konec novembra leta 1997 svojim bralcem prvič predstavil tudi na Internetu.¹¹ Na spletni strani je bil v celoti objavljen uvodnik in najaktualnejši članek, navedeni pa so bili tudi najpomembnejši članki iz posamezne številke časopisa.

Tednik so spremljale tudi redne in občasne priloge, ki so bile bodisi sestavni del notranjosti časopisa ali pa so izšle kot samostojne priloge na manjšem formatu. Nekatere izmed njih se nadaljujejo tudi v Štajerskem tedniku.

¹¹ MZ, Tednik na internetu, Tednik, 27. 11. 1997, str. 17.

Celoten obseg Tednika je preprosto prevelik, da bi lahko natančno pregledali, opisali in popisali vse priloge, zato naj omenimo le nekatere.

Mesečna literarna priloga Domača rast je pričela izhajati v začetku leta 1978 (26. 1. 1978). Kot je v uvodu pojasnilo uredništvo, so se zanjo odločili zato, ker so od bralcev pogosto prejeli različne literarne prispevke, ki pa jih v časopisu zaradi prostorskih omejitev niso mogli objaviti.¹² Namenjena je bila literarnim prispevkom domačih ljudskih pesnikov in literatov, v njej pa so predstavljali tudi domače pevske zборе, kulturno-prosvetne skupine, društva in ljudi, ki so se ljubiteljsko ukvarjali s kulturo. V prilogi so objavljali tudi prispevke otrok, ki so jih pošiljale šole in je zanje v rubriki Mladi dopisniki pogosto zmanjkalo prostora. Priloga je sprva imela štiri strani in je izhajala mesečno, nato je število prejetih prispevkov pričelo upadati in v dobrem desetletju izhajanja se je preoblikovala v literarno stran.

Leta 1978 je v Tedniku pričela izhajati mesečna literarna priloga Domača rast (Tednik, 26. 1. 1978).

12 Za dobro rast, Tednikova priloga Domača rast, 26. 1. 1978, str. 1.

Naj omenimo še Uradni vestnik občin Ptuj in Ormož, ki je vrsto let izhajal kot priloga Tednika, in Športni tednik, ki se je kot oblikovno samostojni del Tednika oblikoval v letu 2000.

Ob prehodu v novo tisočletje se je Tednik vključil v skupen projekt slovenskih regionalnih časopisov. Kot rezultat sodelovanja Primorskih novic, Gorenjskega glasa, Dolenjskega lista, Novega tednika, Vestnika in Tednika je v začetku leta 2003 pričela izhajati skupna samostojna priloga TV okno, v kateri so bile poleg televizijskih sporedov še zanimivosti iz sveta glasbe, filma in televizije.¹³

Po toliko letih rednega izhajanja lahko Tednik upravičeno imenujemo kronika našega časa, saj je desetletja iz dneva v dan, iz leta v leto v sliki in besedi skrbno beležil dogajanja na našem območju in tako s črko na papirju številne dogodke ohranil pred pozabo. Stolpcev Tednika pa niso polnili le redno zaposleni novinarji, temveč so svoj delček v mozaik pestrosti vsebin dodali tudi številni redni ali občasni dopisniki, ki so bodisi prispevali poljudno-strokovne prispevke, novice iz svoje okolice, društev ali organizacij, v katerih delujejo.

Tednik ni bil le marljivi popisovalec dogajanja, temveč tudi kritični opazovalec okolja in družbe, ki je tu in tam s prstom pokazal na napake in opozarjal na to, kar bi moralo biti, pa ni. In gotovo se je zaradi tega v hrbet marsikaterega odgovornega urednika ali novinarja zapičilo kakšno kopje zamere. Nekaj takšnih spominov so njegovi ustvarjalci zapisali tudi v jubilejni številki (8. 6. 1998), ki je izšla ob 50-letnici Tednika.

TEDNIKOVİ JUBILEJI

Povsem razumljivo je, da je Tednik nadaljeval s štetjem letnikov predhodnika. Pod tem imenom je izhajal od leta 1961 do leta 2003 in je v času svojega dolgoletnega izhajanja obeležil kar nekaj jubilejev. Sprva bolj skromno, potem pa so bile obeležitve okroglih obletnic izhajanja iz desetletja v desetletje ponosnejše in razkošnejše. Tako so na primer 30. obletnico izhajanja obeležili z natisom znatno obsežnejše 28. številke, ki je izšla 20. julija 1978. Namesto običajnih 12 strani je obsegala 20 strani, v njej pa je bil zajeten del vsebine namenjen kronološkemu pregledu prehojene poti. Ta številka je kot prva v zgodovini Tednika izšla (delno) v barvah.

V počastitev 45-letnice Tednika in 30-letnice Radia Ptuj je v Tedniku v nadaljevanjih izhajal članek Naša jubileja, ki ga je pripravil Franc Fideršek, nekdanji odgovorni urednik Radia Ptuj in Tednika. V njem je avtor orisal prehojeno pot Tednika in Radia Ptuj, zabeležil svoja videnja in spomine na dogajanja ter zabeležil številne dogodke, ki so se tako ali drugače prepletali s Tednikom in vplivali na njegov obstoj in razvoj.

Kot se za zlati jubilej spodobi, je bilo še posebej slavnostno praznovanje 50-letnice Tednika. Ob vstopu v jubilejno leto 1998 je pričel v Tedniku izhajati članek v nadaljevanju Naše rojstno leto 1948. Skupno je izšlo 37 nadaljevanj. Kot nakazuje že naslov, se je avtor Franc Fideršek v članku osredotočil predvsem na družbenopolitične okoliščine in dogajanja ob nastanku in v prvem letu izhajanja Našega dela.

Ob 50-letnici Tednika je 8. junija 1998 izšla posebna jubilejna številka, v kateri so bili strnjeni številni pogledi in spomini na opravljeno delo in prehojeno pot, kot so jo doživljali direktor, uredniki, novinarji, sodelavci, poslovni partnerji. Seveda pa v njej ni manjkalo niti mnenj in ocen, ki so jih o Tedniku povedali bralci in naročniki.

13 Jože Šmigoc, Okno v svet, Tednik, 1. 9. 2003, str. 1.

Polega natisa jubilejne številke so zlati jubilej proslavili tudi s svečano prireditvijo, ki je bila 12. junija 1998 v prostorih hotela Poetovio. Prireditve so se udeležili številni pomembni gostje, za neposredni prenos pa je poskrbel Radio Ptuj. Ob slavnostnem govorniku predsedniku Društva novinarjev Slovenije Branku Maksimoviču so prisotne nagovorili še direktor družbe Radio-Tednik Ptuj Franc Lačen, ptujski župan Miroslav Luci in številni drugi.¹⁴ Jubilejno torto je ob prisotnosti nekdanjega odgovornega urednika Franca Fiderška prerezal takratni odgovorni urednik Tednika Jože Šmigoc.

Zadnja številka Tednika je izšla 6. marca 2003, nato si je v 55. letu starosti nadel regijsko bolj prepoznavno ime: Štajerski tednik.

Ob zlatem jubileju Tednika je bilo poskrbljeno za vse, kar sodi k praznovanju, tudi torto (foto: M. Ozmec, vir: Tednik, 18. 6. 1998, str. 1).

Štajerski **TEDNIK**

Štajerski tednik

Čas izhajanja: letnik 56, številka 10 (13. 3. 2003)–

Mednarodna standardna številka za serijske publikacije (ISSN): 1581-6257

Odgovorni uredniki:

Jože Šmigoc (13. 3. 2003–18. 6. 2013)

Simona Meznarič (21. 6. 2013–)

Založništvo: Radio-Tednik Ptuj, d. o. o.

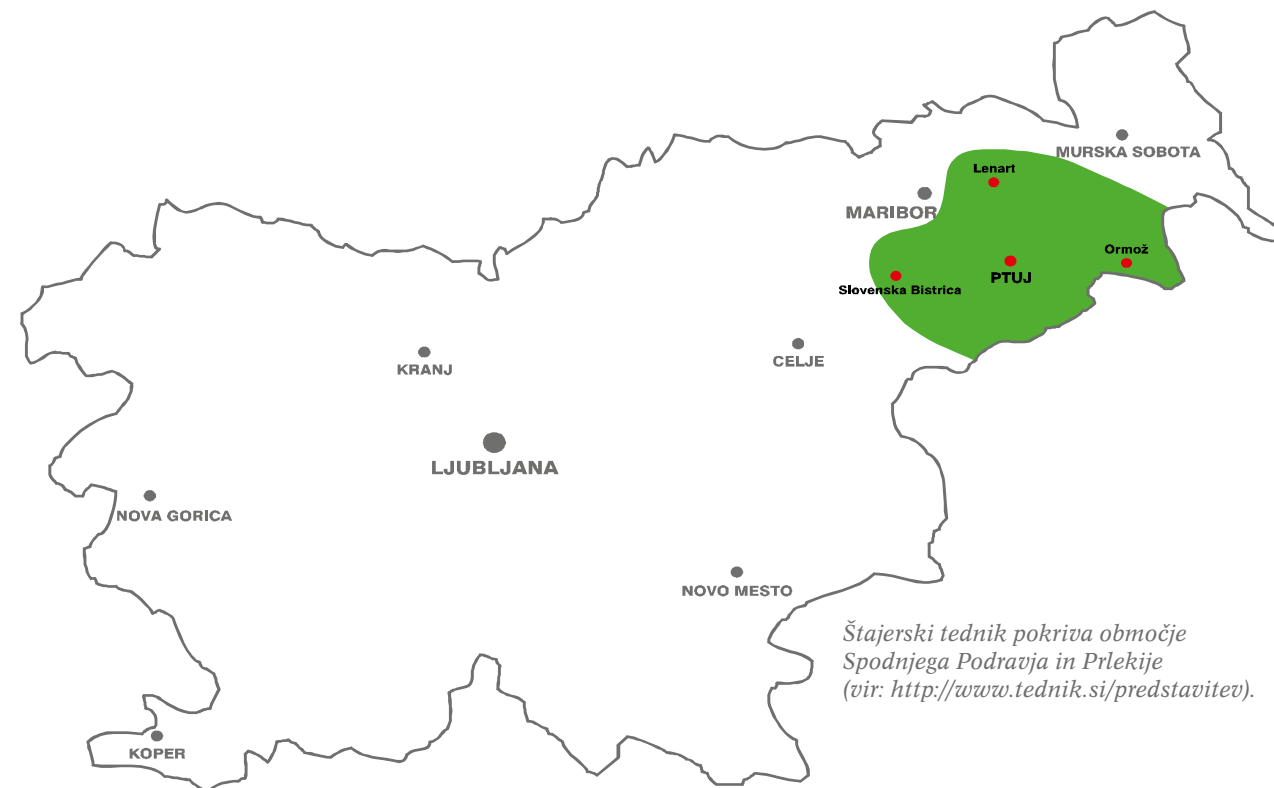
Tisk: Delo, d. d.

Naklada: 12.000 izvodov

V 55. LETU STAROSTI TEDNIK POSTANE ŠTAJERSKI TEDNIK

Tednik je po več desetletjih rednega izhajanja postal nepogrešljiva stalnica na območju vzhodnega dela Štajerske, globoko pa se je zarisal tudi na zemljevid slovenskih regijskih časopisov, saj se po starosti uvršča na tretje mesto med slovenskimi pokrajinskimi časopisi.

V slovenskem merilu je ime Tednik kljub temu, da je bil edini časopis s takšnim imenom, premalo povedalo o teritorialnem področju, ki ga pokriva. Še zlasti so imeli težave z njegovo teritorialno umestitvijo oglaševalci iz drugih delov Slovenije. Zamisel o spremembi imena je bila prisotna dlje časa, v odločitev pa je dozorela marca leta 2003, ko je 10. številka 56. letnika (13. 3. 2003) izšla pod novim imenom Štajerski tednik.

Ob preimenovanju si je Štajerski tednik nadel še nekoliko privlačnejšo podobo. Že dobro uigrana novinarska ekipa družbe Radio-Tednik zanj iz tedna v teden brez predaha skrbno pripravlja vsebine ter skrbi za njegovo aktualnost in izvirnost.

Štajerski tednik je tiskan v nakladi 12.000 izvodov na formatu 29 x 42 cm v tiskarni Delo, d. d., v Ljubljani. Približno 7.500 izvodov je po pošti razposlanih stalnim naročnikom (nekateri so tudi iz tujine), preostali izvodi so na prodaj v prosti prodaji.

Odgovorni urednik Štajerskega tednika je bil dobrih deset let Jože Šmigoc, ki je bil odgovorni urednik Tednika že od leta 1996. Za njim je junija 2013 nalogo odgovorne urednice kot vršilka dolžnosti prevzela Simona Meznarič. Avgusta tega leta je bila s strani nadzornega sveta družbe imenovana za odgovorno urednico.

Simona Meznarič je odgovorna urednica Štajerskega tednika od junija 2013 (vir: <http://www.tednik.si/odgovorni-urednik>).

V ČASU VSE HITREJŠEGA PRETOKA INFORMACIJ ŠTAJERSKI TEDNIK POSTANE POLTEDNIK

Štajerski tednik je sprva izhajal tedensko ob četrtkih, posamezna številka je štela 32 strani, od tega jih je bila približno polovica tiskanih v barvah. Povsem se je odel v barve aprila 2004, ko je izšla 16. številka (22. 4. 2004) v celoti v barvah.

V dobi izjemno hitrega pretoka informacij se je pokazala tudi nujna potreba po hitrejšem in sprotnem obveščanju o dogajanju v naših krajih. Po tehtnem premisleku je bila sprejeta odločitev o pogostejšem izhajanju Štajerskega tednika in v začetku leta 2005 je pričel izhajati dvakrat tedensko. »Po 57 letih izhajanja se časopis pomlajuje in s 1. marcem, poln nove energije začne izhajati ob torkih in petkih. Njegovim ustvarjalcem prinaša nove obveznosti in priložnosti, bralcem bogatejše in hitreje informacije, oglaševalcem dodaten oglaševalski prostor,«¹ je ob tem zapisal direktor medijske hiše Radio-Tednik Ptuj Jože Bračič.

»Dogodki so vse hitrejši, mi jim sledimo« je bil oglasni slogan, ki je pospremil Štajerski (pol)tednik na pot (vir: Štajerski tednik, 24. 2. 2005, str. 1).

Prva torkova številka, ki je izšla 1. marca 2005, je bila na predvečer izida še s sveže posušeno tiskarsko barvo predstavljena zbranim gostom v palaciju ptujskega gradu. Ob predstavitvi le-te je direktor družbe Radio-Tednik zbranim predstavil novo začrtane vsebinske smernice: »V torkovih izdajah bomo v Štajerskem tedniku dajali poudarek predvsem aktualnim dogodkom čez vikend, zdravstvenim in drugim nasvetom ter obilnim športnim stranem. V petkovih izdajah, ki bodo praviloma obsežnejše, na 32 straneh, pa se bomo lotevali tudi zahtevnejših in raziskovalnih sestavkov ter jih popestrili s TV oknom in celo vrsto brezplačnih prilog.«²

Natisu prve torkove številke Štajerskega tednika so skupaj z gosti nazdravili vsi, ki iz tedna v teden neutrudno ustvarjajo vsebino in podobo časopisa. V ospredju od leve proti desni: Simona Meznarič, sedanja odgovorna urednica Štajerskega tednika, Anemarija Kekec, odgovorna urednica Radia Ptuj, in Jože Šmigoc, takratni odgovorni urednik Štajerskega tednika (foto: M. Ozmec, vir: Štajerski tednik, 4. 3. 2005, str. 9).

¹ Jože Bračič, Štajerski tednik odslej v torek in petek, Štajerski tednik, 24. 2. 2005, str. 1.

² M. Ozmec, Glas naše dežele odslej pogostejši in glasnejši, Štajerski tednik, 4. 3. 2005, str. 9.

Ob tej prelomnici se je tedenski obseg Štajerskega tednika povečal za 50 odstotkov, s prvotnih 36 na skupno 48 strani na teden. Torkova izdaja namreč obsega 16, petkova pa 32 strani. Petkovi izdaji je priložena redna samostojna priloga TV okno, Štajerski tednik spremljajo tudi občasne priloge Avtomobilizem, Kakovost bivanja, Gremo na počitnice, Osebne finance, Kronika ter druge.

Po prehodu v poltednik v enem letu izide okrog 100 števil Štajerskega tednika, dokončno število je odvisno od koledarske razporeditve dni v letu. Prvi natis 100. številke (21. 12. 2007) v enem letu so zaposleni obeležili tik pred prazniki decembra 2007.

Spominski posnetek ob prvem natisu 100. številke časopisa v enem letu (foto M. Ozmeč, vir: Štajerski tednik, 30. 12. 2008, priloga Kronika 2008, str. 49).

VSEBINSKI ORIS ŠTAJERSKEGA TEDNIKA

Štajerski tednik je po vsebini aktualen in pester, prinaša informativne in razvedrilne vsebine za vse generacije. Zanj je v medijskem oglaševanju pogosto uporabljen slogan »Glas naše dežele«. Pestra paleta vsebin pa ni omejena zgolj na dogajanje na našem območju, temveč je zastavljena precej širše. V prvem delu Štajerskega tednika beremo kratke novice iz Evrope in sveta, informacije ali odmeve na aktualno politično dogajanje v Sloveniji, intervjuje z osebnostmi iz našega območja ter reportaže o dogajanju na celotnem območju, ki ga časopis pokriva. Občasno v tedniku zasledimo tudi zgodovinsko obarvane prispevke, ki nam prinašajo drobce iz zgodovine mesta in iz življenja za lokalno okolje pomembnih osebnosti ali dogodkov iz preteklosti.

Osrednji del časopisa je rezerviran za Športni tednik, v katerem je poleg aktualnega športnega dogajanja veliko prostora namenjenega tudi športnemu udejstvovanju mladih.

V drugem delu časopisa prevladujejo predvsem poučne in zabavne vsebine v smislu »za vsakega nekaj«, kot so kuharski, vrtnarski, kmetijski, zdravstveni in veterinarski nasveti, zanimivosti iz sveta glasbe in filma, literarna stran, reportaže svetovnih popotnikov, tednikove akcije ter nepogrešljiva križanka in horoskop. In seveda osebna kronika, mali oglasi, črna kronika in še kaj.

Obvestilo
Zaradi praznikov prihodnja številka Štajerskega tednika izide v petek, 4. januarja.

Vsem bralcem Štajerskega tednika, poslušalcem Radio Ptuj ter poslovilnim partnerjem želimo prijeten praznični december in srečno novo leto!

NAGRAJUJEMO NOVE NABOČNIKKE ŠTAJERSKEGA TEDNIKA!
Več o akciji boste našli v notranjosti časopisa.

Štajerski TEDNIK
Ptuj • 22. Orfejčkova parada

Praznični glasbeni pozdrav
Tudi 22. Orfejčkova parada, najstarejša glasbena prireditev v samostojni Sloveniji, ki je potekala 26. decembra v dvorani Center na Ptuj, je odor ob mesečnih Orfejčkovih zmagovalnih delila s številnimi gosti.

Praznični glasbeni pozdrav so sestavili pevci in glasbeni skupine iz cele Slovenije. Nastopili so ansambel Petka, Matija Pui, Modrijani, Špec, skupina Skater, Marjan Zgonc in Tomaz Vrtočnik, Tilen Čeh, ansambel Ekart, Iskrice, ElakŠarnerji, Pajda in, Serk, Navihanki, ansambel VračOriginali (na fotografiji), Katerca, Zaka' pa ne, Sali Lendem, Novi spomin, Nemir, Veseli svaje, Gali, Brigita Šuler, Domen Komar, Dejan Vranjak, Tanja Zagar in Alfi Nipič s šibevskimi poljubom pesnitjo, ki jo je prvič zapel pred 42 leti. Zlati pokrovinski prireditve so bile Trgovine Jager, srebrna pa MO Ptuj in restavracija Gastro. 22. Orfejčkova parada, ki je imela tudi dihotovni namen, sta pripravili družbi Radio-Tednik in Megamarketing. Za potokate po poplatih so dregli 1000 evrov.

Športnik leta •
Mina zaostala le za Urško in Tino
→ Stran 15

Ptuj • S seje sveta zavoda ptujске bolnišnice
Bodo plačali nič krivi bolniki?
Svet ptujске bolnišnice se je 21. decembra sestel na zadnji seji v letu 2012. Razprava je tekla o poslovanju v obdobju januar-oktobar 2012, o spremembah in dopolnitvah oddelka o ustanovitvi ptujске bolnišnice, potrdili pa so tudi oglasje za delo zunaj zavoda, za katerega je zaprosil radiolog Robert Čoh, ki je pred tem že dobil tudi soglasje ministrstva za zdravje, da bo lahko tedensko 4,5 ure delal v drugih zavodih.

Vrtilki dolžnosti direktorja Marjana Buljeta so z velikim naporom nastopili v obdobju januar-oktobar 2012, o spremembah in dopolnitvah oddelka o ustanovitvi ptujске bolnišnice, potrdili pa so tudi oglasje za delo zunaj zavoda, za katerega je zaprosil radiolog Robert Čoh, ki je pred tem že dobil tudi soglasje ministrstva za zdravje, da bo lahko tedensko 4,5 ure delal v drugih zavodih.

Vrtilki dolžnosti direktorja Marjana Buljeta so z velikim naporom nastopili v obdobju januar-oktobar 2012, o spremembah in dopolnitvah oddelka o ustanovitvi ptujске bolnišnice, potrdili pa so tudi oglasje za delo zunaj zavoda, za katerega je zaprosil radiolog Robert Čoh, ki je pred tem že dobil tudi soglasje ministrstva za zdravje, da bo lahko tedensko 4,5 ure delal v drugih zavodih.

ni uspelo doseči soglasja glede plačila dejavnih mest po izobličnem koledarju. Doc. dr. Miha Letonja je govoril o majnosti koncerna, v nasprotju bodo zdravila umakali soglasja za delo, ki pravega zakonske oblik, ne, so pa bo imelo za posledico, da programi ne bodo realizirani. Dokaj je dobil podpore za plačila dejavnih mest, po mojem je na interes oddelka, kjer je predstojnik. Po omeni bo postopka bolnišnice leto 2012 naključja in izguba v višini okrog 700 tisoč evrov. Če verda pa ji ni uspelo pridobiti kredita za poplačilo energetske sanacije.

Na prednji seji so člani sveta ptujске bolnišnice gostili tudi o bolnišnici ortopedije: dejavnosti v Ptuj. Danes se vsi kljub številni vladni kolofon pogovarjajo, kot da jim je vseeno, ali bo ta dejavnost v bolnišnici ostala še naprej ali ne, in so kljub vladnim razpisom, ki vadržijo vsakršno strokovno presojo ne samo v Sloveniji, temveč tudi zunaj nje. Namesto da bi skrbeli za strokovni razvoj in rast bolnišnice, želijo zelo priložne agovane v tem, da bolnišnica mora ortopedskega oddelka in se redno zaposliti ortopedov, in to ne glede na to, da dejavnost izvaja usposobljen tim z vrhunskimi strokovnjaki v terga področju in da je dejavnost pozitivna. Razprave, kakršnih smo pričeli, so nava ponudili o tem, da so bolniki in njihovi problemi postaranska zadeva, ker je vse v številnih ostroma zdravstvenih organizacijah oblikih, ki ne trpijo drugačne prakse. Če bi pa to veljalo za vse slovenske bolnišnice, potem tudi na Golniku ne bi mogli izvajati nevrokirurških operacij, ki so bolnikom dostopne v zelo kratkem času, v drugih, kjer se vrstne operacije izvajajo vsakodnevno, pa je čakalna vrsta letno in več. Takšnih primerov pa je še veliko več. Tako člani sveta zavoda na prednji seji niso bili seznanjeni s tem, da operacij kolofon januarja v ptujске bolnišnici ne bo, četudi je na čakalni listi okrog 350 bolnikov, ki so le oddali prijavo za zdravljenje. Bolj kot ortopedija pa je tako je bilo razbrati vsaj iz razprave, blizu usmeritev v negovalno bolnišnico in etično bolnišnico.

petkova izdaja

Štajerski TEDNIK v digitalni različici: www.dlib.si

Ptujске bolnišnice je še vedno brez direktorja: vrtilki dolžnosti ostaja Marjana Buljeta, strokovno vodstvo pa v rokah doc. dr. Miha Letonja.

RADIOPTUJ
89.8•90.2•104.3
www.radio-ptuj.si

V takšni podobi prinaša Štajerski tednik novice v naše domove (Štajerski tednik, 28. 12. 2012).

Kot je pri tedniku že ustaljena praksa, tudi vsebino Štajerskega tednika poleg redne novinarske ekipe soustvarjajo številni redni in občasni dopisniki. Mednje sodimo tudi zaposleni v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj s prispevki s področja knjižničarstva ali s predstavitvami knjižnih novosti.

V vseh letih izhajanja je Tednik, kakor še vedno pogosto na kratko imenujemo Štajerski tednik, spisal več deset tisoč strani »naše štajerske kronike«. Brezmejno število zgodb, usod in dogodkov je bilo v tem času prelitih na časopisni papir. Na arhivskih izvodih, ohranjenih v knjižnicah in drugih arhivih, ter poslej tudi v digitalni obliki bodo na voljo prihodnjim rodovom, ki bodo želeli pokukati v dogajanje našega ali že minulega časa.

MEDIJSKA DRUŽBA RADIO-TEDNIK TUDI ORGANIZATOR IN SOORGANIZATOR RAZLIČNIH DOGODKOV

Aktivnosti družbe Radio-Tednik pa niso omejene samo na pripravo vsebin za oba osrednja ptujška informativna medija – radio in tednik, temveč je tudi aktiven organizator in soorganizator številnih glasbenih, športnih in drugih družabnih dogodkov. Festival domače zabavne glasbe, Orfejčkova parada, Z glasbo do srca, Za male in velike, Vlak zvestobe, Poli maraton in druge prireditve niso namenjene samo zabavi in sprostitvi, temveč ljudi tudi zblížujejo in povezujejo.

Daleč najdaljšo tradicijo med njimi ima Festival narodno-zabavne glasbe, ki so ga sodelavci radia prvič pripravili leta 1969 v sklopu praznovanj ob 1900-letnici Ptuja. V tem času je festival prerasel v največji slovenski festival narodno-zabavne glasbe.

BISERNI JUBILEJ ŠTAJERSKEGA TEDNIKA

Ob 60-letnici Štajerskega tednika (in 45-letnici Radia Ptuj) so sodelavci družbe Radio-Tednik svojim bralcem in poslušalcem podarili zabavno-glasbeno prireditev Praznujmo skupaj, ki je bila 13. septembra 2008 v športni dvorani v Gorišnici. Na njej so se občinstvu predstavili vsi, ki tako ali drugače sooblikujejo oba medija – uredniki, voditelji, novinarji, tonski tehniki, tehnična redakcija in drugi sodelavci, ki daleč od oči bralcev in poslušalcev nevidni v ozadju dodajo svoj delček k celoti.

Ob praznovanju bisernega jubileja v družbi Radio-Tednik niso pozabili tistih, ki so v preteklih letih sodelovali pri tedniku in radiu. Srečanje aktualnih in nekdanjih sodelavcev, poslovnih partnerjev ter predstavnikov občin je bilo 7. novembra 2008 v Grand hotelu Primus. Ob tej priložnosti je župan Mestne občine Ptuj dr. Štefan Čelan poudaril pomen poslanstva obeh medijev za lokalno okolje, vsem zaposlenim izrekel čestitke ob jubileju ter direktorju družbe izročil spominski kelih Mestne občine Ptuj. Preplet obujanja spominov, snovanja novih načrtov in vseh izrečenih želja je popotnica, ki je ob jubileju ustvarjalce časopisa pospremila k novim delovnim načrtom.

Kolektiv družbe Radio-Tednik Ptuj ob praznovanju 60-letnice Štajerskega tednika leta 2008 (foto Langerholc, vir: Štajerski tednik, 30. 12. 2008, priloga Kronika 2008, str. 48).

S selitvijo družbe Radio-Tednik iz Raičeve ulice 6 v nove prostore na Osojnikovi cesti 3³ v letu praznovanja 65-letnice Štajerskega tednika in 50-letnice Radia Ptuj pa so časopisni in radijski ustvarjalci pridobili sodobno opremljene prostore, ki jim bodo nudili boljše delovne pogoje in jih navdahnili z novo pozitivno motivacijo.

Časopisni in radijski ustvarjalci v novih prostorih (foto Črtomir Goznik, vir: Štajerski tednik, 11. 6. 2013, str. 24).

Štajerski tednik se je s svojo dolgoletno tradicijo ter bogato in pestro vsebino, ki prinaša informativne in zabavne vsebine za vse generacije, globoko zarisal na zemljevid slovenskih regijskih časopisov in postal nepogrešljiva stalnica na vzhodnem štajerskem območju. Naj bo tudi v prihodnje »Glas naše dežele« ogleдалo, kronika in spomin našega časa, pisan za nas in shranjen za prihodnje rodove.

VIRI IN LITERATURA

- 10 let našega časopisa. V: Ptujski tednik, letn. 11, št. 27 (11. 7. 1958), str. 1.
- Bilo nam je lepo in znova bo tako ... V: Štajerski tednik, letn. 61, št. 102 (30. 12. 2008), priloga Kronika 2008, str. 50–55.
- Bračič, Jože: Štajerski tednik odslej v torek in petek. V: Štajerski tednik, letn. 58, št. 8 (24. 2. 2005), str. 1.
- Čuček, Filip; Polajner, Janez; Zajc, Marko: Slovenska zgodovina v preglednicah. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2011.
- Fideršek, Franc: Časopisi in lokalni radio Ptuj. V: Ptuj (ur. Franc Tetičkovič). Ptuj, Perutnina [etc.], 1992, str. 135–136.
- Fideršek, Franc: Kako je nastajalo »Naše delo«. V: Tednik, letn. 41, št. 28 (21. 7. 1988), str. 2.
- Fideršek, Franc: Naša jubileja. V: Tednik, letn. 46, št. 21 (27. 5. 1993)–letn. 47, št. 18 (5. 5. 1994), str. 7.
- Fideršek, Franc: Naše rojstno leto 1948. V: Tednik, letn. 51, št. 1 (8. 1. 1998)–letn. 51, št. 38 (24. 9. 1998), str. 4 ali 6.
- Fideršek, Franc: Od Našega dela do Ptujskega tednika. V: Ptujski zbornik, letn. 5 (1985), str. 201–204.
- Fideršek, Franc: Pred petdesetimi leti. V: Tednik, letn. 48, št. 11 (16. 3. 1995)–letn. 48, št. 44 (9. 11. 1995), str. 7.
- Fideršek, Franc: Upokojenec lahko še veliko naredi. V: Štajerski tednik, letn. 61, št. 102 (30. 12. 2008), priloga Kronika 2008, str. 39.
- Hernja Masten, Marija: Naše delo – Ptujski tednik – Tednik – Štajerski tednik. V: Štajerski tednik, letn. 61, št. 102 (30. 12. 2008), priloga Kronika 2008, str. 34–38.
- Ilustrirana zgodovina Slovencev (ur. Marko Vidic). Ljubljana, Mladinska knjiga, 1999.
- Iz matične knjige zaposlenih. V: Štajerski tednik, letn. 61, št. 102 (30. 12. 2008), priloga Kronika 2008, str. 48–49.
- Lačen, Franc: Obletnice so nedvomno pomembne. V: Štajerski tednik, letn. 61, št. 102 (30. 12. 2008), priloga Kronika 2008, str. 40–41.
- Lačen, Franc: V petinpetdesetem letu z novim imenom. V: Štajerski tednik, letn. 56, št. 10 (13. 3. 2003), str. 3.
- Mohorko, Tatjana: Prvi med pokrajinskimi časopisi v barvah. V: Tednik, letn. 51, jubilejna št. (8. 6. 1998), str. 18–22.
- Naše delo, 1948–1950.
- Od Našega dela do Tednika. Vir: Tednik, letn. 31, št. 28 (20. 7. 1978), str. 8.
- Osvobodilna fronta. Wikipedija. Pridobljeno 1. 4. 2013 s spletne strani http://sl.wikipedia.org/wiki/Osvobodilna_fronta.

Ozmec, Martin: Glas naše dežele odslej pogostejši in glasnejši. V: Štajerski tednik, letn. 58, št. 10 (4. 3. 2005), str. 9.

Ozmec, Martin: Praznovali smo skupaj z vami. V: Štajerski tednik, letn. 61, št. 73 (16. 9. 2008), str. 24.

Ozmec, Martin: Utelesena skromnost, delavnost in poštenost. V: Tednik, letn. 47, št. 46 (17. 11. 1994), str. 10.

Ptujska tiskarna – Zgodovina. Pridobljeno 16. 4. 2013 s spletne strani: <http://www.ptujaska-tiskarna.si/si/>.

Ptujski tednik, 1951–1961.

Purg, Anton: Gospodarski razvoj v ptujskem okolišu po osvoboditvi. V: Ptujski zbornik, letn. 2 (1962), str. 307–337.

Štajerski tednik – Predstavitev. Pridobljeno 23. 5. in 23. 10. 2013 in s spletne strani <http://www.tednik.si/predstavitev>.

Štajerski tednik, 2003–2013.

Tednik, 1961–2003.

Večer – Zgodovinski mejniki. Pridobljeno 6. 5. 2013 s spletne strani <http://predstavitev.vecer.com/v1/sl/default.asp?kaj=Zgodovina>.

Vodopivec, Peter: Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Ljubljana, Modrijan, 2006.

POVZETEK

SUMMARY

ZUSAMMENFASSUNG

PTUJSKA ČASOPISNA DEDIŠČINA

OB 135-LETNICI NATISA PRVEGA PTUJSKEGA ČASOPISA IN UMESTITVI ZBIRKE OSREDNJIH PTUJSKIH ČASOPISOV V DIGITALNO KNJIŽNICO SLOVENIJE

ČASOPISI – PRIČEVALCI NEKEGA ČASA

Na Slovenskem so se prvi časopisi pojavili v začetku 18. stoletja, najprej v nemškem jeziku. Tiskali in širili so se zlasti v večjih mestih, saj je tu živel večina izobraženstva in uradništva: v Ljubljani, Celju, Novem mestu, v Mariboru, na Ptuju ... Najbolj bran izmed njih je bil Laibacher Zeitung (1778–1918).

Slovinci smo svoj prvi v slovenskem jeziku napisan časopis dobili z Lublanskimi novicami (1797–1800). Pobuda zanj je vzniknila v Zoisovem razsvetljenem krogu, ki je želel slovenski jezik vpeljati v širšo vsakdanjo in šolsko rabo. Urejal in pisal jih je Valentin Vodnik, prvi slovenski časnikar in urednik. Lublanske novice so odigrale pomembno narodnozdrževalno vlogo, saj so si pri bralcih prizadevale vzbuditi zavest o pripadnosti slovenskemu narodu.

Drugi slovenski časopis, Kmetijske in rokodelske novice (1843–1902), smo Slovenci dobili šele v zadnjih letih predmarčne dobe. Urednik in osrednja osebnost časopisa je bil dr. Janez Bleiweis (1808–1881). Kmetijske in rokodelske novice, prvi slovenski množični časopis, so veliko prispevale k zorenju slovenske narodne zavesti in identitete ter k oblikovanju enotnega slovenskega knjižnega jezika. Z uvedbo gajice so prispevale k poenotenju slovenskega črkopisa.

V letu 1848 se je poleg dotlej edinih Kmetijskih in rokodelskih novic pojavila cela vrsta novih slovenskih časopisov: v Ljubljani je začel izhajati prvi slovenski politični list Slovenija (1848–1850), prvi slovenski časopis za mladino Vedež (1848–1850) ter prvi slovenski verski list Slovenski cerkveni časopis. Leta 1849 se pojavi prvi slovenski družinski časopis Pravi Slovenec (1849), 1850 pa prvi slovenski uradni list Ljubljanski časnik (1850–1851).

V drugi polovici 19. stoletja sta veliko družbeno in politično moč dobila časnika Slovenski narod (1868–1943) in Slovenec (1873–1945). Slovenski narod, osrednje glasilo slovenskega liberalnega tabora in leta 1894 ustanovljene Narodno napredne stranke, je v slovensko javnost prinesel ideje evropskega liberalizma, duh panslavizma in jugoslovanstva. Osrednji katoliški časnik Slovenec (1873–1945), glasilo Slovenske ljudske stranke, je zagovarjal avtoriteto cerkve v družbi in politiki in si prizadeval za družbeno, politično in kulturno premoč nad liberalizmom ter veliko prispeval k rasti in vplivu političnega katolicizma na Slovenskem.

Konec 19. stoletja se je na Slovenskem pojavilo še socialnodemokratsko časopisje, ki se je ukvarjalo predvsem s problematiko slovenskega delavstva, z njegovim ekonomskim položajem, socialnimi pravicami in politično organiziranostjo (Rdeči prapor, Naprej in Zarja), v obdobju med obema vojnoma

pa je na Slovenskem izhajalo tudi komunistično časopisje, naperjeno zoper kapitalistični družbeni red in meščansko družbo (Delavske novice, Ljudska pravica ...).

Po drugi svetovni vojni je družbo obvladovala komunistična partija in vse do konca osemdesetih medije trdno držala v rokah. V tem času se je pojavilo Delo (1959–), osrednji slovenski dnevnik, ter cela vrsta pokrajinskih časopisov, ki jih beremo še danes (Večer, Naše delo, Gorenjski glas, Dolenjski list, Celjski list ...). Konec osemdesetih let 20. stoletja so se v nekaterih revijah začeli pojavljati tudi prispevki, kritični do komunistične oblasti in njenega delovanja. Do medijske demokratizacije je prišlo šele v devetdesetih letih s spremembo političnega sistema.

PRVI PTUJSKI ČASOPIS

V Ptuju, spodnještajerskem mestu ob Dravi, se je tako kot v drugih slovenskih mestih najprej pojavilo nemško časopisje. Februarja 1878 je v tiskarni Jakoba Schöna zagledal luč sveta prvi ptujski časopis Pettauer Wochenblatt (1878). Izhajal je ob sobotah, poročal pa predvsem o lokalnem družbenem, kulturnem in gospodarskem dogajanju. Časopis, pisan v gotici, je spremljala tedenska priloga Beilage zum Pettauer Wochenblatt, ki je prinašala leposlovne prispevke. Prvi ptujski časopis je usahnil po dobrih enajstih mesecih izhajanja – zadnja številka je izšla konec decembra 1878, verjetno zaradi skromne in nezanimive vsebine ter premajhnega števila naročnikov.

NEMŠKONACIONALNO USMERJENO ČASOPISJE NA PTUJSKEM

Drugi ptujski časopis se je pojavil leta 1889, ko je Wilhelm Blanke (1824–1899), ustanovitelj tiskarne, ki je na Ptuju delovala vse do leta 1945, začel tiskati časopis Pettauer Localanzeiger (1889–1890). Ta se je že naslednje leto preimenoval v Pettauer Zeitung (1890–1904), ki je bil eden najbolj branih spodnještajerskih časnikov. Sprva je bil to list z nepolitično vsebino, leta 1894 pa se je spremenil v politični časnik, glasilo ptujskega nemštva, naperjen proti slovenskim narodnim interesom. Zavzemal se je za nemško prevlado v avstro-ogrski monarhiji ter zaščito interesov nemštva na nacionalno mešanih področjih. Deželo Štajersko je želel ohraniti enotno nemško in jo ubraniti pred poskusi uveljavljanja slovenstva. Z novim letom 1905 je Pettauer Zeitung nadomestilo glasilo Pettauer Anzeiger (1905–1913), ki je prinašalo le poslovne informacije.

V letih pred prvo svetovno vojno je na Ptuju izhajal še Štajerc (1900–1918), glasilo stranke Štajerc-Partei, ki je na Spodnjem Štajerskem oznanjala ideologijo štajercijanstva. Štajercijanci so bili ostri nasprotniki slovenskega narodnega gibanja. Nastopali so proti ideji Zedinjene Slovenije, proti uporabi slovenskega jezika v uradih in šolah in proti panslavistični in jugoslovanski politiki slovenskih meščanskih strank. Časopis, podprt z nemškim kapitalom, a pisan v slovenskem jeziku, se je razglasal za zagovornika ljudskih pravic, v resnici pa je za krinko gospodarskih koristi skušal slovensko kmečko prebivalstvo, ki je predstavljalo močno volilno bazo slovenskih političnih strank, pritegniti v nemštvo. Med prvo svetovno vojno je Štajerc ves čas izražal naklonjenost do habsburške monarhije ter ostro napadal srbofilstvo, panslavizem in jugoslovanstvo. Med ustanovitelji časopisa je bil Josef Ornig, takratni ptujski župan, uredniško taktirko pa je večino časa imel v rokah Karl Linhart (1882–1918), nasprotnik slovenskega nacionalnega in gospodarskega gibanja ter jugoslovanstva.

PTUJSKI ČASOPISI MED OBEMA VOJNAMA

V času med obema vojnama sta na Ptuju izhajala dva časopisa, ki sta zelo hitro presahnila. Ptujski list (1919–1922) je bil glasilo Jugoslovanske demokratske stranke (JDS) na Štajerskem. Prinašal je politične vesti iz domovine in sveta, novice iz ptujskega gospodarskega, društvenega, šolskega in kulturnega življenja, objavljala pa tudi različne vladne uredbe, kmetijske nasvete, leposlovne prispevke ter oglase ptujskih obrtnikov in trgovcev. Kot glasilo liberalcev je bil protiklerikalno usmerjen. Nastopal je tudi proti socialističnemu taboru in opozarjal na nevarnost boljševizma ter imel negativen odnos do ptujskih predvojnih Nemcev in nemškutarjev. Urejali so ga Anton Sovre, dr. Franjo Šalamun in dr. Tone Gosak, tiskala pa Blankejeva tiskarna.

Leta 1931 se je na Ptuju pojavil nov časopis – Narodna sloga: neodvisen tednik (1932–1933). Izdajali so ga radikali, privrženci beograjske vlade, v obdobju diktature kralja Aleksandra I. Karađorđevića. Časopis je tiskala Ptujka tiskarna, zasebna tiskarna v lasti Alojza Šulerja, urejal pa Roman Bende. Program časopisa je bil »utrjevati vero in ljubezen v skupno mater Jugoslavijo«. Časnik je veliko pisal o hudi gospodarski krizi, veliki brezposelnosti in težavah v kmetijstvu. Prinašal je tudi novice o društveni in kulturni dejavnosti v Ptuju in se občasno obregnil ob delovanje tukajšnjih Nemcev. Presahnil je po dobrih šestih mesecih izhajanja, saj se je otepal s cenzuro, pomanjkanjem naročnikov in nerednim plačevanjem naročnine.

PTUJSKO OSREDNJE INFORMATIVNO ČASOPISJE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

V prvih letih po drugi svetovni vojni se je novo nastala Jugoslavija zaradi spora s Sovjetsko zvezo soočala s hudimi vojaškimi, političnimi in gospodarskimi pritiski iz vzhoda in zahoda. Na meji železne zavese je morala vpeti vse sile v to, da je dokazovala svojo neodvisnost in notranjo moč. Vladajoča Komunistična partija je tudi z agitacijo in propagando poskušala skrbeti za ustrezno politično linijo pri razvoju socializma in mobilizaciji prebivalstva za povojno obnovo države. Nastala je potreba po glasilih, ki bi posredovala redna tiskana obvestila o važnih dogodkih, o sporočilih oblasti ter o razlagah in tolmačenjih novih družbenih procesov.

Na Ptujskem je Prosvetni odsek pri okrajnem odboru OF Ptuj leta 1948 na pobudo Okrajnega komiteja KPS pričel s pripravami za natis lokalnega glasila. Naše delo (1948–1950), glasilo okrajnega odbora OF Ptuj, je pokrivalo območje Ptujskega polja, Slovenskih goric, Haloz in Ormoža. Časopis ni imel stalne novinarske ekipe, vsebine zanj so poleg urednika pripravljali dopisniki in aktivisti OF. Pri izboru »primernih« vsebin za objavo je imela odločilno besedo Komunistična partija, ki je s pomočjo komisije za agitacijo in propagando nadzirala kulturo in prosveto nasploh. Prvi ptujski povojni časopis so zaznamovale številne zamenjave odgovornih urednikov. Zanj med prebivalstvom, ki se ni aktivno ukvarjalo s politiko, ni bilo posebnega zanimanja. Finančne težave, s katerimi se je nenehno soočal, pa so že po dveh letih privedle do prenehanja izhajanja.

Prizadevanja lokalnih aktivistov in družbeno političnih delavcev so doprinesla k ponovnemu izhajanju lokalnega glasila, preimenovanega v Ptujski tednik (1951–1961). Po letu 1952, ko je bila na državni ravni ukinjena komisija za agitacijo in propagando, je tudi Ptujski tednik malce svobodneje zadihal. Poročal je o političnem, gospodarskem, kulturnem, prosvetnem, družabnem in športnem dogajanju na širšem ptujsko-ormoškem območju. Tako kot njegov predhodnik se je sprva spopadal z velikimi

finančnimi težavami, ustanovitev zavoda Ptujski tednik pa je zanj pomenila nekoliko večje možnosti preživetja. Da bi se čim bolj približal ljudem, je z leti ponujal tudi vedno več razvedrilnih vsebin in z leti je pričela naklada počasi, a vztrajno rasti.

Leta 1961 se je Ptujski tednik na pobudo občinskih odborov SZDL Ptuj in Ormož preimenoval v Tednik (1961–2003). S preimenovanjem se je tudi simbolično osvobodil teritorialnih meja, novega vetra v jadra pa mu je prinesla tudi združitev z Radiom Ptuj v enotni zavod Radio-Tednik Ptuj. Če je bilo v prvih letih izhajanja na straneh Tednika še čutiti spone vladajoče politike, je z leti prinašal vedno več neodvisnih, splošno informativnih, poučnih in razvedrilnih vsebin in tako postal glasilo, ki so ga ljudje sprejeli, prepoznali v njem sebe, svoje prijatelje in svoj domači kraj.

Leta 2003 se je preimenoval v Štajerski tednik in dve leti kasneje postal poltednik. S svojo dolgoletno tradicijo ter bogato in pestro vsebino, ki prinaša informativne in zabavne vsebine za vse generacije, se je globoko zarisal na zemljevid slovenskih regijskih časopisov in postal nepogrešljiva stalnica na vzhodnem štajerskem območju.

ZBIRKA OSREDNJIH PTUJSKIH ČASOPISOV V DIGITALNI KNJIŽNICI SLOVENIJE

V monografiji predstavljeni osrednji ptujski časopisi Pettauer Wochenblatt, Pettauer Localanzeiger, Pettauer Zeitung, Pettauer Anzeiger, Štajerc, Ptujski list, Narodna sloga, Naše delo, Ptujski tednik, Tednik in Štajerski tednik so v digitalni obliki prosto dostopni na spletnem portalu Digitalna knjižnica Slovenije (www.dlib.si). S spletnim dostopom do 5.771 časopisnih številk oziroma nekaj več kot 87.000 časopisnih strani, združenih v digitalno zbirko Ptujsko časopisje, 1878–2012, na široko odpiramo vrata vsem, ki želijo s pomočjo teh virov proučevati različna družbena, politična, kulturna, športna, gospodarska in druga pomembna dogajanja na območju Dravskega in Ptujkega polja, Slovenskih goric, Haloz in Ormoža.

Osrednje ptujске časopise, kot pomemben segment v skupini raznovrstnega domoznanskega gradiva, predstavljamo tudi na spletnem portalu Kamra (www.kamra.si), na katerem je objavljena kulturna dediščina slovenskih pokrajin, ki jo hranijo knjižnice in druge lokalne kulturne ustanove. Če smo z objavo ptujске časopisne dediščine na portalu Digitalne knjižnice Slovenije omogočili prebiranje celotnih besedil ptujskih časopisov kar iz domačega fotelja, na portalu Kamra objavljamo kratko zgodbo o nastanku, ključnih osebnostih in življenju teh, za Ptuj in njegovo okolico, zelo pomembnih tiskanih medijev.

THE PTUJ NEWSPAPER LEGACY

MARKING 135 YEARS SINCE THE FIRST PTUJ NEWSPAPER PUBLICATION AND THE INCLUSION OF THE CENTRAL PTUJ NEWSPAPERS COLLECTION INTO THE DIGITAL LIBRARY OF SLOVENIA

NEWSPAPERS – WITNESSES OF TIME

The first newspapers in Slovenia appeared at the beginning of the 18th century, initially in German. They were mainly printed and distributed in bigger cities, where the majority of intellectuals and officials lived: in Ljubljana, Celje, Novo mesto, Maribor, Ptuj etc. The most read newspaper of that time was the *Laibacher Zeitung* (1778–1918).

The Slovenes received their first newspaper written in Slovene with the *Lublanske novice* (1797–1800). On the initiative of the Žiga Zois enlightenment circle the newspaper's goal was to enforce the Slovene language in public and school usage. Valentin Vodnik, the first Slovene journalist and editor, was its chief editor and writer. While striving to awake the allegiance to the Slovene nation among readers, the *Lublanske novice* played a crucial role in uniting the nation.

Slovenes received their second Slovene newspaper, *Kmetijske in rokodelske novice* (1843–1902), only in the final years of the pre-March era. Dr. Janez Bleiweis (1808–1881) was the newspaper's chief editor and its central figure. *Kmetijske in rokodelske novice*, the first Slovene mass-printed newspaper, played an important role in the evolution of the Slovene national consciousness and identity as well as in the formation of a unified Slovene literary language. It also contributed to the unification of the Slovene alphabet with the introduction of the Gaj's Latin alphabet.

Besides - to this point sole - *Kmetijske in rokodelske novice*, a larger number of Slovene newspapers appeared in the year 1848. The first Slovene political, *Slovenija* (1848–1850), youth, *Vedež* (1848–1850), and religious newspapers, *Slovenski cerkveni časopis*, began to be published in Ljubljana. The publication of the first Slovene family newspaper, *Pravi Slovenec* (1849), began in the year 1849, followed by the first Slovene official journal, *Ljubljanski časnik* (1850–1851), in 1850.

The newspapers *Slovenski narod* (1868–1943) and *Slovenec* (1873–1945) gained immense social and political power in the second half of the 19th century. *Slovenski narod*, the central paper of the Slovene liberal camp, and the National Progressive Party, established in 1894, introduced the ideas of European liberalism, Pan-Slavism and Yugoslavism to the Slovene public. The central catholic newspaper, *Slovenec* (1873–1945), the Slovene People Party's paper, supported the authority of church in the society and politics, strived for social, political and cultural predominance over liberalism and significantly contributed to the growth and influence of political Catholicism in Slovenia.

In addition, social democratic newspapers appeared in Slovenia at the end of the 19th century, primarily addressing the Slovene working class problems, their economic situation, social rights and political level of organization (*Rdeči prapor*, *Naprej* and *Zarja*). In the period between the World Wars also

communist newspapers were published in Slovenia, directed against the capitalistic social order and the bourgeoisie (*Delavske novice*, *Ljudska pravica* etc.).

The communist party dominated the society after the Second World War and tightly controlled all media until the late 1980's. The central Slovene daily newspaper, *Delo* (1959–), and numerous regional newspapers, which are still read today, were established during that time (*Večer*, *Naše delo*, *Gorenjski glas*, *Dolenjski list*, *Celjski list* etc.). Critical contributions towards communist authority and activity started to appear in some of the newspapers at the end of the 1980's, although media freedom could not be established before the change of the political system in the 1990's.

THE FIRST PTUJ NEWSPAPER

In Ptuj, a town in Lower Styria beside the Drava River, just like in other Slovene towns, initially only German newspapers appeared. The first Ptuj newspaper, *Pettauer Wochenblatt* (1878), was published by the Jakob Schön printing house in February 1878. It was published every Saturday and reported mainly about local social, cultural and economic events. The newspaper that was using the Gothic alphabet included a weekly insert with literary contributions: *Beilage zum Pettauer Wochenblatt*. The first Ptuj newspaper was suspended after a good eleven months of publication. The last issue was published at the end of December 1878, probably due to modest and dull content and an insufficient number of subscribers.

GERMAN NATIONAL-ORIENTED NEWSPAPERS IN PTUJ

The second Ptuj newspaper appeared in 1889, when Wilhelm Blanke (1824–1899), founder of a printing house, which was operating in Ptuj until 1945, began to publish the *Pettauer Localanzeiger* (1889–1890) newspaper. As early as next year it was renamed into the *Pettauer Zeitung* (1890–1904), which was one of the most read newspapers in Lower Styria. At first it didn't hold any political content, but that changed in 1894, when it turned into a newspaper of the Ptuj Germans against Slovene national interests. It supported the German prevalence within the Austro-Hungarian Monarchy and the protection of German interests in ethnically mixed regions. It wanted to preserve a unified German Styria and tried to protect it against the enforcement attempts of Slovenianism. The *Pettauer Zeitung* was replaced with the strictly business-oriented *Pettauer Anzeiger* (1905–1913) newspaper with the new year of 1905.

The *Štajerc* (1900–1918) newspaper was also published in Ptuj in the years following up to the First World War – a *Štajerc* Party newspaper, which was promoting the Styrian ideology in Lower Styria. The Styrian ideology supporters were vehement opponents of the Slovene national movement. They were fighting against the idea of Slovene unification, the usage of the Slovene language before public authorities and in schools and the Pan-Slavic and the Yugoslavian policy of Slovene bourgeoisie parties. The newspaper, supported with German funds, but published in Slovene, proclaimed itself as an advocate of people's rights, although in reality and under the guise of economic benefits tried to persuade the Slovene farming population, who were the core Slovene parties' supporters, into Germaneness. The *Štajerc* newspaper constantly expressed its affinity towards the Habsburg Monarchy during the First World War and sharply attacked Serbophilia, Pan-Slavism and Yugoslavism.

Josef Ornig, the then Ptuj major, was among the founders of the newspaper, whereas Karl Linhart (1882–1918), an opponent of the Slovene national and economic movement and Yugoslavism, was its chief editor during most of the time.

PTUJ NEWSPAPERS DURING BOTH WORLD WARS

Two newspapers were published in Ptuj between the World Wars, but suspended shortly afterwards. Ptujski list (1919–1922) was the newspaper of the Yugoslav Democratic Party (JDP) in Styria. It brought domestic and international political reports, economic, social, school and cultural news from Ptuj, but also published different government decrees, farming advice, literary contributions and advertisements from Ptuj craftsmen and tradesmen. As a liberal newspaper it was anti-clerical oriented. It opposed the socialist camp and warned about the Bolshevik threat and maintained a negative relationship towards the Ptuj pre-war Germans and their supporters. Anton Sovre, Dr. Franjo Šalamun and Dr. Tone Gosak were the newspaper's editors, whereas the printing was done by the Blanke printing house.

A new newspaper appeared in Ptuj in 1931 – Narodna sloga: neodvisen tednik (1932–1933). It was published by radical supporters of the Belgrade government during the time of King Aleksandar I Karađorđević's dictatorship. The newspaper was printed in the Ptuj printing house, a private printing house owned by Alojz Šuler, and edited by Roman Bende. The newspaper's purpose was to “strengthen the faith and love for our mutual mother Yugoslavia”. The newspaper extensively reported about the Great Depression, high unemployment and difficulties in agriculture. It also brought social and cultural news from Ptuj and occasionally expressed itself against the activities of local Germans. The newspaper was suspended only after six months due to constant problems with censorship, insufficient subscribers and irregular payments of subscription.

THE CENTRAL INFORMATIVE NEWSPAPERS IN PTUJ AFTER THE SECOND WORLD WAR

The newly founded Yugoslavia was facing great military, political and economic pressures from the East and West due to a dispute with the Soviet Union during the first years after the Second World War. The country had to make every effort to demonstrate its independence and internal power on the borders of the Iron Curtain. In order to ensure an adequate political path towards the development of socialism and the mobilization of the population for post-war reconstruction of the country the leading Communist Party also used agitation and propaganda. Therefore a necessity for regular newspapers with news about important events, notifications from the authorities and the explanations and interpretations of new social processes arose.

On the initiative of the District Committee of the Communist Party of Slovenia the Education Section at the District Board of the Ptuj Liberation Front began with preparations for the publication of a local newspaper. The newspaper of the District Board of the Ptuj Liberation Front, Naše delo (1948–1950), covered the region of Ptujsko polje, Slovenske gorice, Haloze and Ormož. It had no permanent journalistic team, therefore, besides the chief editor, also correspondents and other activists of the Slovene Liberation Front prepared the content. The selection of “suitable” content was in the hands of the Communist Party, which, with the help of the Commission for Agitation

and Propaganda, supervised all cultural and educational activity in general. The first post-war Ptuj newspaper was denoted by several changes of chief editors. There was no special interest for it among a public that was not actively participating in politics. Constant financial problems led to suspension of publication only after two years.

Efforts of local activists and sociopolitical workers contributed to the republication of the local newspaper, renamed into the Ptujski tednik (1951–1961). After 1952, when the Commission for Agitation and Propaganda was abolished on the national level, also the Ptujski tednik could breathe a slight sigh of relief. It was reporting about political, economic, cultural, educational, social and sports activities in the broader Ptuj-Ormož area. Just like its predecessor, the newspaper faced big financial problems at the beginning, whereas the establishment of the Ptujski tednik Institute promised a brighter future. The newspaper offered an increasing number of entertaining content in order to approach the readers as much as possible, which resulted in a slow, but steady increase in the number of printed copies.

On the initiative of the Municipal Boards of the Socialist Alliance of Working People of Ptuj and Ormož the Ptujski tednik newspaper was renamed into Tednik (1961–2003) and thereby in a symbolical way freed from its territorial boundaries. Sails could be raised high to the wind with the merger with the Radio Ptuj into a unified Radio-Tednik Ptuj Institute. If one could sense the shackles of authorities on the pages of the Tednik newspaper during the first years of publication, the following years brought more and more independent, generally informative, educational and entertaining contents. Finally, it was transformed into a newspaper accepted by people, in which they discovered themselves, their friends and their hometown.

The newspaper was renamed into Štajerski tednik in 2003 and two years later started to be published twice a week. With its longstanding tradition and a rich and varied informative and entertaining content for all generations, the Štajerski tednik established itself on the Slovene map of regional newspapers and became an indispensable constant in the eastern Styria area.

THE CENTRAL PTUJ NEWSPAPERS COLLECTION IN THE DIGITAL LIBRARY OF SLOVENIA

The central Ptuj newspapers: Pettaufer Wochenblatt, Pettaufer Localanzeiger, Pettaufer Zeitung, Pettaufer Anzeiger, Štajerc, Ptujski list, Narodna sloga, Naše delo, Ptujski tednik, Tednik and Štajerski tednik, presented in this monograph are freely accessible in digital form on the Digital Library of Slovenia web portal (www.dlib.si). With digital access to 5,771 newspaper editions, respectively more than 87,000 newspaper pages, united in the collection Ptuj Newspapers, 1878–2012, we left our doors wide open to everyone, who would like to investigate different social, political, cultural, sports, economic and other important events in the area of Dravsko and Ptujsko polje, Slovenske gorice, Haloze and Ormož with the help of these sources.

As an important segment within various local historic materials, the central Ptuj newspapers are also presented on the Kamra web portal (www.kamra.si), where cultural heritage of Slovene regions, maintained by libraries and other local cultural facilities, is displayed. If with the publication of the Ptuj newspaper legacy on the Digital Library of Slovenia portal we ensured access to full Ptuj newspaper texts from the comfort of our homes, on the Kamra portal have published a short story about the development, key persons and lives of these, for Ptuj and its surroundings, extremely important printed media.

DAS PTUJER ZEITUNGSVERMÄCHTNIS

ANLÄSSLICH 135 JAHREN SEIT DER VERÖFFENTLICHUNG DER
ERSTEN PTUJER ZEITUNG UND DER EINBINDUNG DER ZENTRALEN
PTUJER ZEITUNGSSAMMLUNG IN DIE DIGITALE BIBLIOTHEK
SLOWENIENS

ZEITUNGEN – ZEUGEN EINER ZEIT

Die ersten Zeitungen in Slowenien wurden schon Anfang des 18. Jahrhunderts veröffentlicht, zuerst aber nur in deutscher Sprache. Gedruckt und veröffentlicht wurden diese vor allem in größeren Städten, weil dort die Mehrheit der Gebildeten und Beamten lebte: in Ljubljana, Celje, Novo mesto, Maribor, Ptuj usw. Die Laibacher Zeitung (1778–1918) war die am öftesten gelesene Zeitung dieser Zeit.

Die Slowenen bekamen ihre erste Zeitung in slowenischer Sprache mit der Lublanske novice (1797–1800). Diese sollte auf Initiative der Žiga Zois Aufklärungsrunde den Gebrauch der slowenischen Sprache im Alltag und der Schule durchsetzen. Die Zeitung wurde vom ersten slowenischen Journalisten und Redakteur Valentin Vodnik veröffentlicht und geschrieben. Die Lublanske novice spielte eine wichtige Rolle bei der Zusammenfügung der Nation, weil sie bei den Lesern das Zugehörigkeitsgefühl zur slowenischen Nation zu wecken versuchte.

Die zweite slowenische Zeitung, Kmetijske in rokodelske novice (1843–1902), bekamen die Slowenen erst in den letzten Jahren der Vormärzzeit. Der Chefredakteur und die Leitungsfigur der Zeitung war Dr. Janez Bleiweis (1808–1881). Kmetijske in rokodelske novice, die erste slowenische Massenzzeitung, trug bedeutend zur Formung einer einheitlichen slowenischen Literatursprache bei. Mit der Einführung der Gaj-Schrift spielte diese auch eine wichtige Rolle bei der Vereinheitlichung des slowenischen Alphabets.

Neben der einzigen Zeitung bis dahin, Kmetijske in rokodelske novice, wurden im Jahre 1848 in Ljubljana eine Reihe neuer slowenischer Zeitungen veröffentlicht: in Ljubljana erschienen die erste slowenische politische Zeitung, Slovenija (1848–1850), Jugendzeitung, Vedež (1848–1850) und religiöse Zeitung, Slovenski cerkveni časopis. 1849 wurde die erste slowenische Familienzeitung veröffentlicht, Pravi Slovenec (1849), 1850 das erste slowenische Amtsblatt, Ljubljanski časnik (1850–1851).

In der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts gewannen die neuen Zeitungen Slovenski narod (1868–1943) und Slovenec (1873–1945) an immer größerer gesellschaftlicher und politischer Stärke. Slovenski narod, die zentrale Zeitung der slowenischen liberalen Bewegung und der im Jahre 1894 gegründeten National-Fortschrittlichen Partei, stellte der slowenischen Öffentlichkeit die Ideen des

Europäischen Liberalismus, Panslawismus und Jugoslawismus vor. Die zentrale katholische Zeitung, Slovenec (1873–1945), die Zeitung der Slowenischen Volkspartei, verteidigte die Autorität der Kirche in der Gesellschaft und der Politik, setzte sich für eine gesellschaftliche, politische und kulturelle Übermacht der Kirche über dem Liberalismus ein und trug zur Expansion und größerem Einfluss des politischen Katholizismus in Slowenien bei.

Ende des 19. Jahrhunderts wurden im slowenischen Raum auch noch sozialdemokratische Zeitungen veröffentlicht, die sich vor allem mit der Problematik slowenischer Arbeiter, ihrer wirtschaftlichen Lage, sozialen Rechte und politischen Organisiertheit auseinandersetzten (Rdeči prapor, Naprej und Zarja). In der Zeit zwischen den beiden Weltkriegen wurden in Slowenien aber auch kommunistische Zeitungen veröffentlicht, die gegen die kapitalistische Gesellschaftsordnung und das Bürgertum gerichtet waren (Delavske novice, Ljudska pravica usw.).

Nach dem Zweiten Weltkrieg beherrschte die Kommunistische Partei die Gesellschaft und hielt die Medienwelt bis zum Ende der achtziger Jahre unter ihrer Gewalt. In dieser Zeit erschienen die zentrale slowenische Zeitung, Delo (1959–), und eine Reihe von Regionalzeitungen, die noch heute gelesen werden (Večer, Naše delo, Gorenjski glas, Dolenjski list, Celjski list usw.). Ende der achtziger Jahre tauchten auch einzelne regierungskritische Beiträge auf. Erst der Wechsel des politischen Systems in den neunziger Jahren brachte ungezwungene Medienfreiheit.

DIE ERSTE PTUJER ZEITUNG

In Ptuj, einer südsteirischen Stadt an der Drau, wurden, wie in allen slowenischen Städten, zuerst nur deutsche Zeitungen herausgebracht. Im Februar 1848 wurde in der Jakob Schön Druckerei die erste Ptujer Zeitung, das Pettauer Wochenblatt (1878), gedruckt. Diese erschien jeden Samstag und berichtete vor allem über lokale gesellschaftliche, kulturelle und wirtschaftliche Ereignisse. Die Zeitung, in gotischer Schrift verfasst, wurde auch von einer wöchentlichen Beilage begleitet, die literarische Beiträge enthielt, und zwar der Beilage zum Pettauer Wochenblatt. Die erste Ptujer Zeitung wurde nach gut elf Monaten eingestellt. Die letzte Nummer wurde wahrscheinlich wegen des bescheidenen und uninteressanten Inhaltes und einer zu niedrigen Abonnentenzahl Ende Dezember 1878 veröffentlicht.

DEUTSCH-NATIONAL AUSGERICHTETE ZEITUNGEN IN PTUJ

Die zweite Ptujer Zeitung erschien im Jahre 1889, als Wilhelm Blanke (1824–1899), Gründer einer Druckerei, die in Ptuj bis zum Jahre 1945 wirkte, den Pettauer Localanzeiger (1889–1890) veröffentlichte. Dieser wurde dann schon im folgenden Jahr in die Pettauer Zeitung (1890–1904) umbenannt, die eine der meistgelesenen südsteirischen Zeitungen war. Zuerst eine unpolitische Zeitung, wurde diese im Jahre 1894 zu einem politischen Blatt des Ptujer Bürgertums, die gegen slowenische nationale Interessen gerichtet war. Die Zeitung setzte sich für eine deutsche Vorherrschaft in der Österreichisch-Ungarischen Monarchie ein und für die Wahrung der Interessen des Deutschtums in ethnisch gemischten Regionen. Die Steiermark sollte einheitlich deutsch bleiben und vor den Behauptungsversuchen des Slowenentums geschützt werden. Mit dem Jahre 1905 wurde die Pettauer Zeitung durch das rein wirtschaftliche Blatt Pettauer Anzeiger (1905–1913) ersetzt.

In den Jahren vor dem Ersten Weltkrieg wurde noch das Štajer-Partei Blatt Štajerc (1900–1918) herausgebracht, dass in der Untersteiermark die steirische Ideologie förderte. Die Štajer-Anhänger waren scharfe Gegner der slowenischen nationalen Bewegung. Sie setzten sich gegen die Idee des vereinigten Sloweniens, den Gebrauch der slowenischen Sprache vor Behörden und in Schulen und die panslawistische und jugoslawische Politik der slowenischen bürgerlichen Parteien ein. Die mit deutschem Kapital finanzierte Zeitung, doch in slowenischer Sprache verfasst, proklamierte sich als Befürworter von Völkerrechten, in Wahrheit aber versuchte sie unter dem Vorwand von wirtschaftlichen Vorteilen die slowenische Bauernschaft, Stammwähler der slowenischen politischen Parteien, für das Deutschtum zu begeistern. Während des Ersten Weltkrieges äußerte die Štajerc stets seine Verbundenheit der Habsburger Monarchie und attackierte auf schärfste die Serbophilie, den Panslawismus und Jugoslawismus. Josef Ornig, damaliger Ptujer Bürgermeister, war unter den Gründern der Zeitung, während Karl Linhart (1882–1918), Gegner der slowenischen nationalen und wirtschaftlichen Bewegung und des Jugoslawismus, die meiste Zeit lang ihr Chefredakteur war.

PTUJER ZEITSCHRIFTEN ZWISCHEN DEN WELTKRIEGEN

In der Zeit zwischen den Weltkriegen wurden in Ptuj zwei Zeitungen herausgebracht, die aber bald eingestellt werden mussten. Das Partei-Blatt der Jugoslawischen Demokratischen Partei (JDP) in der Steiermark, Ptujski list (1919–1922), brachte politische Meldungen aus Slowenien und dem Ausland, wirtschaftliche, gesellschaftliche, schulische und kulturelle Nachrichten aus Ptuj, veröffentlichte aber auch verschiedene Regierungserlasse, landwirtschaftliche Ratschläge, literarische Beiträge und Anzeigen von Handwerkern und Händlern aus Ptuj. Als ein liberales Blatt war es antiklerikal ausgerichtet. Es setzte sich auch gegen das sozialistische Lager ein, warnte vor der Gefahr des Bolschewismus und pflegte ein negatives Verhältnis zu den Ptujer Vorkriegsdeutschen und Deutschtümlern. Für die Redaktion waren Anton Sovre, Dr. Franjo Šalamun und Dr. Tone Gosak verantwortlich. Gedruckt wurde die Zeitung in der Blanke Druckerei.

Im Jahre 1931 erschien in Ptuj eine neue Zeitung – Narodna sloga: neodvisen tednik (1932–1933). Herausgebracht wurde diese zur Zeiten der Alexander I. Karadordević Diktatur von radikalen Anhängern der Belgrader Regierung. Die Zeitung wurde in der Alojz Šuler Privatdruckerei gedruckt, Chefredakteur war Roman Bende. Der Zweck der Zeitung war es „den Glauben und die Liebe für den gemeinsamen Mutterstaat Jugoslawien zu festigen“. Das Blatt schrieb viel über die Große Depression, hohe Arbeitslosigkeit und Probleme in der Landwirtschaft, brachte aber auch gesellschaftliche und kulturelle Nachrichten aus Ptuj und äußerte sich gelegentlich gegen die Aktivitäten der heimischen Deutschen. Die Zeitung wurde wegen der ständigen Zensur, aber auch zu niedriger Abonnentenzahl und unordentlichen Zahlungen, nach gut sechs Monaten eingestellt.

DIE ZENTRALEN PTUJER INFORMATIVEN ZEITUNGEN NACH DEM ZWEITEN WELTKRIEG

In den ersten Jahren nach dem Zweiten Weltkrieg sah sich das neu entstandene Jugoslawien wegen des Konfliktes mit der Sowjetunion schwierigen militärischen, politischen und wirtschaftlichen Drücken sowohl des Ostens als auch Westens ausgesetzt. Der neue Staat musste auf der Grenze zum Eisernen Vorhang alle Anstrengungen unternehmen um seine Unabhängigkeit und innere Kraft zu

bestätigen. Die regierende Kommunistische Partei versuchte auch mit Agitation und Propaganda eine entsprechende politische Linie bei der Entwicklung des Sozialismus und der Mobilisierung der Bevölkerung zum Wiederaufbau nach dem Krieg durchzusetzen. Es entstand ein Bedürfnis nach regelmäßigen Nachrichten über die wichtigsten Ereignisse, Mitteilungen der Regierung, sowie Deutung und Auslegung der neuen gesellschaftlichen Prozesse.

Auf Initiative des Bezirksausschusses der Kommunistischen Partei Sloweniens begann die Abteilung für Bildung des Bezirksvorstandes der Befreiungsfront in Ptuj im Jahre 1948 mit den Vorbereitungen für die Veröffentlichung eines Regionalblattes. Das Blatt des Bezirksvorstandes der Befreiungsfront in Ptuj, Naše delo (1948–1950), erfasste das Gebiet von Ptujsko polje, Slovenske gorice, Haloze und Ormož. Die Zeitung hatte keine feste Redaktion, daher wurden die Inhalte neben dem Chefredakteur auch von Berichterstattern und anderen Aktivisten der Befreiungsfront geschrieben. Entscheidungen über die Auswahl von „geeigneten“ Inhalten traf die Kommunistische Partei, die mit Hilfe des Ausschusses für Agitation und Propaganda alle kulturellen und schulischen Aktivitäten überwachte. Die erste Ptujer Nachkriegszeitung wurde von zahlreichen Ablösungen von Chefredakteuren geprägt. Zwischen der Bevölkerung, die sich nie aktiv mit Politik befasste, herrschte kein besonderes Interesse für die Zeitung. Wegen andauernder finanzieller Schwierigkeiten musste die Zeitung schon nach zwei Jahren eingestellt werden.

Die Bemühungen lokaler Aktivisten und gesellschaftlich-politischer Arbeiter trugen zur Neuauflage des Lokalblattes bei, diesmal ins Ptujski tednik (1951–1961) umbenannt. Nach dem Jahre 1952, als auf nationaler Ebene der Ausschuss für Agitation und Propaganda abgeschafft wurde, konnte auch die Ptujski tednik ein wenig aufatmen. Die Zeitung berichtete über politisches, wirtschaftliches, kulturelles, schulisches, gesellschaftliches und sportliches Geschehen auf dem breiteren Gebiet von Ptuj-Ormož. Wie ihr Vorgänger stand auch diese anfangs vor großen finanziellen Schwierigkeiten, während mit der Gründung der Anstalt Ptujski tednik weitaus bessere Möglichkeiten zum Überleben geschaffen wurden. Um den Leser so nah wie möglich zu sein, stieg die Anzahl der Unterhaltungsinhalte mit den Jahren ständig an, was zu einem langsamen, doch stetigen Anstieg der Druckauflage führte.

Auf Initiative des Gemeindevorstandes des Sozialistischen Bündnisses der Arbeiter in Ptuj und Ormož wurde die Ptujski tednik ins Tednik (1961–2003) umbenannt. Mit der Umbenennung wurde die Zeitung auch auf eine symbolische Art und Weise von territorialen Grenzen befreit, die Segel konnten aber auch durch den Zusammenschluss mit dem Radio Ptuj zur vereinheitlichen Anstalt Radio-Tednik Ptuj hoch gesetzt werden. Obwohl man in den ersten Jahren auf den Seiten der Tednik noch immer den Einfluss der regierenden Politik spüren konnte, druckte die Zeitung mit den Jahren immer mehr unabhängige, allgemein informative, bildende und unterhaltsame Inhalte ab und verwandelte sich in ein Blatt, das die Menschen annahm, weil sie sich selbst, ihre Freunde und ihren Heimatort in der Zeitung wiedererkannten.

Im Jahre 2003 wurde die Zeitung ins Štajerski tednik umbenannt und erscheint seit 2005 zweimal wöchentlich. Mit ihrer langjährigen Tradition, reichen und vielfältigen informativen und unterhaltenden Inhalten für alle Generationen festigte sich die Zeitung auf der slowenischen Landschaft von Regionalzeitungen und entwickelte sich zu einer unverzichtbaren Konstante in der oststeirischen Region.

ZENTRALE PTUJER ZEITUNGSSAMMLUNG IN DER DIGITALEN BIBLIOTHEK SLOWENIENS

Alle in der Monographie vorgestellten zentralen Ptujer Zeitschriften: Pettauer Wochenblatt, Pettauer Localanzeiger, Pettauer Zeitung, Pettauer Anzeiger, Štajerc, Ptujski list, Narodna sloga, Naše delo, Ptujski tednik, Tednik und Štajerski tednik sind in digitaler Form auf dem Webportal der Digitalen Bibliothek Sloweniens (www.dlib.si) frei zugänglich. Mit dem digitalen Zugang zu 5.771 Zeitungsausgaben bzw. etwas mehr als 87.000 Zeitungsseiten, zusammengefasst in der digitalen Sammlung Ptujer Zeitungen, 1878–2012, haben wir unsere Tür all denen geöffnet, die mit Hilfe dieser Quellen verschiedene gesellschaftliche, politische, kulturelle, sportliche, wirtschaftliche und andere bedeutende Ereignisse auf dem Gebiet von Dravsko und Ptujsko polje, Slovenske gorice, Haloze und Ormož erforschen wollen.

Die zentralen Ptujer Zeitungen werden als ein wichtiges Segment im Rahmen des verschiedenartigen heimatkundigen Materials auch auf dem Webportal Kamra (www.kamra.si) vorgestellt, auf welchem das Kulturerbe der slowenischen Regionen, das von Bibliotheken und anderen lokalen Kultureinrichtungen aufbewahrt wird, veröffentlicht ist. Wenn wir mit der Veröffentlichung des Ptujer Zeitungsvermächtnisses auf dem Portal der Digitalen Bibliothek Slowenien den Zugang zur vollständigen Ptujer Zeitungstexten gleich aus dem gemütlichen heimischen Sessel ermöglichten, dann veröffentlichen wir auf dem Portal Kamra eine kurze Geschichte über die Entstehung, Schlüsselpersonen und das Leben der für Ptuj und Umgebung so bedeutenden Druckmedien.

SEZNAM DIGITALIZIRANIH PTUJSKIH ČASOPISOV

PETTAUER WOCHENBLATT, 10. 2. 1878–29. 12. 1878

COBISS.SI-ID=62137345

Leto	Letnik	Številke	Datum
1878	1	1–47	10. 2. 1878–29. 12. 1878

PETTAUER LOCALANZEIGER, 21. 12. 1889–21. 3. 1890

COBISS.SI-ID=21498168

Leto	Letnik	Številke	Datum
1889/1890	1	1–10	21. 12. 1889–21. 3. 1890

PETTUER ZEITUNG, 1. 4. 1890–25. 12. 1904

COBISS.SI-ID=21498680

Leto	Letnik	Številke	Datum
1890	1	11–37	1. 4. 1890–21. 12. 1890
1891	2	1–12,14–38 manjka: 13	1. 1. 1891–21. 12. 1891
1892 ¹	3	1–19, 21, 24–28 manjkajo: 20, 22, 23	1. 1. 1892– 1. 12. 1892
1893	4	1–36	1. 1. 1893–21. 12. 1893
1894 ²	5	1 1–27	1. 1. 1894 1. 7. 1894–30. 12. 1894
1895	6	1–52	6. 1. 1895–29. 12. 1895
1896	7	1–52	5. 1. 1896–27. 12. 1896
1897	8	1–52	3. 1. 1897–26. 12. 1897
1898	9	1–52	2. 1. 1898–25. 12. 1898
1899	10	1–53	1. 1. 1899–31. 12. 1899
1900	11	1–51	7. 1. 1900–30. 12. 1900
1901	12	1–52	6. 1. 1901–29. 12. 1901
1902	13	1–17, 19–52 manjka: 18	5. 1. 1902–28. 12. 1902
1903	14	1–52	4. 1. 1903–27. 12. 1903
1904	15	1–52	3. 1. 1904–25. 12. 1904

PETTAUER ANZEIGER, 1. 1. 1905–21. 12. 1913

COBISS.SI-ID=21498936

Leto	Letnik	Številke	Datum
1905	1	1–53	1. 1. 1905–31. 12. 1905
1906	2	1–52	7. 1. 1906–30. 12. 1906
1907	3	1–52	6. 1. 1907–29. 12. 1907
1908	4	1–52	5. 1. 1908–27. 12. 1908
1909	5	1–52	3. 1. 1909–26. 12. 1909
1910	6	1–52	2. 1. 1910–25. 12. 1910
1911	7	1–53	1. 1. 1911–31. 12. 1911
1912	8	1–52	7. 1. 1912–29. 12. 1912
1913	9	1–51	5. 1. 1913–21. 12. 1913

¹ Pettaufer Zeitung leta 1892 nekaj mesecev (julij, avgust, september) ni izhajal.

² V tem letu sta izšli dve prvi številki. Ena je izšla 1. januarja 1894, nato časopis do konca junija ni izhajal. Ponovno prične izhajati 1. julija 1894 in prične s štetjem številke od začetka. Od tega datuma dalje izhaja tedensko.

ŠTAJERC, 1. 7. 1900–3. 11. 1918

COBISS.SI-ID=11787061

Leto	Letnik	Številke	Datum
1900	1	1-14	1. 7. 1900 –30. 12. 1900
1901	2	1-26	13. 1. 1901–29. 12. 1901
1902	3	1-26	12. 1. 1902–28. 12. 1902
1903	4	1-26	11. 1. 1903–27. 12. 1903
1904	5	1-26	10. 1. 1904–25. 12. 1904
1905	6	1-26	8. 1. 1905–23. 12. 1905
1906	7	1-26	7. 1. 1906–23. 12. 1906
1907 ³	8	1-51	6. 1. 1907–22. 12. 1907
1908	9	1-50, 52 manjka: 51	5. 1. 1908–24. 12. 1908
1909	10	1-47, 49-52 manjka: 48	3. 1. 1909–26. 12. 1909
1910	11	1-4, 6-47, 49-52 manjkata: 5, 48	2. 1. 1910–25. 12. 1910
1911	12	1-53	1. 1. 1911–31. 12. 1911
1912	13	1-50+51/52	7. 1. 1912–22. 12. 1912
1913	14	1-52	5. 1. 1913–28. 12. 1913
1914 ⁴	15	1-47	15. 2. 1914–27. 12. 1914
1915	16	1-52	3. 1. 1915–26. 12. 1915
1916	17	1-53	2. 1. 1916–31. 12. 1916
1917	18	1-52	7. 1. 1917–30. 12. 1917
1918	19	1-44	6. 1. 1918–3. 11. 1918

PTUJSKI LIST, 6. 4. 1919–30. 4. 1922

COBISS.SI-ID=230069760

Leto	Letnik	Številke	Datum
1919	1	1-32	6. 4. 1919–28. 12. 1919
1920	2	1-52	4. 1. 1920–26. 12. 1920
1921	3	1-48	2. 1. 1921–25. 12. 1921
1922	4	1-16	1. 1. 1922–30. 4. 1922

³ Štajerc je prvotno izhajal kot štirinajstdnevnik. Leta 1907 je pričel izhajati tedensko.

⁴ Štajerc v začetku leta 1904 (januar, februar) ni izhajal.

NARODNA SLOGA, 1. 11. 1931–14. 5. 1932

COBISS.SI-ID=39224577

Leto	Letnik	Številke	Datum
1931 ⁵	1	1-6+7/8	7. 11. 1931–24. 12. 1931
1932	2	1-8+9/11+12-18	5. 1. 1931–14. 5. 1932

NAŠE DELO, 17. 7. 1948–23. 6. 1950

COBISS.SI-ID=29706241

Leto	Letnik	Številke	Datum
1948	1	1-14	17. 7. 1948–30. 12. 1948
1949	2	1-39	13. 1. 1949–30. 12. 1949
1950	3	1-25	6. 1. 1950–23. 6. 1950

PTUJSKI TEDNIK, 5. 1. 1951 – 17. 11. 1961

COBISS.SI-ID=29706497

Leto	Letnik	Številke	Datum
1951	4	1-16+17/18+19-51	5. 1. 1951–28. 12. 1951
1952	5	1-16+17/18+19-52	4. 1. 1952–26. 12. 1952
1953	6	1-52	1. 1. 1953–31. 12. 1953
1954	7	1-46+47/48+49-52	8. 1. 1954–31. 12. 1954
1955	8	1-51	7. 1. 1955–30. 12. 1955
1956	9	1-16+17/18+19-46+47/48+49-52	6. 1. 1956–28. 12. 1956
1957	10	1-44+45/46+47-49+50/51	11. 1. 1957–31. 12. 1957
1958	11	1-15+16/17+18-51	10. 1. 1958–29. 12. 1958
1959	12	1-46+47/48+49-50+51/52	9. 1. 1959–30. 12. 1959
1960	13	1-16+17/18+19-51	8. 1. 1960–29. 12. 1960
1961	14	1-44	13. 1. 1961–17. 11. 1961

⁵ Prva številka Narodne sloge je izšla 1. novembra 1931, drugi ponatis prve številka pa 7. novembra 1931.

TEDNIK, 24. 11. 1961–6. 3. 2003

COBISS.SI-ID=1137668

Leto	Letnik	Številke	Datum
1961	14	45–49	24. 11. 1961–29. 12. 1961
1962	15	1–50	12. 1. 1962–28. 12. 1962
1963	16	1–50	11. 1. 1963–27. 12. 1963
1964	17	1–51	10. 1. 1964–31. 12. 1964
1965	18	1–51	8. 1. 1965–31. 12. 1965
1966	19	1–51	7. 1. 1966–30. 12. 1966
1967	20	1–51	6. 1. 1967–29. 12. 1967
1968	21	1–51	5. 1. 1968–27. 12. 1968
1969	22	1–51	9. 1. 1969–25. 12. 1969
1970	23	1–50	8. 1. 1970–31. 12. 1970
1971	24	1–51	7. 1. 1971–30. 12. 1971
1972	25	1–49	13. 1. 1972–28. 12. 1972
1973	26	1–50	11. 1. 1973–27. 12. 1973
1974	27	1–50	10. 1. 1974–26. 12. 1974
1975	28	1–50	9. 1. 1975–25. 12. 1975
1976	29	1–51	8. 1. 1976–30. 12. 1976
1977	30	1–50	6. 1. 1977–29. 12. 1977
1978	31	1–50	5. 1. 1978–28. 12. 1978
1979	32	1–50	11. 1. 1979–27. 12. 1979
1980	33	1–51	10. 1. 1980–25. 12. 1980
1981	34	1–50	8. 1. 1981–30. 12. 1981

TEDNIK, 24. 11. 1961–6. 3. 2003

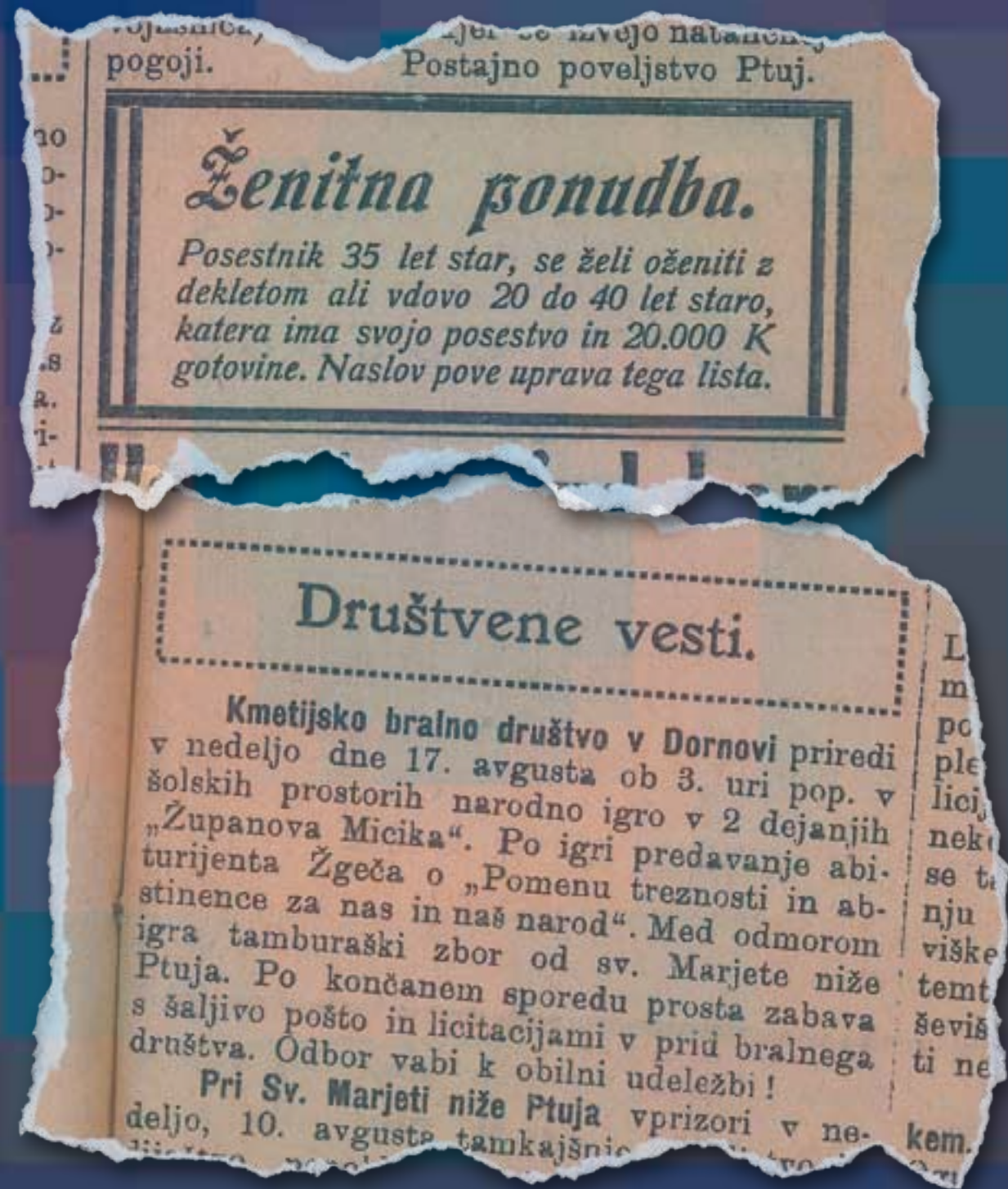
COBISS.SI-ID=1137668

Leto	Letnik	Številke	Datum
1982	35	1–50	7. 1. 1982–30. 12. 1982
1983	36	1–50	6. 1. 1983–29. 12. 1983
1984	37	1–50	8. 1. 1984–27. 12. 1984
1985	38	1–50	10. 1. 1985–26. 12. 1985
1986	39	1–50	9. 1. 1986–25. 12. 1986
1987	40	1–50	8. 1. 1987–30. 12. 1987
1988	41	1–50	7. 1. 1988–29. 12. 1988
1989	42	1–50	12. 1. 1989–28. 12. 1989
1990	43	1–50	11. 1. 1990–27. 12. 1990
1991	44	1–51	4. 1. 1991–27. 12. 1991
1992	45	1–52	9. 1. 1992–30. 12. 1992
1993	46	1–52	7. 1. 1993–30. 12. 1993
1994	47	1–52	6. 1. 1994–29. 12. 1994
1995	48	1–50	5. 1. 1995–21. 12. 1995
1996	49	1–52	4. 1. 1996–27. 12. 1996
1997	50	1–53	3. 1. 1997–31. 12. 1997
1998	51	1–52	8. 1. 1998–31. 12. 1998
1999	52	1–52	7. 1. 1999–30. 12. 1999
2000	53	1–52	6. 1. 2000–28. 12. 2000
2001	54	1–52	4. 1. 2001–27. 12. 2001
2002	55	1–53	3. 1. 2002–31. 12. 2002
2003	56	1–9	9. 1. 2003–6. 3. 2003

ŠTAJERSKI TEDNIK, 13. 3. 2003–
COBISS.SI-ID=2337939

Leto	Letnik	Številke	Datum
2003	56	10–52	13. 3. 2003–30. 12. 2003
2004	57	1–52	8. 1. 2004–30. 12. 2004
2005	58	1–95	6. 1. 2005–30. 12. 2005
2006	59	1–99	6. 1. 2006–29. 12. 2006
2007	60	1–101	5. 1. 2007–21. 12. 2007
2008	61	1–102	4. 1. 2008–30. 12. 2008
2009	62	1–101	6. 1. 2009–30. 12. 2009
2010	63	1–102	5. 1. 2010–31. 12. 2010
2011	64	1–101	4. 1. 2011–30. 12. 2011
2012	65	1–101	3. 1. 2012–28. 12. 2012

PTUJSKA ČASOPISNA DEDIŠČINA

OB 135-LETNICI NATISA PRVEGA PTUJSKEGA ČASOPISA IN
UMESTITVI ZBIRKE OSREDNJIH PTUJSKIH ČASOPISOV
V DIGITALNO KNJIŽNICO SLOVENIJE

Knjižnica
Ivana Potrča
Ptuj
2013

Knjižnica Ivana Potrča
Ptuj

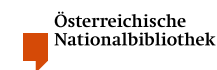
Osrednje območne knjižnice

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

RADIOJITEDIK

Univerza v Mariboru
Univerzitetna knjižnica Maribor

... svojo
spodaj... in kulturno oporišče.

Juršinci

Na najboljšem gradbišču v »Tedu«
nu zadružnih domov«
v Juršincih je dosedanji odziv graditeljev pokazal
lepe uspehe. Udeležba prostovoljcev se je tako omasovila, da je 1. t. m.
delalo v gramozni jami 52 ljudi in 6 voznikov, v poljski opekarni pa 20 ljudi.
Poljska opekarna že služi svojemu pravemu namenu, saj so zakurili že prvo peč.
Poleg nekaterih prvotnih težav je Juršinceanom v toliko lažje, ker je dvorana s pripadajočimi prostori bila že preje zgrajena, sedaj pa še dozidavajo prodajalne prostore in skladišča.
Juršinceani so pravilno razumeli »Teden zadružnih domov«, saj jim je ta bil v veliko pomoč za vrnodbudo k še bolj pospešenemu delu v cilju dograditve doma do II. kongresa KPS.

vo
neg
vel
hit
do
na
za
da
ta
trd
dr
do
ta
m
mu
je
ski
na
op
Ju

40.000 kg. na hektar
Mladinski aktiv zadruga v Sobotincih je na svoji prvi seži, če se obdelava vrši do mišljeno in če se zanjo uporabijo vsi možnosti viri lokalnega značaja Pridelal je 40.000 kg krompirja na ha. Posnemajmo mladinski aktiv v Sobotincih.

Zvornik pri kresovanju na prostoru, predvidenem za gradnjo

Postavljanje maza je bilo težavno in zahtevno delo

da
a
b
v
s
p
p
u
na
mla
Str
pre

Sprejem zvezne štafete v Gaju pri Pragerskem, kjer so jo slovenjeblatinski mladinci predali mladim ptajski občini.

Zvezna štafeta

Z UDARNIŠKIM DELOM DO TELEFONA

V krajevni skupnosti Videm je bilo v zadnjih letih precej narejenega tudi pri gradnji telefonskega omrežja. Potem, ko so dobili telefonske priključke prebivalci Pobrežja in Vidma, so se lotili akcije tudi v Tržcu, Jorovcih in Lancovi vasi. Za napeljavo telefona vsem zainteresiranim gospodinjstvom je bilo potrebno zgraditi okoli 10 kilometrov primarne in sekundarne telefonske linije. Poleg delavcev TOZD PTT Servisa Maribor in TOZD za PTT Promet iz Ptuja so pri delu sodelovali naročniki sami in opravili takorekoč vsa težja fizična dela. Letos bodo tako v omenjenih vaseh pridobili 55 telefonskih priključkov, ko bo razširjena zmogljivost telefonske centrale v Podlehniku pa bo na voljo še nekaj priključkov. Stroške gradnje telefonskega omrežja bodo kriili naročniki sami, cena posameznega priključka pa bo med 50 in 60 tosočaki.

Delavci TOZD za PTT promet Ptuj in naročniki pri napeljavi tel. kabla.

Pred zaključkom MDA

Delo na mladinskih delovnih akcijah se približuje h koncu. V zadnjih dneh avgusta se bodo brigadirji v Suli Krajin, Majšperku, v Irlčinah - v naselju akcije v Tatrub in na Korjanskem - v naselju akcije v Sentirodu pri Planini, srečali na zaključni prireditvi. V okvirni program zaključnih prireditev spada pregled opravljenega dela na akcijah, kulturni program brigadirjev za domačinov, svečano spulčanje in taborni stave, ogled delovnega programa. Na delovišču MDA Haloze 75 dela v zadnji izmeni 10 brigadirjev, ki so združeni v dve brigadi: brigado Štefana Kovača-Marika, kjer delajo mladi iz pomurske regije in brigado Rdeči Revirji, kjer so mladi iz Završke regije. Njihovo življenje v naselju in delovišču teče po že ustaljeni tirnici, ki vlada na delovnih akcijah. V naselju MDA Haloze 75 bo zaključna prireditev 28. avgusta ob 17. uri.

Samo nekaj dni še

Brigadirji pete izmene te dni končujejo dela pri gradnji vodovodnega omrežja na delu območja Haloz. Delo teče s „polno paro“. Tako v vodi sicer ni vroče, je pa delo zato težavnejše. Več o brigadi v Halozah poročamo na 3. strani.

Foto: F. Mlača

»Prelistati je treba posamezne letnike in z razumom ocenjevati čas, v katerem smo živeli. Izrečena beseda, naj bo še tako lepa ali polna sovraštva, lažna ali resnična, je kmalu pozabljena. Tudi če nas je globoko ranila v dušo in srce, čas celi rane. Beseda, ki je bila napisana, pa za zgodovino ostane, takšna, kakršna je bila zapisana.«

Franc Fideršek, 1998